

ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่าง
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร (ตอนที่ 2)

นอกจากความขัดแย้งในด้านแนวความคิดในระบอบเศรษฐกิจและระบอบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และคณะราษฎร ตลอดจนการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของคณะผู้ก่อการตั้งที่โคกกลาวรายละเอียดยกในบทที่ 3 และบทที่ 4 แล้ว ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง คณะราษฎรยังได้ดำเนินการหลายประการด้วยวัตถุประสงค์ที่จะเป็นการจำกัดพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งโดยการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและโดยพฤติการณ์ของคณะราษฎร นอกจากนี้ คณะราษฎรยังได้กระทำการหลายประการที่เป็นการกระทบกระเทือนถึงพระราชฐานะของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นการทำลายความเชื่อมั่น ความศรัทธาของประชาชนที่เคยมีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในขณะที่เดียวกันคณะราษฎรต้องการให้ประชาชนที่เคยมีต่อคณะราษฎรแทนสถาบันเดิม พระราชฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ซึ่งเคยเป็นสถาบันที่เจริญรุ่งเรืองและเป็นศูนย์รวมจิตใจของราษฎรมาตลอดสมัยของการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างฉับพลัน จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงสามารถจะทนสภาพการณ์ดังกล่าวได้ พระองค์จึงทรงสละราชสมบัติในที่สุด จึงจะได้กล่าวถึงรายละเอียดความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพระราชอำนาจและพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์กับคณะราษฎรดังรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์

5.1.1 ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

การพิจารณาพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จะเริ่มจากบทบัญญัติที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475

เรียงตามรายมาตรา ก่อน คือ

หมวด 2 กษัตริย์

กฎหมายว่าด้วยกษัตริย์

มาตรา 3 กษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ พระราชบัญญัติกิติ์ คำวินิจฉัยของ ศาลกิติ์ การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะกิติ์จะต้องกระทำในนามของ กษัตริย์

มาตรา 4 ผู้เป็นกษัตริย์ของประเทศ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การสืบมรดกให้เป็นไปตามกฎหมายเพียรบาลว่าด้วยการ สืบสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 และด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 5 กษัตริย์มีเหตุจำเป็นชั่วคราวที่จะทำหน้าที่ไม่ไ้หรือไม่อยู่ในพระ- นคร ให้คณะกรรมการราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิแทน

ดู ม. ๖

มาตรา 7 การกระทำใด ๆ ของกษัตริย์ต้องมีกรรมการราษฎรผู้หนึ่งผู้ใดลง นามด้วย โดยได้รับความยินยอมของคณะกรรมการราษฎรจึงจะไ้ได้ มิฉะนั้นจะเป็น โฆษะ

หมวด 3 สภาผู้แทนราษฎร ส่วนที่ 1 อำนาจและหน้าที่

มาตรา 8 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจออกพระราชบัญญัติทั้งหลาย พระราช บัญญัตินั้นเมื่อกษัตริย์ได้ประกาศให้ไ้แล้ว ให้เป็นอันไ้บังคับได้¹

ถ้ากษัตริย์มิได้ประกาศให้ไ้พระราชบัญญัตินั้นภายในกำหนด 7 วัน นับแต่ วันที่ได้รับพระราชบัญญัตินั้นจากสภา โดยแสดงเหตุผลที่ไม่ยอมทรงลงพระนามก็มีอำนาจส่งพระราชบัญญัตินั้นคืนมายังสภา เพื่อพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง ถ้าสภาลงมติเป็นตามมติ เดิม กษัตริย์ไม่เห็นพ้องด้วย สภามีอำนาจออกประกาศพระราชบัญญัตินั้นไ้บังคับเป็น กฎหมายได้

พิจารณาจากข้อความที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน

¹ ขัยอนันต์ สมุทวณิช และชัคติยา กรรณสูต, เอกสารการเมืองการปก ครอง..., หน้า 213-214.

สยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 แล้วจะเห็นว่า ธรรมนูญนี้ได้ให้พระราชอำนาจแก่พระมหากษัตริย์ในการที่จะทรงใช้อำนาจในทางนิติบัญญัติและตุลาการ แต่ในขณะเดียวกันจะเห็นได้ว่าธรรมนูญนี้ได้มอบถึงอำนาจของคณะกรรมการราษฎรและสภาผู้แทนราษฎรควบคู่กันไปด้วย เช่นในมาตรา 4 กำหนดให้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการสืบราชสันตติวงศ์นอกเหนือไปจากการดำเนินการตามกฎหมายเพียงอย่างเดียว ในมาตรา 5 ได้กำหนดให้คณะกรรมการราษฎรเป็นผู้ใช้สิทธิในการบริหารราชการแผ่นดินในขณะที่พระมหากษัตริย์เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับนอกเขตพระนครหรือมีเหตุจำเป็นอย่างอื่น ๆ ที่ไม่สามารถจะทรงพระราชภารกิจได้ ในข้อนี้ดูเหมือนว่าคณะกรรมการราษฎรจะรวบอำนาจไว้แต่ผู้เดียว ตามปกติแล้วตามโบราณราชประเพณีที่เคยปฏิบัติกันมา เมื่อพระมหากษัตริย์ไม่ทรงสามารถจะปฏิบัติพระราชภารกิจได้ พระองค์จะต้องทรงเป็นผู้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เป็นผู้ปฏิบัติพระราชภารกิจแทน สำหรับในมาตรา 7 นั้น เป็นการระบุถึงพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตยที่จะต้องเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แต่เมื่อพิจารณาแล้วในมาตรานี้เป็นการจำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ให้ทรงมีอำนาจในทางด้านการบริหารภายในขอบเขตและตามความเห็นชอบของคณะกรรมการราษฎรเท่านั้น ในมาตรา 8 ได้ระบุถึงพระราชอำนาจทางด้านการบริหารราชการแผ่นดินผ่านทางสภาผู้แทนราษฎร และในมาตรานี้ได้มีการถวายพระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายไว้ด้วย แต่ก็มีได้ถวายพระราชอำนาจไว้อย่างเต็มที่เพราะได้ระบุไว้ว่า ถ้าสภายังคงยืนยันตามมติเดิมโดยมิได้ระบุจำนวนคะแนนเสียงในการลงมติครั้งใหม่ เป็นการลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากธรรมดา หรือคะแนนเสียง 2/3 หรือ 3/4 ซึ่งอาจจะตีความได้ว่าการยืนยันมติดังใหม่คงจะใช้คะแนนเสียงข้างมากธรรมดาเท่านั้น ซึ่งเท่ากับไม่ได้ถวายพระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายเลย นอกจากนี้การกำหนดระยะเวลาให้พระมหากษัตริย์ทรงพิจารณากฎหมายเพียง 7 วัน เป็นการกำหนดระยะเวลาอันน้อยเกินไป ซึ่งเท่ากับไม่ได้ถวายพระราชอำนาจในการยับยั้งกฎหมายให้กับพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกัน

กคช
จ ๕๔
Nov

การที่ธรรมนูญการปกครองแผ่นดินชั่วคราว พุทธศักราช 2475 ได้จำกัดพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้มากอาจจะเป็นเพราะว่าในขณะนั้นทางฝ่ายคณะราษฎร

พ.ศ. ๒๔๗๕

ยังไม่แน่ใจว่าจะได้รับความร่วมมือจากพระมหากษัตริย์เพียงใด ฉะนั้นจึงต้องหาหนทาง
ป้องกันมิให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจมากเกินไป อีกประการหนึ่งตามความเข้าใจ
ใจของชาวต่างประเทศที่สังเกตสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในระบอบเวลานั้นคิดว่า ผู้นำคนสำคัญ
บางคนของคณะราษฎรมีความมุ่งหมายมิเฉพาะแต่เพียงต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
จากระบอบเดิมมาสู่ระบอบประชาธิปไตยและมีรัฐธรรมนูญเป็นหลักในการปกครอง
ประเทศเท่านั้น แต่ต้องการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐด้วย
ดังปรากฏในรายงานของ **Mr. G. F. Johns** ซึ่งได้รายงานไปยังกระทรวงการต่าง
ประเทศของอังกฤษภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพียงวันเดียว คือในวันที่
25 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ว่า

"...ได้มีประกาศของคณะราษฎรทูลเชิญพระมหากษัตริย์
ให้ทรงดำรงตำแหน่งเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญและ
สภาผู้แทนราษฎร มิฉะนั้นแล้ว จะได้สถาปนาระบอบ
สาธารณรัฐขึ้น..."¹

การจะสถาปนาระบอบสาธารณรัฐขึ้นแทนที่ระบอบการปกครองแบบเก่าในทันที
ทันใดนั้น ทางฝ่ายคณะราษฎรเองเข้าใจว่าไม่สามารถจะทำได้ในขณะนั้น เพราะเกรง
ว่าประเทศมหาอำนาจจะไม่ยอมรับรัฐบาลใหม่ประการหนึ่ง และเกรงการแทรกแซง
จากประเทศมหาอำนาจอีกประการหนึ่ง ดังรายงานจาก **Mr. W. Nunn** ไปยังกระทรวง
การต่างประเทศของอังกฤษว่า "ได้เข้าพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ของไทยเพื่อขอคำยืนยันเกี่ยวกับความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของชาวอังกฤษใน
ประเทศไทย"²

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 37I/I626I, "Revolution in Siam,"
from Mr. G.F. Johns, dated Jun. 25, 1932.

² สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 37I/I626I, "Situation in
Siam," from Parliamentary Guesticon (Mr. Nunn), dated July II,
1932.

๑ นอกจากนี้ ในสายตาของชาวต่างประเทศ ได้ให้ข้อสังเกตว่าสถานการณ์ในประเทศไทยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว สรุปความเห็นว่

๑. ฝรั่งเศสจะต้องเข้ามาแทรกแซง
๒. ญี่ปุ่นสนใจที่จะเข้าร่วมสถานการณ์นี้ด้วย
๓. อาจจะมีการร่วมมือกันเพื่อช่วยปิดเป้าสถานการณ์ที่เลวร้าย
๔. กรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงต่อต้านอังกฤษ
๕. ทิศนคติของชาวสยามต่อคนจีนในสยามจะทำให้เกิดความยุ่งยาก¹

๒ ฉะนั้น การที่หลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งต้องการจะสถาปนาระบอบสาธารณรัฐขึ้นในประเทศไทย จึงมีอาจจะกระทำได้ในขณะนั้น² เพราะหลวงประดิษฐมนูธรรม ทรงทราบดีว่า ชาวต่างประเทศกำลังจับตามองการกระทำของรัฐบาลใหม่อยู่ และเตรียมพร้อมที่จะเข้าแทรกแซงทางการเมืองโดยการอ้างว่า เพื่อเป็นการประกันความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของชาวต่างประเทศซึ่งที่เคยปรากฏมาแล้วในประเทศจีน และวิธีการที่หลวงประดิษฐมนูธรรมจะกระทำได้ในขณะนี้ก็คือพยายามหาทางบีบบังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยวิธีการต่าง ๆ จนพระองค์ไม่สามารถจะทนได้และสละราชสมบัติไปเอง³ ข้อนี้พิจารณาได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ซึ่งมีบัญญัติเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ไว้ดังต่อไปนี้

พ หมวด 1 พระมหากษัตริย์

มาตรา 3 องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา 5 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 371/16262, "Situation in Siam," from Mr. W. Nunn to Hapt. Eden, dated Oct. 21, 1932.

² สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 971/18206 เรื่องเดิม, จากบันทึกของ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์, คูเินาคณนวก ค.

³ เรื่องเดียวกัน.

มาตรา 6 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอม
ของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 7 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี

มาตรา 8 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาลที่ได้ตั้งขึ้นตามกฎหมาย

มาตรา 9 การสืบราชสมบัติ ท่านว่าให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2477 และประกอบด้วยความเห็นชอบของสภาผู้
แทนราษฎร

มาตรา 10 ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือ
ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ จะได้ทรงตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลาย
คนเป็นคณะขึ้นให้เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ด้วยความเห็นชอบของสภาผู้แทน
ราษฎร ถ้าหากพระมหากษัตริย์มีได้ทรงตั้งหรือไม่สามารถจะทรงได้ไซ้ ท่านให้สภาผู้
แทนราษฎรปรึกษากันตั้งขึ้น และในระหว่างที่สภาผู้แทนราษฎรยังมีได้ตั้งผู้ใด ท่านให้
คณะรัฐมนตรีกระทำหน้าที่นั้นไปชั่วคราว

พ หมวด 3 สภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 22 พระมหากษัตริย์ทรงตั้งสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรตามมติของสภา
ให้เป็นประธานสภาหนึ่งนาย เป็นรองประธานนายหนึ่งหรือหลายนายก็ได้

มาตรา 30 พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามสมัยประชุม
และทรงเปิดปิดประชุม

พิธีเปิดประชุม จะทรงพระกรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำ หรือจะโปรด
เกล้าฯ ให้รัชทายาทที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือนายกรัฐมนตรี กระทำพิธีแทนพระองค์ก็ได้

มาตรา 31 เมื่อเป็นการจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรง
เรียกประชุมวิสามัญแห่งสภาผู้แทนราษฎรก็ได้

มาตรา 35 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎร
เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ ในพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภาเช่นนี้ ต้องมีกำหนด
ให้เลือกตั้งสมาชิกใหม่ภายในเก้าสิบวัน

มาตรา 38 เมื่อสถาปนาแทนราษฎรได้ร่างพระราชบัญญัติขึ้นสำเร็จแล้ว ให้ นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูลเกล้าถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ท่านให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา 39 ถ้าพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัตินั้น จะ ได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือน นับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้า ถวายก็ดี หรือมิได้พระราชทานคืนมายังสภาภายในหนึ่งเดือนนั้นก็ สภาจะต้องปรึกษากันใหม่และออกเสียงลงคะแนนลับโดยวิธีเรียกชื่อ ถ้าและสภาลงมติตามเดิมไซ้ ท่านให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูลเกล้า ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรง ลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงนามภายในสิบห้าวันแล้ว ท่านให้ประกาศพระราช บัญญัตินั้นให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

พ. หมวด 4 คณะรัฐมนตรี

มาตรา 46 พระมหากษัตริย์ทรงตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีอีกอย่างน้อยสี่สิบสี่นาย อย่างมากที่สุดสี่สิบสี่นาย

ในการตั้งนายกรัฐมนตรี ประธานแห่งสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราช โองการ

มาตรา 52 ในเหตุฉุกเฉินซึ่งเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้ทันท่วงทีมิได้ พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับ ดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

มาตรา 53 พระมหากษัตริย์ทรงประกาศใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธี การในพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก

มาตรา 54 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการ ประกาศสงคราม ทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก และทำหนังสือสัญญาอื่น ๆ กับนานาประเทศ

การประกาศสงครามนั้น จะทรงทำต่อเมื่อไม่ขัดแกบทบัญญัติแห่งกติกาสันนิบาต ชาติ

มาตรา 55 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ

มาตรา 56 พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะตราพระราชกฤษฎีกา โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา 57 ภายในบังคับแห่งมาตรา 32 และ 46 บทกฎหมาย พระราช
 ทัตตเลขา และพระบรมราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ท่านว่ารัฐมนตรี
 นายหนึ่งต้องลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเป็นผู้รับผิดชอบ

หมวด 7 การใช้รัฐธรรมนูญและบทเฉพาะกาล

มาตรา 65 เมื่อราษฎรมีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งสมาชิกผู้แทนราษฎรตามบท
 บัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ยังมีการศึกษาไม่จบประถมศึกษาสามัญมากกว่ากึ่งจำนวนทั้งหมด
 และอย่างขาดองไม่เกินสิบปี นับแต่วันใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยาม
 ชั่วคราว พ.ศ. 2475 สถานผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก 2 ประเภท มีจำนวนเท่ากัน

(1) สมาชิกประเภทที่ 1 ได้แก่ผู้ที่ราษฎรเลือกตั้งขึ้นตามเงื่อนไขในบทบัญญัติ
 มาตรา 16, 17

(2) สมาชิกประเภทที่ 2 ได้แก่อันซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้นตามพระราช
 บัญญัติแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475

ในหมวด 1 เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์โดยตรง มีบทบัญญัติถึงพระราชอำนาจใน
 ทางนิติบัญญัติบริหาร และตุลาการซึ่งทรงใช้ผ่านสถานผู้แทนราษฎร คณะรัฐมนตรีและทาง
 ศาลตามลำดับ ในมาตรา 10 ทรงมีพระราชอำนาจในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทน
 พระองค์ซึ่งเป็นบทที่เพิ่มเติมจากในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว

ในหมวด 4 เกี่ยวกับสถานผู้แทนราษฎร ได้บัญญัติไว้ถึงพระราชอำนาจในการ
ทรงตั้ง สมาชิกในสถานผู้แทนราษฎรตามมติของสภา และมีพระราชอำนาจในการเรียก
 ประชุมสมัยสามัญหรือสมัยวิสามัญ ถ้ามีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ นอกจากนี้
 ยังใคร่ระบุไว้อย่างชัดเจกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชอำนาจในการ
 ที่จะยุบสถานผู้แทนราษฎร เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่ ในหมวดนี้มีมาตราที่สำคัญ
 ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและรัฐบาล มาตรานี้ก็อยู่ในมาตรา 39 ซึ่งระบุถึงพระราชอำนาจ
 ในการยับยั้งกฎหมายของพระมหากษัตริย์ ซึ่งจะพิจารณารายละเอียดในตอนต่อไป

ในหมวด 4 เกี่ยวกับคณะรัฐมนตรี ได้ระบุถึงพระราชอำนาจที่จะทรงแต่งตั้ง
 คณะรัฐมนตรี โดยให้ประธานสถานผู้แทนราษฎรเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

ในมาตรา 46 ในมาตรา 52 กล่าวถึงพระราชอำนาจในการตราพระราชกำหนดบังคับใช้ใ้ในยามฉุกเฉินได้ ในมาตรา 53 พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการประกาศกฎอัยการศึกและประกาศสงคราม ทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึก ในมาตรา 54 ถ้าการประกาศสงครามนั้นไม่ขัดกับบทบัญญัติแห่งสันนิบาตชาติ นอกจากนี้ในมาตรา 55 ซึ่งเป็นมาตราที่ก่อให้เกิดการขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและพระมหากษัตริย์อีกเช่นกัน ซึ่งจะได้พิจารณาในตอนต่อไป ในมาตรา 56 กล่าวถึงพระราชอำนาจที่จะตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดกฎหมาย และการตราพระราชกำหนดกฎหมาย พระราชกฤษฎีกาพระบรมราชโองการใด ๆ ของพระมหากษัตริย์ จะต้องมึรัฐมนตรีนำหนึ่งเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการเสมอ

P ในหมวด 7 การใช้รัฐธรรมนูญและบทเฉพาะกาลเกี่ยวกับการแต่งตั้งสมาชิกประเภท 2 ซึ่งตามหลักการของคณะรัฐบาลหรือคณะราษฎรต้องการที่จะส่งวอนอำนาจไว้ อีกเป็นระยะเวลาหนึ่งอย่างน้อยเป็นเวลา 10 ปี โดยการอ้างว่าประชาชนยังได้รับการศึกษาในระดับต่ำ จึงจำเป็นต้องมีสมาชิกประเภท 2 ไว้ ซึ่งในข้อนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วย เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่า มิได้เป็นไปอย่าง Democratic อย่างเช่นในประเทศอังกฤษ ซึ่งจะได้พิจารณาข้อขัดแย้งเกี่ยวกับพระราชอำนาจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม กับการปฏิบัติของรัฐบาลดังต่อไปนี้

5.1.2 พระราชอำนาจในการยับยั้งพระราชบัญญัติต่าง ๆ

ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 39 ได้ถวายพระราชอำนาจในการยับยั้งพระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่ผ่านสภาไปแล้ว และพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยก็จะพระราชทานคืนมายังสภาภายในกำหนดเวลาหนึ่ง เดือนนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีนำทูลเกล้าฯ ถวาย หรืออาจจะไม่พระราชทานคืนก็คืนมาเลย ในกรณีนี้สภาต้องประชุมปรึกษากันใหม่และออกคะแนนเสียงใหม่ โดยที่รัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุไว้ในการพิจารณาลงมติอีกครั้งหนึ่งนี้ หลักเกณฑ์ในการลงมติจะต้องเป็นคะแนนเสียงข้างมากพิเศษแต่อย่างใด คงใช้วิธีการลงมติกว้นคะแนนเสียงข้างมากธรรมดา (Simple Majority)

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่าก่อนที่จะสภาจะลง
 ล้างคำคัดค้านของประมุขของชาติได้ ควรจะต้องให้ปรากฏแน่ชัดว่าราษฎรมีความเห็น
 ควบกับนโยบายหรือกฎหมายนั้นจริง ๆ โดยมีวิธีการต่าง ๆ เพื่อสอบถามความเห็นของ
 ราษฎร เช่นวิธี Plebescite ที่ใช้กันอยู่ในบางประเทศ หรือจะใช้วิธีการลงมติ
 ด้วยเสียงข้างมาก 2 ใน 3 หรือ 3 ใน 4 เพื่อลดล้างการคัดค้านร่างกฎหมายที่ประ
 มุขใช้สิทธิคัดค้าน (Veto) ได้ และทรงเห็นว่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม
 พุทธศักราช 2475 นั้น ถึงแม้จะถวายพระราชอำนาจในการคัดค้านก็จริง แต่การที่
 ลงมติในครั้งใหม่ด้วยการใช้เสียงข้างมากธรรมดา นั้นเท่ากับว่าไม่ได้ถวายพระราชอำ
 นาจในการคัดค้านของประมุขแห่งรัฐเลย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อสภาแทนราษฎรมี
 สมาชิกที่สภาแต่งตั้งตนเองถึงครึ่งหนึ่ง ¹ ~~โดยสมาชิกสภา~~ ²⁴⁷⁵ ก็หมายความว่าสภา อาจจะไม่ลดล้างคำคัด
 ค้านของพระมหากษัตริย์ได้โดยเสียงของสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจริงเพียง 1 เสียง
 ซึ่งก็แปลว่าสภาอาจสนับสนุนนโยบายซึ่งราษฎรไม่ได้เห็นด้วยจริง ๆ หรือไม่ต้องการ
 เลย ถ้าต้องการฟังเสียงประชาชนจริง ๆ แล้ว จะต้องให้มีเสียงข้างมาก 3 ใน 4
 เพื่อลดล้างคำคัดค้านจึงจะควร ซึ่งหมายความว่าต้องมีเสียงสมาชิกที่ราษฎรเลือก
 จริง ๆ ครึ่งหนึ่ง เห็นด้วยกับการลดล้างนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเห็น
 ว่าถ้าสมาชิกสภาแทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงทั้งหมดก็ไม่ทรงรังเกียจที่จะ
 ให้สภาที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนลงมติด้วยคะแนนเสียงข้างมากธรรมดา ใน
 การลดล้างคำคัดค้านของพระมหากษัตริย์ได้ ¹

พระราชบัญญัติต่าง ๆ ที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงใช้พระ
 ราชอำนาจคัดค้านนั้น จะเห็นได้ว่าส่วนมากเป็นพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับพระรา
 ษณะของพระมหากษัตริย์และเกี่ยวกับผลประโยชน์ของปวงชน มิใช่เรื่องส่วนพระองค์
 เช่นเรื่องพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดก แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายในลักษณะ
 อาญา พ.ศ. 2477 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทหาร
 พ.ศ. 2477 ซึ่งจะได้พิจารณารายละเอียดดังต่อไปนี้

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมืองและการเปลี่ยนแปลง, หน้า 260.

พระราชบัญญัติอากรมรดก

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้เริ่มคำริขึ้นตั้งแต่สมัยของรัฐบาลซึ่งมีพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่งขึ้นพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ มีเจ้าพระยาพิชัยญาติเป็นประธาน¹ ต่อมารัฐบาลสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ปิดสภา จึงได้เปลี่ยนตัวประธานกรรมการเป็นเจ้าพระยามุขมนตรี ครั้นเมื่อเปิดสภาใหม่ สภาได้เปลี่ยนตัวกรรมการอีกคนหนึ่ง โดยให้หลวงวิจิตรวาทการแทนพระยาราชวังสัน พอเปิดสภาในสมัยที่ 2 สภาได้ลงมติรับรองกรรมการชุดนี้ให้ดำเนินการพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินี้ต่อไป และเมื่อสภาได้พิจารณาเรียบร้อยแล้ว ได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทักท้วงมาว่า ในพระราชบัญญัตินี้หาได้มองความแยกแยะลงไปให้ชัดเจนไม่ว่า ทรัพย์สินสมบัติที่เรียกว่า เคราน์ปรอเปอติอัน จะต้องถูกเก็บอากรกันอย่างไร เพราะที่เรียกว่า เคราน์ปรอเปอติอัน แบ่งเป็นสองส่วน คือ ส่วนของพระมหากษัตริย์ ส่วนหนึ่ง ส่วนของประเทศอีกส่วนหนึ่ง ส่วนของพระองค์นั้นทรงยินดีให้เก็บ แต่ส่วนของประเทศนั้นแม้ในต่างประเทศก็ไม่นิยมเก็บกันเลย ทรงใคร้ให้มีบัญญัติลงไว้ในพระราชบัญญัติให้ชัดเจนด้วย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นชอบในหลักการหรือข้อความในพระราชบัญญัตินี้เลย เพียงแต่มีพระราชประสงค์จะให้เพิ่มพบบัญญัติให้ชัดเจนออกไป แต่ทางคณะรัฐมนตรีเห็นว่าไม่จำเป็น เพราะการตีความในพระราชบัญญัตินี้มีผลเท่ากัน หากจะต้องประชุมสภาอีกก็จะต้องเป็นการใหญ่โตเปลืองเงินแผ่นดินโดยใช่เหตุ² ด้วยเหตุนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้า

¹ ตามรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 32/2475 วันที่ 28 ตุลาคม 2475 คณะกรรมการพิจารณาประกอบด้วย 1. เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธาน 2. พระยาราชวังสัน 3. พระยาไชยยศสมบัติ 4. นายแนบ พหลโยธิน 5. หลวงคหกรรรมบดี 6. พระยามานรราชเสวี 7. หลวงสินาคโยชารักษ์ 8. นายมังกรสามเสน 9. นายวิเชียร สุวรรณพิทักษ์

² ประชาชาติ, 21 เมษายน 2477, หน้า 2.

ทำกรมพระนครานุวัติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงมิได้ทรงลงพระนามในพระราชบัญญัตินี้ เมื่อเป็นเช่นนี้ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 39 สถาปนาพระราชฎีกาจึงต้องมีการประชุมปรึกษาหารือกันอีกครั้ง

วันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2477 รัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดกเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้งหนึ่ง โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติยกเว้นการเก็บอากรมรดกจากทรัพย์สินพระมหากษัตริย์ให้ชัดเจนว่าไม่ต้องเสียอากรมรดก มีพระราชประสงค์จะให้เติมข้อความต่อไปนี้ลงในพระราชบัญญัตินี้คือ "พระราชทรัพย์สินใด ๆ ที่เป็นพระราชมรดกตกไปยังผู้นอกจากผู้สืบราชสมบัติ ต้องเสียอากรมรดก นอกจากนั้นเป็นพระราชทรัพย์ฝ่ายพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องเสียอากรมรดก" ¹

คณะรัฐมนตรียืนยันว่า ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ไม่ต้องเสียอากรมรดกอยู่แล้ว ประเด็นจึงอยู่ที่ว่า สภาจะพิจารณาให้เติมข้อความเข้าไปในร่างพระราชบัญญัติเพื่อให้ได้ความชัดเจน ไม่สามารถตีความไปเป็นอย่างอื่น ถ้ากาลเวลาล่วงไปแล้วเป็นเวลานาน พระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ต้องการให้เติมข้อความดังกล่าวลงไปในร่างพระราชบัญญัติเพื่อป้องกันการตีความซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา หรือเมื่อเปลี่ยนตัวผู้บังคับบัญชาการใช้กฎหมายก็อาจแปลเปลี่ยนไปเป็นอีกอย่างหนึ่งได้ ฉะนั้นการเขียนกฎหมายควรเขียนให้ชัดเจน ไม่ควรเขียนเปิดช่องทางให้มีทางโต้เถียงได้ ² สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้มีการโต้เถียงและออกความคิดเห็นแบ่งออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายที่ไม่เห็นสมควรให้เติมข้อความนี้ลงไปอ้างเหตุผลว่า

"...มาบัดนี้ รัฐบาลก็ได้รับรองแล้วว่า คราวนี้ปรอเปอรัตี้ไม่ต้องเสียอากรมรดก และยอมที่จะส่งมันทิ้งไปยังกระทรวง

¹ ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 143.

² คำอภิปรายของ พลโท พระยาเทพหัสดิน ในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2477 (วิสามัญ), หน้า 52.

การคลัง และทั้งการเก็บภาษีก็อยู่ในหน้าที่ของคณะบริหาร
คือคณะรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั่นเอง
ถ้าไม่ทรงไว้วางใจคณะรัฐบาลแล้ว ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำ
ให้ราษฎรไม่ไว้วางใจในรัฐบาลยิ่งกว่าพระมหากษัตริย์ไม่
ทรงไว้วางใจรัฐบาล เพราะฉะนั้น ไม่ควรเลยที่จะแก้ไข
ในข้อนี้..."¹

"...ตั้งแต่แผ่นดินพระนางแอนน์มาจนบัดนี้ ไม่มีกษัตริย์
องค์ที่ เขาจะกล่าววิบัติคือซัดซัน เมื่อสภาลงมติไป เพราะ
ฉะนั้นเราไม่ควรยอมให้พระเจ้าแผ่นดินของเราขึ้นมือเข้า
มาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้ด้วย และตามรัฐธรรมนูญของเรา
มีตัวบทบอกว่า พระเจ้าแผ่นดินจะทำการใด ๆ ก็ตาม
โดยทางนิติบัญญัติ มีบทบัญญัติบอกว่า โดยคำแนะนำและยิน
ยอมของสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น และไม่มีบทบัญญัติว่าให้
สภาทำตามคำแนะนำและยินยอมของพระมหากษัตริย์
เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าไม่ควรเพิ่มเติม..."²

ส่วนฝ่ายที่เห็นสมควรให้เติมข้อความนี้ลงไปนอกจากพลโท พระยาเทพหัสดิน
แล้ว ก็มี ขุนวรสิขรคุณเวทย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองคาย ให้ความเห็นว่า

"...การเขียนกฎหมาย เราต้องการให้ผู้อ่านกฎหมายเข้าใจ
ใจได้ง่ายที่สุดอยู่แล้ว แล้วเรามาเขียนกฎหมายกว้าง ๆ
อย่างนี้ คิดดูเถอะว่าคนในประเทศสยาม ที่จะมีสมองลึกซึ้ง

¹ คำอภิปรายของนายมังกร สามเสน ในรายงานการประชุมสภาผู้แทน
ราษฎร ครั้งที่ 2/2477 (วิสามัญ), หน้า 49.

² คำอภิปรายของนายเลียมยศ หงส์ประภาส ในรายงานการประชุมสภา
ผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2477 (วิสามัญ), หน้า 55.

เหมือนอย่างท่านทั้งหลายที่เป็นนักกฎหมายนั้นก็คน ข้าพเจ้า
คิดว่ามีจำนวนน้อยที่สุด ด้วยเหตุนี้แหละ ข้าพเจ้าจึงเห็น
ควรที่จะเขียนลงไปให้แจ่มแจ้ง..."¹

สรุปความคิดเห็นที่ถกเถียงกันในการประชุมครั้งนี้แล้วจะเห็นได้ว่าสมาชิก
ส่วนมากมีความคิดเห็นว่าถ้าต้องเติมข้อความลงไปตั้งพระราชประสงค์แล้วจะทำให้
ความคิดเห็นของสภาผู้แทนราษฎรที่ไต่ลงมติไปแล้วคลายความศักดิ์สิทธิ์โดยไม่ว่า
ถึงข้อเท็จจริง ความถูกต้องหรือการประนีประนอม ดังนั้นผลสรุปของการประชุมครั้ง
นี้ การลงมติด้วยคะแนนลับยืนยันตามร่างเดิมด้วยคะแนนเสียง 132 ต่อ 89² แล้ว
นายกรัฐมนตรีจึงได้พูดกล่าว ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยอีกครั้งหนึ่ง ในการ
นี้ให้หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กราบบังคมทูลถวายรายงานด้วยว่า ตามร่าง
พระราชบัญญัตินั้น ตรงกับพระราชประสงค์แล้ว คือจะไม่เรียกเก็บอากรจากทรัพย์สิน
พระมหากษัตริย์ และรัฐบาลจะร่างกฎหมายยกเว้นอากรดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ด้วย
การตั้งคณะกรรมการขึ้นอีกชุดหนึ่ง ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงยินยอม
ลงพระปรมาภิไธย

พระราชบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการลงโทษประหารชีวิต

วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อสภา
ผู้แทนราษฎร ซึ่งมีหลักการอย่างเดียวกัน รวม 3 ฉบับคือ

1. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญา
2. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
3. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาทหาร

นายกรัฐมนตรีได้แถลงเหตุผลในการขอแก้ไขพระราชบัญญัติดังกล่าวที่ละฉบับ
โดยเริ่มร่างพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาญาก่อน โดยนายกรัฐมนตรีได้แถลง

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 54.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

ว่าเพื่อยกเลิกมาตรา 13 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน "มาตรา 13 ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ลงอาญาประหารชีวิต ท่านให้เอาไปยิงเสียให้ตาย" การแก้มาตรานี้ ก็โดยเหตุที่เห็นว่าการประหารชีวิตโดยวิธีตัดศีรษะนั้นเป็นที่น่าสยดสยองเป็นอย่างยิ่ง บางครั้งเป็นการทรมานอย่างน่าเวทนา เพื่อชดชاعتบางคนก็ไม่มีควมชำนาญพอ มีการพันพลาคนบ่อย ๆ และค่าใช้จ่ายมาก จึงเห็นสมควรว่าควรจะเป็นเปลี่ยนวิธีการเสียใหม่

นอกจากนั้นก็มีมาตรา 4 ให้ยกเลิกมาตรา 14 แห่งกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และให้ใช้ข้อความต่อไปนี้แทน "มาตรา 14 ถ้าจะลงอาญาประหารชีวิตแก่ผู้ใด ท่านให้เอาตัวไปประหารชีวิต ณ ตำบลและเวลาที่พนักงานผู้มีหน้าที่ในการนั้นจะเห็นสมควร แต่ห้ามมิให้เอาตัวไปประหารชีวิตภายในกำหนด 60 วัน นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุด" ¹ ที่ประชุมลงมติเห็นชอบด้วยและอนุมัติให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ นอกจากนี้สภาผู้แทนไคพิจารณาและลงมติให้ประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติที่กล่าวข้างต้นอีก 2 ฉบับ เป็นกฎหมายได้

นายกรัฐมนตรีได้ทูลเกล้าถวายพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับนั้น เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานคืนมายังสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้พิจารณาใหม่โดยขอให้กำหนดให้แน่นอนว่า

- (1) ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษให้ประหารชีวิตนั้น จะต้องทูลเกล้า ถวายฎีกาเพื่อพระราชทานอภัยโทษ และยอมให้ญาติหรือผู้ต้องคำพิพากษานั้น ทูลเกล้าแทนไคด้วย
- (2) ในระหว่างที่ยังไม่ได้พระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ให้รอการประหารชีวิตไว้
- (3) ต้องบัญญัติให้ชัดเจนว่า ฎีกานั้นจะต้องนำขึ้นทูลเกล้า โดยไม่ละเลยชักช้า

นายกรัฐมนตรีจึงได้เสนอเรื่องนี้ต่อสภาผู้แทนราษฎรให้พิจารณาใหม่ตามรัฐธรรมนูญ เมื่อพิจารณาจากการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการประชุมครั้งนี้

¹ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 156.

จะเห็นได้ว่า สมาชิกส่วนมากไม่เข้าใจพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงทักท้วงพระราชบัญญัติทั้งสามฉบับนี้มา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้รัฐบาลให้โอกาสแก่นักโทษประหารที่จะนำความขึ้นถวายฎีกาเพื่อขอลดหย่อนผ่อนโทษตามโบราณราชประเพณีที่มีความเชื่อกันมาว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเจ้าชีวิตของราษฎรทุกคน และตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ในมาตรา 55 ว่า พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะพระราชทานอภัยโทษ แต่ร่างพระราชบัญญัติทั้งสามฉบับนี้ต้องการเลิกพระราชอำนาจนี้ โดยการไม่ต้องขอพระบรมราชานุญาตในกรณีคำพิพากษาประหารชีวิต ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่าเมื่อผ่านพระราชบัญญัตินี้ไปแล้ว รัฐบาลจะนำไปใช้กับนักโทษการเมืองซึ่งจะทำให้ประชาชนและฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลนำไปอ้างได้ว่ารัฐบาลปฏิบัติภารกิจกับนักโทษการเมืองอย่างทารุณกรรม ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่มีพระราชประสงค์ให้เป็นไปดังนั้น แต่สมาชิกส่วนมากของสภานิติบัญญัติยังคงยืนยันตามมติเดิม ด้วยเหตุผลที่ยกขึ้นมาอย่างต่าง ๆ กัน เช่น

"...ข้อทักท้วงของกษัตริย์เป็นไปในทำนองที่นอกเหนือบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ไม่สามารถที่จะอนุโลมตามได้ ในเมื่อเรายังเหลือรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามอยู่..."¹

"...ในเรื่องนี้รู้สึกว่าจะพระองค์ได้ให้สติแก่ผู้แทนราษฎรก็จริงอยู่ แต่เราต้องระลึกอยู่ว่าสภานิติบัญญัติเป็นสภาที่สูงที่สุดแห่งประเทศสยาม เราได้คิด ได้ไตร่ตรอง ได้ทบทวนความเป็นไปทุกสิ่งทุกอย่างโดยรอบคอบทุกประการแล้วจึงได้ลงมติเช่น..."²

¹ คำอภิปรายของ ร.ท. ทองคำ คล้ายโสภาส ผู้แทนราษฎรจังหวัดปราจีนบุรี ในรายงานการประชุมสภานิติบัญญัติ ครั้งที่ 28/2477 (วิสามัญ), วันที่ 29 กันยายน 2477, หน้า 2191.

² คำอภิปรายของนายเกษมเส็ง สิ้นธุเสก ผู้แทนราษฎรจังหวัดราชบุรี ในเรื่องเดียวกัน, หน้า 2197.

ผลการลงมติของที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ
ทั้ง 3 ฉบับดังกล่าวนี้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติด้วยคะแนนลับยืนยัน
ตามร่างเดิม ด้วยคะแนนเสียง 75 ต่อ 36 ฉะนั้น นายกรัฐมนตรีจึงได้นำร่างพระ
ราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายไปอีกครั้งหนึ่ง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัวไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยคืนมาภายในกำหนดเวลาในรัฐธรรมนูญ จึงเป็นอันให้
บังคับร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับนี้เป็นกฎหมายได้

เนื่องจากพระมหากษัตริย์ไม่ทรงลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติทั้ง 3
ฉบับดังกล่าวและยังไม่มีแบบของการประกาศใช้ร่างพระราชบัญญัติในกรณีนี้ ดังนั้นสภา
ผู้แทนราษฎรจึงได้ตั้งกรรมาธิการขึ้นคณะหนึ่งพิจารณากำหนดแบบการประกาศใช้กฎ
หมายกรณีนี้เพื่อเป็นแบบต่อไป เมื่อสภาได้พิจารณาและเห็นชอบกับแบบที่กำหนดขึ้น
โดยกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ประกาศกฎหมายดังกล่าวนี้ กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ
นี้ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2477 ¹

ความขัดแย้งในเรื่องการใช้พระราชอำนาจที่ยังกฎหมายทั้งสองครั้งเมื่อ
พิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าเป็นการขัดแย้งกันในแนวความคิด มิใช่หลักการ ในกรณี
ร่างพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดกนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่
หัว ทรงมีพระราชประสงค์ให้เพิ่มความลงไปพระราชบัญญัติให้ชัดเจนว่าพระราช
ทรัพย์ฝ่ายพระมหากษัตริย์ไม่ต้องเสียการมรดก แต่รัฐบาลยังคงยืนยันที่จะคงตามร่าง
เดิม แต่จะพิจารณาคั้งคณะกรรมการชุดใหม่เพื่อจะร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการยก
เว้นภาษีอากรอันเกี่ยวแก่พระราชสมบัติฝ่ายพระมหากษัตริย์ขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งในกรณีนี้
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชกระแสแสดงความรู้สึกของพระองค์
มายังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้สำเร็จราชการ
แทนพระองค์ตั้งข้อความตอนหนึ่งว่า

¹ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 157.

"...หม่อมฉันเสียใจที่จะต้องพูดว่า ไม่รู้สึกมีความเชื่อถือในคำพูดของพวกเขาเหล่านี้เสียแล้ว ในกาลที่แล้วมา พวกนี้มิได้รักษาคำพูดของเขา ยกตัวอย่างหม่อมฉันเห็นว่า เขาได้ทำให้หม่อมฉันเห็นว่า เขาได้ทำให้หม่อมฉันเห็นพระราชบัญญัติอากรมรดกโดยวิธีทดลอง เขาได้ทำให้หม่อมฉันเข้าใจว่าจะเสนอพระราชบัญญัติใหม่แด่หลวงความหมายแห่งพระราชสมมติส่วนพระมหากษัตริย์ตามนัยที่หม่อมฉันวางไว้ให้ออกใช้เป็นกฎหมายโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ ทั้งที่นายกรัฐมนตรีได้แจ้งไปตามโทรเลขของท่านลงวันที่ 23 สิงหาคม ร่างพระราชบัญญัตินี้ควรร่างขึ้นได้ภายในเวลาครึ่งชั่วโมงแทนที่จะได้ทำเช่นนั้นกลับตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อร่างพระราชบัญญัตินี้..."¹

นอกจากในพระราชกระแสถึงผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว ในพระราชบันทึกฉบับที่ 2 ถึงรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชปรารภถึงเรื่องนี้ว่า

"...เมื่อได้อ่านรายงานการประชุมของสภา ในเรื่องนี้แล้ว ก็พอจะคาดได้ว่าสภาคือเอาเรื่องนี้เป็นเรื่องที่จะเอาชนะคะคานกันเป็นส่วนตัวไม่ใช่เป็นเรื่องโต้เถียงกันทางหลักฉันได้เห็นข้อความในหนังสือพิมพ์ฉบับ 1 ลงว่า ในการที่ฉัน Veto พระราชบัญญัตินี้ก็เพื่อเป็นการลงกำลังระหว่างฉันกับรัฐบาล และชักชวนให้ผู้ที่อุกหนุนรัฐบาลเตรียมตัวที่จะเอาชนะให้จงได้ ทั้งนี้ยอมสอให้เห็นชัดว่าบุคคลบางจำพวก (ซึ่งเพื่อความสะดวกจะขอเรียกว่า "คณะราษฎร" ซึ่งถึงได้เลิก

¹ ชาลี เอี่ยมกระสินธุ, เรื่องเดิม, หน้า 22.

ลมแล้วก็ยังคงมีอยู่) ถือว่าฉันเป็นข้าศึกตัวเอกของรัฐบาล และคณะราษฎร..."¹

เมื่อพิจารณาตามพระราชกระแสซึ่งพระราชทานมายังผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์และพระราชบัณฑิตฉบับที่ 2 ถึงรัฐบาลแล้ว จะเห็นว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเข้าพระทัยว่ารัฐบาลต้องการจะดึงเอาพระคลังข้างที่ไปจาก ความครอบครองของพระองค์ นอกจากนี้การเก็บภาษีมรดกจากพระมหากษัตริย์เป็นการทำลายฐานะของพระมหากษัตริย์และต่อไปจะทำให้ไม่สามารถดำรงพระเกียรติยศไว้ให้สมควรเป็นที่เชิดชูของชาติได้ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่าไม่สามารถจะลงพระปรมาภิไธยในพระราชบัญญัติใด ๆ ที่จะเป็นการทำลายฐานะของพระมหากษัตริย์ต่อไปข้างหน้าโดยทางตรงหรือทางอ้อม² ในขณะเกี่ยวกับที่รัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นว่า เมื่อสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติผ่านร่างพระราชบัญญัติใด ๆ ไปแล้วก็ควรจะเป็นยันตามมติเดิมนั้นเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของสภาผู้แทนราษฎร ฉะนั้นความขัดแย้งต่าง ๆ ในกรณีนี้จึงไม่สามารถจะหาทางประนีประนอมกันได้

สำหรับร่างพระราชบัญญัติ 3 ฉบับหลังนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงคัดค้านเพราะมีพระราชดำริเห็นว่ารัฐบาลต้องอาศัยพระราชบัญญัตินี้เป็นเครื่องมือในการปราบปรามและลงโทษฝ่ายปฏิปักษ์กับรัฐบาลซึ่งพระองค์ไม่มีพระราชประสงค์ให้เป็นไปดังนั้น แต่เมื่อรัฐบาลยังคงยืนยันตามมติเดิม พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นว่ารัฐบาลมิได้ปฏิบัติตามหลักการที่จะถวายพระราชอำนาจในการคัดค้านกฎหมายแก่พระมหากษัตริย์และพระองค์เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อความขัดข้องและรับผิดชอบโดยไม่มีอำนาจที่จะเหนี่ยวรั้งการกระทำของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรเลย และถ้ารัฐบาลทำอะไรที่ไม่ถูกต้องคน พระองค์ก็จะถูกตำหนิว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 158-9.

² พระราชบัณฑิตฉบับที่ 2 ในชาติ เอี่ยมกระสุนชู, เรื่องเดิม หน้า 157.

"ทำไมปล่อยให้ทำไปได้ ทำไมไม่ห้าม" และบางครั้งหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนรัฐบาลก็ชอบพูดขี้ดทอควย เช่นว่า "ทรงเห็นควยและทรงยอมแล้ว" ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำที่ "หนักมือมาก" ¹ และพระองค์ไม่สามารถที่จะทนในผู้อื่นกระทำกริโย ๆ ที่พระองค์ไม่ทรงเห็นควยในนามของพระองค์ได้ ควยเหตุนี้ เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งนำไปสู่การสละราชสมบัติของพระองค์

5.1.3 การแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2

เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมนำร่างธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อให้ทรงลงพระปรมาภิไธย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพิจารณาเห็นว่า หลักการทางด้านประชาธิปไตยของพระองค์และคณะราษฎรนั้นไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะราษฎรยังไม่ให้เสรีภาพทางด้านการเมืองอย่างสมบูรณ์ให้กับราษฎร และดำเนินการผูกขาดอำนาจทางด้านการเมืองไว้ ทั้งที่มีบัญญัติไว้ในหมวดที่ 3 ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับผู้แทนราษฎรว่า

มาตรา 10 สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นไปตามกาลสมัยดังนี้

สมัยที่ 1

นับแต่วันที่ใช้ธรรมนูญนี้เป็นต้นไปจนกว่าจะถึงเวลาที่สมาชิกในสมัยที่ 2 จะเข้ารับตำแหน่ง ให้คณะราษฎรซึ่งมีคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจแทนจัดตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นเป็นจำนวน 70 นาย เป็นสมาชิกในสภา

สมัยที่ 2

ภายในเวลา 6 เดือนหรือจนกว่าการจัดประเทศเป็นปกติเรียบร้อย สมาชิกในสภาจะต้องมีบุคคล 2 ประเภททำกิจการร่วมกัน คือ

ประเภทที่ 1 ผู้แทนราษฎรจะได้เลือกขึ้นจังหวัดละ 1 นาย ถ้าจังหวัดใดมีสมาชิกเกินกว่า 100,000 คน ให้จังหวัดนั้นเลือกผู้แทนเพิ่มขึ้นอีก 1 นาย ทุก ๆ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

100,000 นั้น เศษของ 100,000 ถ้าเกินกว่าครึ่งให้นับเพิ่มขึ้นอีก 1

ประเภทที่ 2 ผู้เป็นสมาชิกอยู่แล้วในสมัยที่ 1 มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ถ้าจำนวนเกินให้เลือกกันเองว่าผู้ใดคงจะเป็นสมาชิกต่อไป ถ้าจำนวนขาดให้ผู้ที่มิได้อยู่เลือกบุคคลใดเข้าแทนจนครบ

สมัยที่ 3

เมื่อจำนวนราษฎรทั่วพระราชอาณาเขตได้สอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่ง และอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้ธรรมนูญนี้ สมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรจะต้องเป็นผู้ที่ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น สมาชิกประเภทที่ 2 เป็นอันไม่มีอีกต่อไป

มาตรา 11 คุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้แทนประเภทที่ 1 คือ

1. สอบไล่วิชาการเมืองได้ตามหลักสูตรซึ่งสภาได้ตั้งขึ้นไว้
2. มีอายุ 20 ปีบริบูรณ์
3. ไม่เป็นผู้ไร้หรือเสมือนไร้ความสามารถ
4. ไม่ถูกศาลพิพากษาให้พิกตอนสิทธิในการรับเลือก
5. ต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยตามกฎหมาย

6. เฉพาะผู้สมัครเป็นผู้แทนประเภทที่ 1 ในสมัยที่ 2 จะต้องได้รับความเห็นชอบของสมาชิกในสมัยที่ 1 เสียก่อนว่าเป็นผู้ที่ไม่ควรสงสัยว่าจะนำมาซึ่งความไม่เรียบร้อย¹

๓ ๑ ๓

บทบัญญัติเกี่ยวกับเงื่อนไขกาลเวลาและคุณสมบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่กำหนดไว้ในธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวที่ยกมานี้ จะเห็นวิธีการที่หลวงประดิษฐ์มนูธรรมกำหนดไว้เพื่อเป็นการกีดกันบุคคลที่มีชีพรกรพวกของคณะราษฎรที่เข้ามามีบทบาททางการเมือง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสมัยที่ 1 ประกอบด้วยบุคคลซึ่งคณะ

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัยคิยา กรรณสูต, เรื่องเดิม, หน้า 214-6.

ราษฎรเลือกสรรและแต่งตั้งเข้ามาโดยอาศัยพระปรมาภิไธยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่พระองค์มีได้ทรงมีโอกาสที่จะเลือกบุคคลใดเลย นอกจากนี้ยังเป็นการสงวนอำนาจทางการเมืองไว้ใ้มือของบุคคลเพียงพรรคเดียวหรือกลุ่มเดียวเท่านั้น โดยการกำหนดระยะเวลาไว้ด้วยว่าภายในเวลา 6 เดือน หลังจากระยะเวลาที่แล้วหรืออย่างน้อยจนกว่าจะจัดกิจการของประเทศให้เป็นปกติแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะมี 2 ประเภท สมาชิกประเภทที่ 1 เป็นสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้งโดยวิธีการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งผู้แทนราษฎรในสมัยที่หนึ่ง ซึ่งวิธีการนี้เท่ากับรัฐบาลได้มีเสียงสนับสนุนรัฐบาลอยู่แล้ว ครึ่งหนึ่ง ของจำนวนสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด การกำหนดอายุของสมาชิกประเภทที่ 2 นี้ได้ตั้งเงื่อนไขไว้ว่าจนกว่าจำนวนราษฎรในประเทศสอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนราษฎรทั้งหมด หรืออย่างน้อยไม่เกิน 10 ปี ในกรณีนี้อายุของสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งคณะราษฎรเลือกตั้งเข้ามาสนับสนุนรัฐบาลจะทำหน้าที่กุมอำนาจทางการเมืองเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 10 ปี นอกจากนี้ การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกประเภทที่ 1 เช่นจะต้องสอบไล่วิชาการเมืองได้ตามหลักสูตรที่วางไว้ อาจจะเป็นตีความหมายได้ว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมต้องการให้ระดับการศึกษาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ระดับมาตรฐานสูง แต่ขณะเดียวกัน การกำหนดคุณสมบัติเช่นนี้เป็นการกีดกันบุคคลซึ่งมิใช่พรรคพวกของรัฐบาล นอกจากการกำหนดคุณสมบัติเช่นนี้แล้ว การที่กำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในสมัยที่ 1 เป็นข้อยืนยันใ้ความการกำหนดเงื่อนไขดังกล่าว มีเจตนาเพื่อสงวนอำนาจทางการเมืองไว้เฉพาะในกลุ่มของตนเท่านั้น

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักดีว่าในรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวนั้น คณะราษฎรต้องการผูกขาดอำนาจทางการเมืองไว้ใ้พรรคพวกของตน แต่ที่พระองค์ทรงยินยอมลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวได้ ก็ด้วยพระองค์ทรงมีความหวังว่าเมื่อมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้ว พระองค์จะสามารถชักนำให้คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญรับฟังความคิดเห็นของพระองค์ได้ เนื่องจากพระยามโนปกรณนิติธาดา ดำรงตำแหน่งเป็นประธานอนุกรรมการร่างรัฐธรรมนูญและนายกรัฐมนตรี จึงพระราชกระแส

ตกเตือนพระยามโนปกรณนิติธาดา เกี่ยวกับสมาชิกประเภทที่ 2 ไว้ตอนหนึ่งว่า

"...การที่ให้มีสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้เลือก
ตั้งเองนั้น จะเป็นเหตุนำความไม่พอใจให้เกิดขึ้นได้ และ
เป็นอันตรายแก่วิธีการปกครองแบบใหม่ ซึ่งกำลังจะสถาปนา
ขึ้น..."¹

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริว่าจะสามารถแก้ไข
ในเรื่องสมาชิกประเภทที่ 2 ได้สำเร็จ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี
ได้ทรงเล่าถึงเหตุการณ์ในตอนนั้นว่า

"...ในหลวงทรงรับสั่งว่า ขอให้ท่านเป็นคนตั้งเถอะ คือ
หมายความว่า จะทรงเลือกตัวบุคคลเองเพื่อจะให้เป็นพี่เลี้ยง
ไปก่อนจนกว่าจะมีผู้แทนที่ทำงานได้จริง ๆ จัง ๆ แล้วจึง
ค่อยปล่อยให้ทำกันไป แต่ทางฝ่ายรัฐบาลเขาก็ไม่ยอม เขา
ก็ตั้งของเขา มา แต่ถึงอย่างไร เมื่อพระยามโนฯ เป็นนายก
ในหลวงยังรับสั่งว่า พอมี่หวังจะพียงกันให้เรียบร้อยไปได้..."²

จากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังคงทรงหวังว่า การแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ใน
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม รัฐบาลจะถวายพระราชอำนาจให้พระองค์เป็นผู้
ทรงเลือกตัวบุคคลที่จะเป็นสมาชิกประเภทที่ 2 เอง แต่ปรากฏว่าเมื่อรัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรสยามได้ร่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว หลักการข้อนี้มีได้เป็นไปอย่างที่มีพระ
ราชประสงค์ แต่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่า "ถ้าได้เพียงกันต่อไป

¹ พระราชกระแสรับสั่งกับพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อไปพระราชทานให้
กับนักเรียนโรงเรียนวชิราวุธ ใน ซาสี เขียมกระลินธุ์, เรื่องเคิม, หน้า 119.

² สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เรื่องเคิม, หน้า 9.

การร่างรัฐธรรมนูญก็จึกจักชำไม่รู้จักแล้ว และอาจเป็นการแตกหักร้ายแรงเสียกว่าที่จะยอมรับ"¹ ฉะนั้นพระองค์จึงยินยอมให้เป็นที่ไปตามความประสงค์ของผู้ก่อการ และอีกประการหนึ่งพระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ถวายสัญญาว่าจะนำบัญชีรายชื่อบุคคลที่เสนอให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่งมาให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาล่วงหน้าเป็นเวลานาน ก่อนจะตราขึ้นเป็นพระราชกฤษฎีกา และจะเสนอรายชื่อมากกว่าจำนวนสมาชิกที่ต้องการตั้ง เพื่อให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะได้มีโอกาสเลือกได้ และรับจะพิจารณาคำทักท้วงของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย แต่กรณีมิได้เป็นที่ไปดังที่พระยามโนปกรณนิติธาดาเตรียมการไว้ ทั้งนี้เพราะพระยามโนปกรณนิติธาดาต้องออกจากตำแหน่งไปโดยการรัฐประหาร และเมื่อรัฐบาลนำบัญชีรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 มาถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธยก็เป็นเวลาเพียง 12 ชั่วโมงก่อนที่จะถึงเวลาเริ่มการพิธีเปิดสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น ฉะนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ต้องจำพระทัยลงพระปรมาภิไธยไปตามนั้น

เมื่อพิจารณาข้อขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร ในกรณีการเลือกและแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 หรือเงื่อนไขเวลาที่จะให้มีสภาเดี่ยวซึ่งสมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎรแล้วจะเห็นว่าในระยะเวลาเริ่มแรกในการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น ทั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและคณะราษฎร มีความเห็นพ้องกันว่าควรจะมีบุคคลที่มีความรู้และความชำนาญงานมาทำหน้าที่ผู้เลือกตั้งผู้แทนราษฎรที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน เพราะประชาชนยังมีความรู้และประสบการณ์ทางการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยน้อย โดยทั้งสองฝ่ายต้องการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความชำนาญจริง ๆ โดยไม่คำนึงถึงพรรคพวกพร้อมกันนั้นทั้งคณะราษฎรและพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่างต้องการที่จะใช้สมาชิกประเภทที่ 2 เป็นเครื่องมือในการรักษาอำนาจและฐานะทางการเมืองของแต่ละฝ่าย² โดยต้องการแต่งตั้งบุคคลที่เป็นฝ่ายตนเข้าไปแทนอำนาจของอีกฝ่ายหนึ่ง

¹ พระราชบัณฑิตกวีเรื่องรัฐธรรมนูญชั่วคราว ในชาติ เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 119.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, การเมือง-การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง..., หน้า 254.

ทางคานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นแนวพระราชดำริว่า คณะราษฎรมิได้มีความชอบธรรมอย่างแท้จริง เพราะได้อำนาจมาจากการปฏิวัติ ในฐานะที่พระองค์ยังคงเป็นกษัตริย์อยู่โดยยังไม่ได้ถูกล้มล้างสถาบันไปโดยสิ้นเชิง ก็ควรจะมีส่วนร่วมหรือช่วยในการปกครองในเรื่องที่เกี่ยวกับประโยชน์ของประชาชน ซึ่งทรงเห็นว่าเป็นหน้าที่พระองค์จะต้องทรงกระทำอยู่ด้วย¹ และขณะที่คณะราษฎรซึ่งเพิ่งจะได้รับอำนาจการปกครองและเป็นอำนาจที่ไ้มาโดยการยึดอำนาจ มิใช่เป็นอำนาจที่ได้รับมอบมาอย่างชอบธรรม เพราะฉะนั้นคณะราษฎรย่อมจะหวาดระแวงการที่พระมหากษัตริย์และขุนนางในระบบเก่าจะหาทางกลับมาใช้อำนาจอีก การกลับมาใช้อำนาจในครั้งนี้มิใช่การหันกลับไปหาระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่เป็นการค่อย ๆ ขยายอำนาจเข้าไปในสภา และในที่สุดก็รวมอำนาจไว้ได้โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่จะมีอำนาจในระบบประชาธิปไตย โดยผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกจากประชาชนและคานอำนาจของรัฐบาลด้วย ฉะนั้นคณะราษฎรจึงต้องป้องกันมิให้พระมหากษัตริย์ทรงมีพระราชอำนาจในการปกครองในระบบใหม่ ด้วยวิธีการเพียงแต่ส่งรายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 2 มาถวายให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธย เท่ากับว่าพระองค์เป็นเพียงตรายางเท่านั้น² โดยคณะราษฎรให้เหตุผลว่าในระบบประชาธิปไตยซึ่งมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ ภายใต้รัฐธรรมนูญนั้น พระมหากษัตริย์ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมือง เพียงแต่เป็นผู้แต่งตั้ง จะมาเลือกตัวคนที่จะไปเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ 2 ด้วยพระองค์เองไม่ได้³

5.2 ฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์ได้ทรงตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมความนิยมในสถาบันพระมหากษัตริย์เป็น

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 253.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 254.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

อย่างนี้ ดังปรากฏในพระราชหัตถเลขาของพระองค์ถึงพระยาภิธานไมตรี ตอนหนึ่งว่า

"...ในรัชกาลที่เฟื่องจะสิ้นไปเร็ว ๆ นี้ สภาพการณ์ยิ่งเลว
ร้ายลงไปมากด้วยเหตุผลหลายประการ... พระมหากษัตริย์
กลายเป็นผู้ที่ถูกหวนล้อมชักจูงโดยใครก็ได้ ซึ่งคุณเคยกับดู
ซึ่งเป็นที่โปรดปรานของพระองค์... สิ่งที่น่าเสียใจเป็น
อย่างยิ่งก็คือการที่ราชสำนักถูกคหบดีคนแคณ และในระยะ
ใกล้จะสิ้นรัชกาลก็กำลังจะเริ่มถูกเยาะหยัน..."^๑

๑ ๐ ทศ. พ. ๑๐๓๓. ๑๐๓๓. ๑๐๓๓. ๑๐๓๓.
๑๐๓๓. ๑๐๓๓.

ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพยายามที่จะให้สถาบัน
พระมหากษัตริย์กลับเป็นที่นิยมอีกครั้งหนึ่ง โดยการตั้งอภิรัฐมนตรีสภา ซึ่งประกอบด้วย
พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาแก่พระมหากษัตริย์ โดยทรงเชื่อว่า
จากการที่ประชาชนยังคงมีความเคารพรักในพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้อยู่นั้น จะทำ
ให้ประชาชนได้ตระหนักว่าพระองค์ทรงมีความยินดี และพร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาของ
พระบรมวงศานุวงศ์ ประกอบกับพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้เคยเป็นพระบรมวงศานุวงศ์
ซึ่งเป็นคำสั่งสำคัญในการบริหารราชการบ้านเมืองมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผู้ที่มีความรู้และพระปรีชาสามารถเป็นที่ประจักษ์มาแล้ว แต่
เป็นที่น่าเสียดายว่าความพยายามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในการนี้ได้
มีผู้แปรเจตนาไปในทางตรงกันข้าม คือเห็นว่าพระองค์กำลังสนับสนุนพวก "เจ้า" ให้
เข้ามามีบทบาทและอำนาจทางการเมือง ดังปรากฏในบันทึกของพระยาทรงสุรเดช ผู้
ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในตอนหนึ่งว่า

๑ ๐๓๓๓๓๓
๑๐๓๓๓๓๓๓
๑๐๓๓๓๓๓๓๓๓

"...เป็นความจริงที่ในหลวงรัชกาลที่ ๗ มิได้แสดงความ
สามารถที่จะแก้ไขงานของชาติให้รุ่งเรืองขึ้นได้ มุ่งแต่จะ

^๑ กจช. ร.๗ สบ. ๒.๔๗/๓๒ บันทึกการปกครอง พระราชหัตถเลขาของ
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงพระยาภิธานไมตรี ลงวันที่ ๒๓ กรกฎาคม
๒๔๖๙ แปลโดย ชัยอนันต์ สมุทวณิช ใน การเมืองการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย,
หน้า ๑๘๓.

พื้นฐานของพวกเจ้าที่ตกต่ำมาแต่ครั้งรัชกาลที่ 6 ให้อำนาจ
โรจนชน โดยจะเห็นได้ชัดว่ามีการแต่งตั้งเจ้ากันหนักมือ
จนในสุดท้ายตำแหน่งใหญ่ ๆ และสำคัญทั้งหมดต้องอยู่ในมือ
ของพวกเจ้าซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งการระวางรักษา ก้าว
พระเจ้าแผ่นดินในตัว..."¹

๑) คลังพระ... ๑๑/๑๖/๒๕

๑๓/๐๖/๒๕.๒๐๐๖-๗ (พระยศ
เจ้า)

และการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำเนินการเพื่อแก้ไขระ
บบการเมืองใหม่แนวโน้มไปในทางที่เป็นประชาธิปไตยกับทั้งการเตรียมการเพื่อพระ
ราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ประชาชนชาวไทย ได้ถูกกลุ่มพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้ยับ
ยั้งลงด้วยเหตุผลที่ว่าประชาชนชาวไทยยังไม่พร้อมสำหรับการปกครองในรูปแบบเช่นนี้
ดังนั้นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการศึกษามาจากตะวันตกซึ่งรู้สึกตัวว่าตัวเองถูกกีดกันจากการ
เข้าไปมีบทบาททางการเมือง จึงได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อล้มล้างอำนาจ
ของพระบรมวงศานุวงศ์ใน พ.ศ. 2475 ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์เหล่านี้ก็ได้ทรงหลีกเลี่ยง
ทางใหลอย่างงายกาย ^๒ แม้ว่าคณะราษฎรได้นำเอาระบอบการปกครองใหม่เข้ามาใช้
ก็ตาม แต่คณะราษฎรยังมิได้คลายความระแวงสงสัยว่าองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว หรือพระราชวงศ์จะทรงดำเนินการเพื่อจะให้ได้พระราชอำนาจกลับคืนมา ดังนั้น
คณะราษฎรจึงได้ดำเนินการหลายประการเพื่อที่จะเป็นการจำกัดฐานะและพระราชอำ
นาจของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดตามลำดับไป
คือ

1/๒๕๐๖/๒๕

5.2.1 ในบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ

เมื่อคณะผู้ก่อการได้มีการตกลงกันในหลักการที่จะได้จัดรูปการปกครอง ถ้า
การเปลี่ยนแปลงการปกครองสามารถกระทำได้เป็นผลสำเร็จ ข้อหนึ่งได้ระบุถึงประมุข
ของประเทศว่า "...คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ได้มีกติกาก

¹ พระบาททรงสุรเดช, เรื่องเดิม, หน้า 100.

(๒)

ดูรายละเอียดในบทที่ 2

เป็นเอกฉันท์ ที่จะเทิดทูนพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ ถ้อยคำหลักประเทศ
อังกฤษ..."¹ และ

"...เรามีความเห็นพ้องกันว่า คณะผู้ก่อการในครั้งนั้น²
ได้ดำเนินการในวิธีรุนแรงเกินไป ในกรณีที่ประสงค์จะ
ปลดพระชนมพระมวงกุฎเกล้าฯ และยกประเทศสยามเป็น
รีพับลิคเสียทีเดียว เราถือกันว่าอย่างไร ๆ พระมหา-
กษัตริย์ก็แยกออกไปจากคนไทยยังไม่ได้ เราถือกันมานาน
นักหนาแต่บรรพบุรุษวากษัตริย์เป็นเทพสมมุติที่จัดมาปกครอง
ไพร่ฟ้าชาวแผ่นดิน กษัตริย์ของสยามต้องมีไว้ ถ้าอย่างนั้นจะ
ทำอย่างไร ที่ประชุมพวกเราจึงลงมติในรูปที่ว่าให้อัญเชิญ
พระองค์ลงมาประทับภายใต้พระราชพิธีไทย และทรงบริหาร
พระราชภารกิจทั้งปวงทางรัฐสภาและรัฐบาล เราตกลง
ตามนั้น"³

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่า คณะราษฎรยังต้องการให้มีพระมหากษัตริย์
เป็นประมุขของประเทศตามแบบฉบับของประเทศที่มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย
โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขดังเช่นประเทศอังกฤษซึ่งเป็นต้นแบบของการปกครอง
ในระบบนี้ เมื่อหลวงประดิษฐมนูธรรมได้นำร่างพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครอง
แผ่นดินสยามชั่วคราวซึ่งเป็นร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่าง
ขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าฯ ถวายให้ทรงลงพระปรมาภิไธย และถึงแม้ว่าจะมีความและ
หลักการบางประการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วย แต่พระ
องค์ก็ทรงเห็นว่าสมควรจะผ่อนผันให้กับคณะราษฎร เพราะเวลานั้นเป็นเวลาฉุกเฉิน

¹ พลโท ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 9.

² หมายถึงผู้ก่อการกบฏ ร.ศ. 130.

³ ไทน้อย (นามแฝง), พระยาพหล, หน้า 15.

และสมควรจะรักษาความสงบไว้ก่อน พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราวจึงได้นำมาประกาศใช้เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 *บทเฉพาะกาลโดยคณะราษฎร ค.ศ. ๑๑ ร. ๗*

ในขั้นแรกนี้จะได้พิจารณาพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พุทธศักราช 2475 คือ ¹

ในหมวดที่ 2 มาตรา 3 กษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ พระราชบัญญัติกติกาคำวินิจฉัยของศาลกติก การอื่น ๆ ซึ่งจะมีบทกฎหมายระบุไว้โดยเฉพาะกติก จะต้องทำในนามของมหากษัตริย์

มาตรา 4 ผู้เป็นกษัตริย์ของประเทศ คือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว การสืบมรดกให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์ พ.ศ. 2467 และควยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

มาตรา 6 กษัตริย์จะถูกฟ้องร้องคดีอาญาถึงศาลไม่ได้ เป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย

พิจารณาจากข้อความที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างแล้วจะเห็นว่า ธรรมนูญนี้ไ้ระบุถึงฐานะของพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ และระบุไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 ว่า ผู้เป็นกษัตริย์ของประเทศคือพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว แต่ธรรมนูญฉบับนี้ไ้ระบุถึงอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการสืบสันตติวงศ์นอกเหนือไปจากกฎหมายเฉพาะ ในมาตรา 6 เป็นการระบุถึงพระราชฐานะขององค์พระมหากษัตริย์ว่าพระองค์จะถูกฟ้องร้องในคดีอาญาถึงศาลไม่ได้ ~~แต่มีข้อที่น่าพิจารณาคือว่าไ้ระบุต่อท้ายข้อความนี้ว่าเป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย~~ ซึ่งในกรณีนี้ถึงแม้ว่าต่อมาได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2476 แล้ว ไ้เกิด

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชัคคิยา กรรณสูตร, เอกสารการเมือง-การปกครองไทย..., หน้า 213-214.

กรณีที่ว่าราษฎรสามัญยื่นข้อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร เพื่อที่จะฟ้องร้องพระมหากษัตริย์เป็น
จำเลยในฐานะหมิ่นประมาท ซึ่งรายละเอียดในเรื่องนี้จะได้พิจารณาในข้อ 5.2.2.1
ต่อไป

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2475 ได้ระบุถึงพระราช
ฐานะของพระมหากษัตริย์ไว้ดังต่อไปนี้

ในบททั่วไป มาตรา 2 อำนาจอธิปไตยย่อมมาจากปวงชนชาวสยาม พระมหา
กษัตริย์ผู้เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจนั้นแก่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

หมวดที่ 1 พระมหากษัตริย์

มาตรา 3 องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ
ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา 4 พระมหากษัตริย์ทรงทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัคร-
ศาสนูปถัมภก

มาตรา 5 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพสยาม

มาตรา 9 พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือ
โดยการแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง¹

ถ้าพิจารณารัฐธรรมนูญในมาตรา 2 ในบททั่วไปได้ระบุพระราชฐานะของพระ
มหากษัตริย์ว่าทรงเป็นประมุขของประเทศและปวงชนชาวสยาม และในหมวดเกี่ยวกับ
พระมหากษัตริย์ ในมาตรา 3 เป็นมาตราที่ระบุถึงพระราชฐานะขององค์ประมุขของชาติ
ไว้อย่างชัดเจนว่าทรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะล่วงละเมิดมิได้ ใน
มาตรานี้เป็นมาตราที่สำคัญที่สุดและได้มีการตีความกันอย่างกว้างขวาง ตามธรรมดาประ
เทศที่มีพระมหากษัตริย์ย่อมต้องยกพระมหากษัตริย์ไว้ให้เป็นที่เคารพอย่างสูงสุด เพราะ
พระองค์ทรงเป็นประมุขของประเทศ ฉะนั้นผู้ใดจะประทุษร้ายหรือดูหมิ่นพระบรมเชษฐา
ภาพไม่ได้ และผู้ใดจะบังอาจฟ้องร้ององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในทางคดีอาญา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 223-224.

ไม่ได้ เพราะถือว่ากรกระทำใด ๆ ขององค์พระมหากษัตริย์จะต้องมีผู้รับสนองพระราชโองการ มิได้ทรงกระทำด้วยพระองค์เอง (หมวดที่ 1 มาตรา 6-7-8, หมวดที่ 4 มาตรา 46) แต่ถาพระมหากษัตริย์จะทรงกระทำผิดในทางส่วนพระองค์ไม่ควรที่จะให้ศาลซึ่งใช้อำนาจในนามของพระองค์เป็นผู้ชำระพระองค์เอง และความผิดในทางแพ่งอันเป็นของส่วนพระองค์นั้นก็ควรถือว่าพระองค์ทรงกระทำผิด เพราะมีกรมพระคลังข้างที่เป็นผู้ดำเนินงานอยู่แล้ว ควรจะถือว่ากรมพระคลังข้างที่กระทำความผิด

โดยเฉพาะมาตรา 3 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยามมิได้ระบุไว้ว่าพระมหากษัตริย์จะถูกฟ้องร้องคดีอาชญาถึงโรงศาลไม่ได้ เป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรจะวินิจฉัย เหมือนกับในรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว มาตรา 6 ทั้งนี้เพราะอาจจะล่นเว้นไว้ในฐานที่เข้าใจกันตามคตินิยมซึ่งเป็นของสากลว่าพระมหากษัตริย์ย่อมจะไม่ทรงกระทำสิ่งใดผิด ซึ่งการที่มีได้บัญญัติไว้อย่างแน่นอนนี้เองที่ทำให้เกิดข้อสงสัยที่จะตีความกันว่าอาจจะฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ได้ เพราะในหมวด 2 เรื่องสิทธิและหน้าที่ของชนชาวสยาม มาตรา 12 ภายในบังคับแห่งบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี หรือโดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิ์แต่อย่างใดเลย¹ ซึ่งในข้อนี้เองที่นายถวัติ ฤทธิเดช ใช้เป็นข้ออ้างในการบังอาจกระทำการฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคดีอาญาในวันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2476 (ซึ่งเป็นคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพที่เกรียวกราวที่สุดสมัยนั้น)

ในมาตรา 4 ระบุไว้ว่าพระมหากษัตริย์จะต้องทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นผู้อุปถัมภ์ศาสนาอื่น ๆ ทุกศาสนาในประเทศไทยด้วย

มาตรา 5 พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งเป็นประมุขสูงสุดของกองทัพบกทัพเรือ และทัพอากาศ แต่ข้อความนี้เป็นเพียงทฤษฎีเท่านั้น ที่แท้จริงแล้วในการปฏิบัติพระองค์มิได้เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของทหารทั้งหมด เหมือนสมัยก่อนการเปลี่ยนแปลงการ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

ปกครอง การบังคับบัญชาที่แท้จริงตกอยู่กับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดหรือตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ ที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นแต่เพียงตำแหน่งในนาม มิได้มีกำลังทหารมากไปกว่ากรมทหารรักษาวัง¹ ดังพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นอย่างอื่นนอกจากจอมทัพแห่งกองทัพบกและกองทัพเรือ แต่กระนั้นก็ดี ก็ได้มีรัฐประหารโดยทหารเป็นผู้กระทำถึงสองคราว... เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าจึงใคร่จะได้ความคุ้มครองจากกองทหารสักกองหนึ่ง..."²

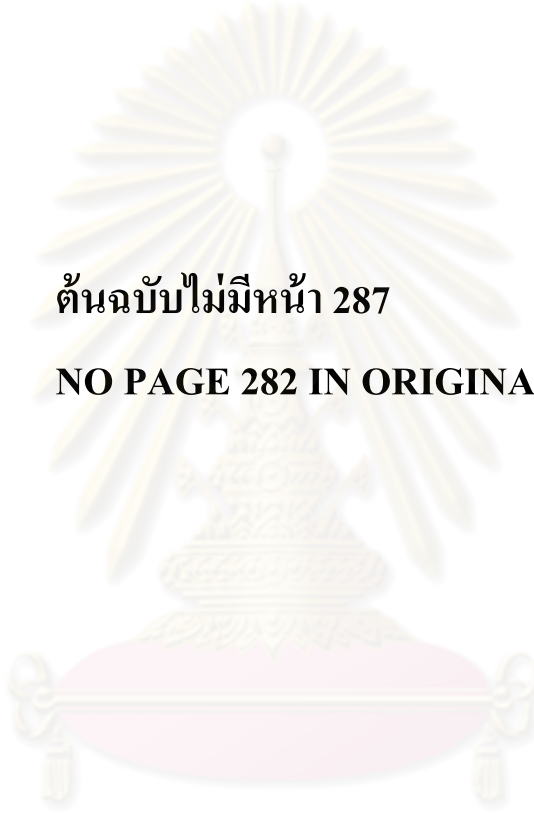
มาตรา 11 พระบรมวงศานุวงศ์ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปโดยกำเนิดหรือโดยแต่งตั้งก็ตาม ย่อมดำรงอยู่ในฐานะเหนือการเมือง ตามบทบัญญัติที่ระบุไว้ในมาตรานี้ ซึ่งอาจจะตีความได้ว่าพระบรมวงศานุวงศ์จะทรงเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ รวมทั้งจะรับเลือกเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา 47 ไม่ไค้ด้วย การที่รัฐธรรมนูญห้ามไว้เช่นนี้มีเหตุผลที่ว่า

"...พระบรมวงศานุวงศ์ก็ย่อมดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพเหนือความที่จะพึงถูกติเตียน ไม่ควรแก่งตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นการงานที่นำมาทั้งทางด้านพระเดชและพระคุณยอมอยู่ในวงอันจะต้องถูกติถูกชม อีกเหตุหนึ่งจะนำมาซึ่งความขมขื่นในเมื่อเวลาทำ Electoral Campaign อันเป็นเวลาที่ย่างฝ่ายหาโอกาส attack ซึ่งกันและกัน..."³

¹ อรุณี อรุณีพัฒนพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 31

² ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 154.

³ 24 มิถุนา, 19 พฤศจิกายน 2475, (ลายพระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา ลงวันที่ 14 พฤศจิกายน 2475).

ต้นฉบับไม่มีหน้า 287

NO PAGE 282 IN ORIGINAL

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จึงได้มีการเคลื่อนไหวที่จะแย่งชิงอำนาจทางการเมืองจากคณะราษฎรขึ้น¹ นอกจากนี้ยังปรากฏว่าแม่แตงงานในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ บางประเภท เช่นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์การเมืองการเขียนบทความทางการเมืองลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ก็ถูกห้ามด้วย เพราะถือเคร่งครัดว่า "เจ้านายจะเข้ายุ่งเกี่ยวกับการเมืองไม่ได้" ซึ่งเป็นการตีความจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ เช่นกรณีที่พระยาเพชรพิสัยศรีสวัสดิ์ ผู้รักษาการในตำแหน่งสมุหพระนครบาล ห้ามมิให้หม่อมเจ้าพงศ์สุรจรัญ บรรณาธิการหนังสือพิมพ์เสรีภาพ เขียนบทความเกี่ยวกับการเมืองลงพิมพ์ในหนังสือพิมพ์ดังกล่าว² ซึ่งเป็นการคัดลิตธิส่วนบุคคลอย่างร้ายแรง

5.2.2 ฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ในสายตาของคณะราษฎรและประชาชน

กลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะราษฎรประกอบด้วยคนหนุ่มในรุ่นใหม่ที่ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาอบรมจากประเทศตะวันตก มักจะรับเอาทัศนคติประชาธิปไตยตะวันตกและบุคคลเหล่านี้ส่วนมากมีพื้นเพมาจากครอบครัวของชนชั้นกลางหรือข้าราชการมาก่อน อาจกล่าวได้ว่า ส่วนใหญ่ของคณะราษฎรยังคงมีความจงรักภักดีและยึดมั่นในองค์พระมหากษัตริย์ ดังจะเห็นได้ในบันทึกของ พลโท ประยูร ภมรมนตรี เมื่อกล่าวถึงคำประกาศของคณะราษฎรซึ่งคณะผู้ก่อการได้มอบหมายให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้ร่างว่า "...ข้าพเจ้าเอาใบปลิวมาอ่านคร่าว ๆ รู้สึกว่ามีข้อความรุนแรงอยู่มาก ซึ่งเป็นเรื่องการเมือง แต่แล้วพอมานั่งอ่านบรรทัดสุดท้าย รู้สึกเลือดขึ้นหน้าชา..."³ และอีกตอนหนึ่งว่า "...อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าจำต้องสารภาพความผิดที่มีได้คิดตามทดสอบกับหลวงประดิษฐ์ฯ ในการร่างรัฐธรรมนูญตามแนวที่ พ.อ.พระยาทรงสุรเดช ได้ชักชวนไว้แล้วว่า

¹ อรุณี อรุณีพัฒนพงศ์, เรื่องเดิม, หน้า 47.

² "ตีความการเมือง", ประชาชาติ, 12 มิถุนายน 2476, หน้า 5.

³ พลโท ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 171.

ให้ยกวางตามแบบประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยเฉพาะอย่างประเทศอังกฤษ..."¹ ซึ่งแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าแนวความคิดของคณะราษฎรได้แตกแตกต่างกันระหว่างกลุ่มของพระยาทรงสุรเดชและหลวงประดิษฐมนูธรรม ฝ่ายแรกได้แสดงให้เห็นว่ายังคงมีความจงรักภักดีในแนวของพวกอนุรักษนิยม ในขณะที่หลวงประดิษฐมนูธรรมและพวกพ้องมีความต้องการในแนวทางตรงกันข้าม ดังจะเห็นได้จากคำประกาศของคณะราษฎร ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ซึ่งหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้รับผิดชอบในการร่างถ้อยคำแต่ผู้เดียวดังต่อไปนี้

"...ราษฎรทั้งหลาย... เมื่อกษัตริย์องค์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบต่อจากพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎรบางคนได้หวังกันว่ากษัตริย์พระองค์ใหม่นี้จะปกครองให้ร่มเย็น แต่หาได้เป็นไปตามที่คิดหวังไม่ กษัตริย์ยังทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมายตามเดิม ทรงแต่งตั้งพระญาติวงศ์และคนสอดปรองไรรักษาความรู้ให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้าง... รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมายมิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์นี้ได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่น ๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่าไพร่บ้าง ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เครื่องใช้งาน ไม่นับว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎร กลับพากันทำนาบนหลังราษฎร จะเห็นได้จากภาพอากาศที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรสิ กว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 184.

จะหาได้แค่เล็กน้อยเลือกตาแหงกระเด็น ถึงคราวเสีย
ภาษีราชการหรือภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์
หรือโรงงานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มี
ประเทศใดในโลกจะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระ
เจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมัน ซึ่งชนชาตินั้นได้
โค่นราชบัลลังก์เสียแล้ว..."¹

แถลงการณ์ฉบับนี้เป็นกรกล่าวหาอย่างกว้างขวางต่อพระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัว และพระราชวงศ์อย่างรุนแรงยิ่ง และน่าจะเป็นสาเหตุให้ผู้นับเข้าใจ
ไปไถ่หาหลวงประดิษฐมนูธรรมมีได้ต้องการแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเพื่อต้องการ
ให้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่
มีความปรารถนาที่จะทำการเปลี่ยนแปลงเป็นระบอบสาธารณรัฐเลยก็อาจเป็นได้ ²
เพราะได้กล่าวถึงการโค่นล้มราชบัลลังก์ในประเทศรัสเซียและเยอรมัน นอกจากนี้
ถ้อยคำในแถลงการณ์นี้ก็ล้วนแต่ที่เจาะจงใจให้ประชาชนเห็นว่าการปกครองในระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้นเต็มไปด้วยความชั่วร้ายเหลวไหล ถึงแม้ว่าหลวงประดิษฐมนู
ธรรมจะได้กราบทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวในเวลาต่อมาว่าทำไปเพื่อ
ความสำเร็จของคณะราษฎรก็ตาม แต่ในหนังสือกราบบังคมทูลของคณะราษฎรที่จะอัญเชิญ
พระองค์เสด็จกลับมากรองราชสมบัติ ก็มีลักษณะเป็นคำขาคและขู่มุ่งจับอยู่ด้วย

"...ด้วยคณะราษฎร ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ไก่ยัด
อำนาจการปกครองแน่นไว้มิได้แล้ว และได้เชิญเสด็จพระ

¹ รัชชานันท์ สมุทวนิช และ ชัคคิตยา กรรณสูต, เอกสารทางการเมือง-การเมืองไทย... หน้า 211.

² แนวความคิดว่าหลวงประดิษฐมนู ต้องการเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นแบบ
สาธารณรัฐนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและข้าราชการบริพาร รวมทั้งชาวต่าง
ประเทศ ก็มีความคิดเช่นนั้นด้วย ดูรายละเอียดในภาคผนวก...

บรมวงศานุวงศ์ มีสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงวชิรญาณวงศ์ เป็นคนไว้เป็นประกัน ถ้าหากคณะราษฎรนี้ถูกทำลาย ้วยประการใดก็ดี จะต้องทำร้ายเจ้านายที่ทำการจับกุมไว้ เป็นการตอบแทน

คณะราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งชิงราชสมบัติแต่อย่างใด ความประสงค์อันใหญ่ยิ่งก็เพื่อจะให้พิธีกรรมอนุญการปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญไต่ฝาดะลองสุลิตพระบาทเสด็จคืนพระนคร และทรงเป็นกษัตริย์ต่อไป โดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินซึ่งคณะราษฎรได้สร้างขึ้น ถ้าไต่ฝาดะลองสุลิตพระบาทตอบปฏิเสธก็ดี หรือไม่ตอบภายในหนึ่งชั่วโมงนับแต่ได้รับหนังสือนี้ก็ คณะราษฎรจะได้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน โดยเลือกเจ้านายพระองค์อื่นที่เห็นสมควรขึ้นเป็นกษัตริย์..."¹

เมื่อพิจารณาจากข้อความนี้ จะเห็นได้ว่ามิได้มีลักษณะการขอประนีประนอมต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งลักษณะที่คณะราษฎรให้นาวาตรีหลวงสุภชาติ เป็นผู้บังคับการเรือรบหลวงสุโขทัย นำเรือและอาวุธหนึ่งในสี่ของอัคราศึก² ออกจากพระนครมุ่งไปหัวหินเพื่ออัญเชิญเสด็จพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกลับคืนสู่พระนครนั้นเปรียบเสมือนเป็นการใช้กำลังอาวุธข่มขู่ และในระหว่างที่รอคำตอบจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว คณะราษฎรก็ใช้กองมหาราชลงแล้วอัญเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดโคมพระที่นั่งอนันตสมาคม แทนธงมหาราชที่เคยโบกสับคอยู่ นอกจากนี้ ก่อนปิดสถานีวิทยุในรายการส่งกระจายเสียงในคืนวันนั้น แทนที่จะปิดรายการด้วยเพลงสรรเสริญ

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 212.

² เสือชั้น สุภโสภณ, "เหตุการณ์ในหนึ่งวัน . 24 มิถุนายน 2475", เรื่องเดิม, หน้า 25.

พระปารมี "ซำวรพุทธเจ้า" เช่นเคย กลับใช้เพลงมหาชัยบรรเลงแทน
 ทางฝ่ายคณะราษฎรได้กระทำการหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นกำรลบลู่คู่มิ้นพระ
 บรมเชษานุภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้พระองค์ทรงมีความรู้สึก
 สะเทือนพระทัยตามวิสัยปุถุชน แต่พระองค์ทรงไว้ซึ่งขันติธรรม และเมื่อพระบรมวงศานุ
 วงศ์ชั้นอาวุโสและแม่ทัพนายกองเสนาบดีซึ่งเดินทางไปตามอากาศอยู่ที่หัวหิน เข้าร่วมประ
 ชุมเพื่อตัดสินปัญหาในขณะนั้น ได้ถวายความเห็นออกเป็น ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งซึ่งมีกรม
 พระสวัสดิ์คำ พระสัสสุระของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเสนอว่าควรหนีไปอยู่ทาง
 มาเลเซียเพื่อความปลอดภัยไว้ก่อน กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เสนาบดีกระทรวง
 พานิชย์และคมนาคม ก็ทรงเสนอให้เสด็จประทับอยู่ที่หาคีใหญ่ใกล้ชายแดนมาเลเซียก่อน
 แล้วจึงค่อยส่งคนมาเจรจากับฝ่ายปฏิวัติเพื่อหาทางประนีประนอมกันภายหลัง ๒ แก่พระ
 องค์เจ้าอลงกฎ รองเสนาบดีกระทรวงกลาโหม กราบบังคมทูลว่าควรสู้ เพราะทหาร
 หัวเมืองซึ่งมีจำนวนมากกว่าและยังคงจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์อยู่ทั้งสิ้น ความหวังในชัย
 ชนะยังมีอยู่มาก พร้อมทั้งไคกราบบังคมทูลถวายรายละเอียดของแผนการที่จะสู้รบด้วย
 พลตรีพระยาพิชัยสงคราม แม่ทัพภาคที่ ๑ ก็สนับสนุนให้สู้ ๓ แต่พระบาทสมเด็จพระปก
 เกล้าเจ้าอยู่หัวไม่ทรงเห็นด้วยกับความคิดของทั้งสองฝ่าย กลับทรงให้ความเห็นไปอีก
 อย่างหนึ่งว่าไม่ควรสู้ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ควรหนี เพราะไม่มีพระราชประสงค์ที่จะเห็น
 การสู้รบนองเลือดเกิดขึ้นบนพื้นแผ่นดินไทย ซึ่งต่างก็เป็นผลกนิกรของพระองค์ด้วยกัน
 แล้วความขอยยับยั้งชั่งยามนานี้ปการก็จะมีประดังตามมา ๔ ดังนั้น จึงทรงตกลงพระราช
 หนัตยที่จะประทับอยู่ที่หัวหิน เพื่อรอคอยทำความตกลงกับคณะก่อการเปลี่ยนแปลงการปก
 ครอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ๐๑/๑๒/๕๓
 ๕ ๑๖/๑๒/๕๓

- ๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖.
- ๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๗.
- ๓ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.
- ๔ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

เมื่อนาวาตรีหลวงศุภชลาศัย ได้นำคำกราบทูลมายังสมเด็จพระราชินี
 ทูลเกล้าถวาย และทูลเชิญเสด็จกลับทางเรือรบล่วงสู่โซทัย ซึ่งเปรียบเสมือนว่า
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถูกควบคุมพระองค์มามอบให้คณะราษฎร พระองค์จึงได้
 ทรงปฏิเสธที่จะเสด็จกลับทางเรือรบล่วงสู่โซทัย แต่จะเสด็จกลับโดยทางรถไฟ พระ
 บาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประนีประนอมด้วย ดังจะเห็นได้จากพระราช
 ทัดเกล้าฯตอบคณะราษฎรว่า

สวนไกลถึงวาลหัวหิน

วันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2475

ถึงผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร

ควยไต่ทราบความตามสำเนาหนังสือที่ส่งไปยังกระทรวง
 มุขราชว่า คณะทหารมีความปรารถนาจะเชิญให้ข้าพเจ้ากลับ
 พระนครเป็นกษัตริย์อยู่ในพระธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน
 ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร ไม่
 ยอยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อมละมียไม่
 ให้ขึ้นชื่อได้ว่าจลาจลเสียหายแก่บ้านเมืองและข้าพเจ้าก็ได้คิด
 อยู่แล้วว่าที่จะเปลี่ยนแปลงทำนองนี้ ก็มีพระเจ้าแผ่นดินปกครอง
 ตามพระธรรมนูญ จึงยอมรับที่จะช่วยเป็นตัวเชิดเพื่อให้คุณโครง
 การจัดตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปตามวิธีเปลี่ยนแปลงทั้งพระธรรมนูญ
 ได้โดยสะดวก เพราะวาทาข้าพเจ้าจะไม่ยอมรับเป็นตัวเชิด
 นานาประเทศก็จะไม่ยอมรับรัฐบาลใหม่นี้ ซึ่งคงจะเป็นความ
 ลำบากยิ่งขึ้นหลายประการ

ความจริงตัวข้าพเจ้าเองในเวลานี้ก็ทราบกันอยู่แล้วว่า
 อากาศทุพพลภาพและไม่มีลูกสืบวงศ์สกุล และจะไม่ทนงานไป
 นานเท่าใดนัก ทั้งไม่มีความปรารถนามักใหญ่ไต่สูงให้เกินศักดิ์

และความสามารถที่จะช่วยพวงชาติของเราให้เจริญเทียม
หน้าเขาย่าง พுகมานี้ด้วยความจริงใจเสมอ.

ประชาธิปไตย ป.ร.¹

เมื่อพิจารณาจากพระราชหัตถเลขาฉบับนี้ จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระปก
เกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีขันติธรรมอย่างสูง และการตอบรับคณะ
ราษฎรด้วยพระราชหัตถ์ยินยอมนั้น เพราะพระองค์ทรงพระราชดำริถึงความเดือดร้อน
ของราษฎรซึ่งเป็นพลนิกขของพระองค์ทุกคน ถ้าพระองค์ไม่ทรงประนีประนอมกับคณะ
ราษฎร ก็จะต้องเกิดการสู้รบระหว่างกำลังทหารซึ่งยังคงจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์
และกำลังของฝ่ายคณะราษฎรอย่างแน่นอน และการจลาจลนองเลือดก็จะต้องติดตามมา
ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงเลือกตัดสินใจพระราชหัตถ์ประนี
ประนอมกับคณะราษฎรก็ "เพื่อชาติ และเพื่อประชาชน" ² อย่างแท้จริง แต่คณะ
ราษฎรก็ยังไม่ว้าวางใจ ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จกลับจาก
หัวหินถึงสถานีจิตรลดา และจากสถานีจิตรลดามาที่พระราชวังสุโขทัย สมเด็จพระนาง
เจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี ได้ทรงเล่าวา

"...ตลอดทางเจียบแล้วก็เศร้า เราผ่านพระที่นั่งอนันต-
สมาคมก็ไม่มีอะไร มาทราบเอาทีหลังว่า บนพระที่นั่งอนันต
เขาตั้งปืนไว้เต็มหมกเพราะรู้ว่าเราจะมาทางนั้น... หนึ่งวัน
รุ่งขึ้นตอนเย็น ฉันจำไม่ได้แน่ว่ามีใครบ้าง ก็มาเฝ้าฯ ขอ
พระราชทานอภัยโทษ เวลาที่เขาмаกัน มีรถถึงมาสัก 4-5
คันเห็นจะได้ จอดอยู่หน้าวัง" ³

¹ ไทน้อย (นามแฝง), พระยาพหล, (พระนคร : แพรวพิทยา, 2497),
หน้า 97-98.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 99.

³ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี, "พระราชบันทึกทรงเล่าวา",
เบื้องแรกประชาธิปไตยไทย, สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (เรียบเรียง), หน้า 4.

จากข้อความในบันทึกนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทางฝ่ายของคณะราษฎร ยังคงหวาดระแวงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่ตลอดเวลา และคาดคิดว่าจะสามารถ บังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วยกำลังอำนาจ "รถถัง" ได้ ถึงแม้ว่าจุดประสงค์ ของการเข้าเฝ้าครั้งนี้ พ.อ.พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลง การปกครองต้องการพาคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองกราบบังคมทูลขอพระราชทานอภิโหมในการที่ดวงละเมิดทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน และเมื่อพระ บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทราบว่าต่อชานคณะราษฎร ในเรื่องคำประกาศเมื่อวันปฏิ-วัติด้วยถ้อยคำรุนแรง ซึ่งเป็นการกระทบบกระเทือนต่อพระองค์และพระบรมราชวงศ์จักรี คณะราษฎรก็ได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานขมาโทษ¹ และด้วยน้ำพระราชหฤทัยที่ เปี่ยมไปด้วยพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์จึงได้ทรง ลงพระปรมาภิไธยยกโทษให้แก่คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองในการกระทำผิด ทั้งหมด ในพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ต่อมา เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2475 เวลาบ่าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ออก ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเข้าเฝ้าทูลเกล้าฯ ถวายดอกไม้ธูปเทียนขอพระราชทานขมาโทษ ใน การที่คณะราษฎรได้กล่าวถ้อยคำรุนแรงในวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งเป็นการกระ ทบบกระเทือนถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศานุวงศ์ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (ทรงโปรดเกล้าฯ รับการขอขมาโทษของคณะราษฎร) และพระองค์ มีพระราชดำรัสตอบตอนหนึ่งว่า

"...ในคำประกาศวันที่ 24 มิถุนายน นั้น ข้อความที่ทำ ให้ข้าพเจ้าเองและสมาชิกราชวงศ์จักรีรู้สึกโหม่นสออย่างยิ่ง คือในข้อที่ทำให้เข้าใจว่าพระราชวงศ์จักรีไม่ได้ทำประโยชน์ ให้แก่ประเทศสยามอย่างใดอย่างหนึ่งเลย ข้อนั้นทำให้สมา

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ซึกในพระราชวงศ์จักรีโหม่นสน้อยใจและแค้นเคืองมาก
เมื่อท่านได้กล่าวแก้ไขในวันนี้แล้ว ข้าพเจ้าหวังว่า จะ
เป็นผลสมานไมตรีระหว่างพระราชวงศ์จักรีกับพวกท่าน
และราษฎรทั่วไปให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้..."¹

การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินยอมทุกอย่างเพื่อสวัสดิภาพ
และเป็นหลักประกันอันมั่นคงของคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ยอมรับเป็นนิमित
อันดีของคณะผู้ก่อการที่สามารถยึดเหนี่ยวเอาจิตใจของประชาชน ข้าราชการ และพระ
ราชวงศ์ให้ยินยอมรับการกระทำของคณะราษฎร ที่จริงประชาชนส่วนใหญ่โดยเนื้อแท้
แล้วไม่สู้ยินดียินร้ายอะไรด้วยกัน แต่เมื่อพระมหากษัตริย์องค์ประมุขของชาติทรงประนี
ประนอมควย เหตุการณ์จึงเป็นปกติ ทั้ง ๆ ที่คำว่าสิทธิเสมอภาพ เสรีภาพ ภราดรภาพ
หรือคำใหม่ ๆ อื่นใดที่คณะผู้ก่อการนำมาใช้นั้นประชาชนส่วนมากหาได้มีความเข้าใจ
ความหมายอย่างใดไม่

ภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชหฤทัยอันกว้าง
ขวางรับรองการเปลี่ยนแปลงการปกครองของคณะราษฎร เพื่อให้ประเทศไทยเข้าสู่
ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยพระองค์ทรงยินยอมลดพระราชฐานะเป็น
กษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญของคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว
ในการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก² พระองค์ทรงพระราชทานกระแสพระ
บรมราชโองการมาเปิดการประชุม พร้อมทั้งพระราชทานพรในการเปิดสภาครั้งแรก
ดังต่อไปนี้

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

² ในการประชุมสภาผู้แทนครั้งแรกนี้ สมาชิกสภาเป็นผู้ที่คณะราษฎรเชิญจาก
บรรดาขุนนางและผู้ก่อการบางคนมาเป็นผู้แทนราษฎร ดูรายงานการประชุมสภาผู้แทน
ราษฎร ครั้งที่ 1/2475, วันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475.

"วันนี้สภาผู้แทนราษฎร ได้ประชุมกันเป็นครั้งแรก นับว่าเป็นการสำคัญอันหนึ่งในประวัติศาสตร์ของประเทศอันเป็นที่รักของเรา ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงจะตั้งใจที่จะช่วยกันปรึกษาการงาน เพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศสยามสืบไป และเพื่อรักษาความอิสระภาพของไทยไว้ชั่วฟ้าและดิน ข้าพเจ้าขออำนาจพรแก่บรรดาผู้แทนราษฎรทั้งหลายให้บริบูรณ์ศรัทธากำลังกาย กำลังปัญญา เพื่อจะโคช่วยกันทำการให้สำเร็จตามความประสงค์ของเรา และของท่าน ซึ่งมีจุดหมายอันเดียวกันทุกประการ เทอญ"¹

อาจจะกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศไทยเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โคบรรลุผลสำเร็จโดยเรียบร้อยและเป็นการถูกต้องทุกประการในครั้งนั้นก็เพราะพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพิจารณาเห็นว่าความประสงค์ของคณะราษฎรและพระราชประสงค์ของพระองค์มีจุดหมายอันเดียวกันคือ การปกครองในระบอบประชาธิปไตย การกระทำของคณะราษฎร เท่ากับเป็นการตัดสินใจปัญหาเงื่อนเวลาที่พระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนคณะอภิรัฐมนตรีและที่ปรึกษาชาวต่างประเทศยังไม่สามารถตัดสินใจได้ให้เรียบร้อยลงไปได้ ในขณะเดียวกันคณะราษฎรก็ยังไม่แน่ใจในสถานการณ์ในขณะนั้นว่าจะมีผู้คิดต่อต้านคณะราษฎรหรือไม่ ฉะนั้นวิธีที่ดีที่สุดก็คือพยายามแอบอิงสถาบันพระมหากษัตริย์ว่าทรงยินยอมและเห็นชอบด้วยกับการกระทำของคณะราษฎร นอกจากนี้คณะราษฎรยังได้ดำเนินการให้สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากระพระนครสวรรค์พรินิต พระเชษฐาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงมีอิทธิพลอยู่ในหมู่ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ในฐานะที่ทรงเป็นพระบรมวงศ์ศอ์สำคัญรองจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และในฐานะ

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 1/158, เรื่องพระราชทานพรในการเปิดสภาครั้งแรก.

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ให้ทรงออกแถลงการณ์ให้ประชาชนร่วมมือกับคณะกรรมการ
แถลงการณ์นั้นคณะกรรมการได้จัดการพิมพ์แจกจ่ายไปยังประชาชนโดยถ้วน ดังมีข้อความ
ดังนี้

"...ด้วยตามที่คณะกรรมการ ได้ยึดอำนาจการปกครอง
แผ่นดินไว้ได้ โดยมีความประสงค์ข้อใหญ่ที่จะให้ประเทศ
สยามมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินนั้น

ข้าพเจ้าขอไห้ทหาร ข้าราชการและราษฎรทั้งหลาย
จงช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสียเลือดเนื้อของคน
ไทยกันเองโดยไม่จำเป็นเลย

(ลงพระนาม) บริพัตร

24 มิถุนายน 2475"¹

นอกจากนี้คณะกรรมการยังได้พิมพ์ประกาศให้ข้าราชการต่าง ๆ ยอมรับร่วมมือกับ
คณะกรรมการ โดยอ้างพระนามของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตด้วย ดังนี้

"...ด้วยตามที่คณะกรรมการ ได้ยึดอำนาจการปกครอง
แผ่นดินไว้โดยมีความประสงค์ข้อใหญ่ที่จะให้ประเทศ
สยามมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน และบัดนี้ สมเด็จพระ
พระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้
ลงพระนามรับรองคณะนี้แล้ว ผู้รักษาพระนครจึงสั่งข้าราชการ
ทั้งหลายทุกกระทรวงทบวงกรม ให้มาปฏิบัติ
การเช่นเคย ผู้ใดละทิ้งหน้าที่จะต้องมีความผิด

ประกาศ ณ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475

(ลงนาม) พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา"²

¹ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 12.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

ฉะนั้นการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนี้ได้รับความสำเร็จไปโดยปราศจากการนองเลือดนั้น ส่วนหนึ่งเกิดจากการร่วมมือจากฝ่ายของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ถึงแม้การเป็นการร่วมมืออย่างไม่เต็มพระทัยก็ตาม แต่คณะราษฎรก็ยังไม่ค่อยจะแน่ใจในเสถียรภาพของคณะราษฎรนัก ดังปรากฏว่าคณะราษฎรยังคงกักขังเจ้านายและข้าราชการที่เชื่อตัวมาไว้เป็นตัวประกันในคราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง และจะปล่อยตัวไปก็ต่อเมื่อ

"...โดยเหตุที่พระราชวงศ์นั้นกับข้าพหุลละอองธุลีพระบาท ยังมีได้ให้สัตย์ปฏิญาณว่า จะขอสัตย์คอบสนาผู้แทนราษฎร ข้าพระพุทธเจ้าจึงจำเป็นต้องรอไว้ก่อน ข้าพเจ้าเข้าใจความเกลียดชังที่ฝ่ายลละอองธุลีพระบาทคงโคตรระหนกแก่พระทัยอยู่แล้วว่า ความประสงค์ส่วนใหญ่ของผู้แทนราษฎรที่ความสงบ และความเจริญของชาติเป็นที่ตั้ง เมื่อใดพระราชวงศ์กับข้าพหุลละอองธุลีพระบาททรงยินยอมและรับที่จะให้สัตย์ปฏิญาณแก่ผู้แทนราษฎร ข้าพระพุทธเจ้า จึงจะได้ออกถอนตัวในเรื่องนี้" ¹

และต่อมาบรรดาพระบรมวงศานุวงศ์ก็ต้องลงพระนามในคำปฏิญาณ ดังมีใจความต่อไปนี้คือ

"...ข้าพเจ้า กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ขอให้สัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระศรีวิภันไตรย์แลสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในสากลโลกไว้แก่คณะราษฎรว่า เนื่องแต่ที่คณะราษฎรมีความประสงค์จําแนงหมายอยู่ในอันจะบำรุงชาติไทยให้รุ่ง

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 14/44, เรื่องเจ้านายและข้าราชการที่ถูกเชิญมาถักไว้คราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง.

เรื่องเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ที่ได้เชิญข้าพเจ้ามาประทับอยู่ ณ ที่นี้ ก็ด้วยความจำใจจำทำเพื่อความปลอดภัยของ อาณาประชาราษฎร์และแก่ตัวข้าพเจ้าเองด้วย แต่บัดนี้คณะราษฎรเห็นว่าถึงเวลาที่ควรจะให้ความผ่องแผ้วไต่บาง จึงได้ยอมให้ข้าพเจ้าเป็นอิสระ โดยข้าพเจ้าได้ให้สัตย์ปฏิญาณไว้ว่า ข้าพเจ้าจะไม่กระทำการใด ๆ อันพึงเป็นภัยแก่คณะราษฎรทั้งค้ำกาย และวาจาใจ ถ้าปรากฏว่า ข้าพเจ้าผิดคำปฏิญาณ ก็ขอให้คณะราษฎรจัดการแก่ข้าพเจ้าตามที่เห็นสมควร (ลงพระนาม) นริศ"¹

แต่ถึงแม้ว่าพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จะยินยอมลงนามใน คำปฏิญาณให้ข้อสัตย์ต่อคณะราษฎรด้วยก็แล้วก็ตาม คณะราษฎรก็ยังไม่หมดความระแวงสงสัยพระราชวงศ์ ดังปรากฏว่า พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา ได้มีหนังสือไปกราบบังคมทูลพระกรุณาตักเตือนพระราชวงศ์มิให้กล่าวความเป็นเลี่ยนหนามแก่ความสงบดังนี้

"พระที่นั่งอนันตสมาคม

28 มิถุนายน 2475

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทฯ ข้าพระพุทธเจ้า
คณะราษฎรขอพระราชทานกราบบังคมทูลพระกรุณา
ทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจด้วยเกล้าทูลกระหม่อมเกล้าฯ ใต้ฝ่าละอองฯ
คงได้ตระหนักแก่พระราชหฤทัยอยู่แล้วว่า ความประสงค์

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 8/44, เรื่องคำปฏิญาณของพระราชวงศ์และข้าราชการซึ่งให้ไว้ต่อคณะราษฎร.

ส่วนใหญ่ของคณะราษฎรอยู่ที่ความสงบและความเจริญ
แห่งชาติ บัดนี้ความปรากฏขึ้นว่า ได้มีปากเสียงอันเป็น
เลี่ยนหนามแก่ความสงบเกิดขึ้นในหมู่พระราชวงศ์ ซึ่ง
ถ้าหากเพิกเฉยเสียก็เกรงจะเป็นเชื้อฝอยให้ลุกลามต่อ
ไป และครั้นคณะราษฎรจะจัดการปราบปรามเสียเองก็
เกรงจะเป็นที่ขุ่นเคืองพระราชหฤทัย ข้าพระพุทธเจ้า
จึงได้กราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบ เพื่อขอ
ได้ทรงช่วยทำความเข้าพระทัยในหมู่พระบรมวงศานุวงศ์
ทั้งหลาย โดยขออย่าให้ปากเสียงอันจะพึงเป็นเลี่ยนหนาม
แก่ความสงบเกิดขึ้นแก่พระบรมวงศานุวงศ์ต่อไป และทั้ง
นี้จักเป็นพระมหากรุณาธิคุณแก่คณะราษฎรเป็นล้นเกล้าฯ

กล่าวถึงชาวที่คณะราษฎรได้รับมา มี 1. กรมพระ
กำแพงเพชรอรรคโยธิน 2. กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียง
ไกร 3. พระองค์เจ้าธานีนิติ 4. ม.จ.หญิง สิบพันฯ
5. พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา

เจ้านายทั้ง 5 พระองค์นี้ได้ไต่ถอยคำอันเป็นเลี่ยน
หนามแก่ความสงบโดยไต่ถอยคำเสียคดีคณะราษฎรด้วย
อาการอันไม่สมควร

ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ

ขอเดชะ

พ.อ.พระยาพลพลพยุหเสนา¹

ในการนี้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขา
ถึงผู้สำเร็จราชการพระราชวัง มีความว่า

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 23/44, เรื่องพระราชวงศ์กล่าวความ
เป็นเลี่ยนหนามแก่ความสงบ.

"รังสุโชทัย

วันที่ 28 มิถุนายน พุทธศักราช 2475

ถึง เจ้าพระยาวรพงษ์พิพัฒน์

ด้วยคณะราษฎรมีหนังสือมาว่า ได้มีปากเสียงอันเป็นเสี้ยนหนามแก่ความไม่สงบเกิดขึ้นในหมู่พระราชวงศ์ ซึ่งถ้าหากเพิกเฉยเสียเกรงจะเป็นเชื้อฝอยให้ลุกลามต่อไป ฉะนั้นคณะราษฎรจึงขอออกมาให้ทราบ เพื่อขอให้ช่วยปรับความเข้าใจในหมู่พระราชวงศ์ทั้งหลาย มีความแจ้งอยู่ในสำเนาหนังสือของผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ซึ่งได้ส่งมาให้ทราบด้วยแล้ว

ฉันเห็นว่า ถ้าเป็นจริงดังนั้น ก็ไม่สมควรเลย พระราชวงศ์ควรช่วยกันรักษาความสงบโดยละม่อมละมัย เพราะความมุ่งหมายของรัฐธรรมนูญ ก็เป็นส่วนหนึ่งแห่งความคำริชของฉันท ให้เจ้าคุณพลพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าแค้นผู้จงรักภักดี อย่าให้ทำการใดๆ ซึ่งไม่สงบราบคาบ แม้เพียงไซ้ก็เรียกว่าจาเสียดสิทธิ์มีบงควรร เพราะถ้าถ้าเกิดเป็นปากเสียงกันขึ้นแล้วก็เป็นอันตรายแก่ความสงบราบคาบ

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก ป.ร."¹

ฉะนั้นอาจจะกล่าวได้ว่า ฐานะของพระราชวงศ์ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นตกอยู่ในสภาวะการณ์ซึ่งไม่เป็นที่น่าไว้วางใจของคณะราษฎร เพราะเกรงว่าพระราชวงศ์เหล่านั้นจะเป็นผู้สร้าง ความไม่ไว้วางใจต่อคณะราษฎรให้เกิดขึ้นในหมู่ราษฎร ประกอบกับมีข้าราชการในระบอบเก่าหลายคนซึ่งแสดงท่าทีให้เห็นว่าไม่เห็นด้วยกับการกระทำของคณะราษฎร ซึ่งกระทำรุนแรงต่อพระราชวงศ์ คณะราษฎรเกรงว่าบุคคลต่าง ๆ เหล่านี้จะรวมตัวกันเพื่อล้มล้างอำนาจของคณะราษฎร บุคคลที่คณะ

¹ ประเสริฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 26.

ราษฎรหวาดเกรงมากที่สุดก็คือสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ฉะนั้นเพื่อเป็นการประกันความปลอดภัยของคณะราษฎร คณะราษฎรจึงได้เชิญเสด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิต ผู้สำเร็จราชการรักษาพระนครออกนอกประเทศด้วยเหตุผลที่ว่า เพื่อป้องกันการปะทะกันระหว่างกำลังของคณะราษฎรกับทหารที่ยังจงรักภักดีต่อรัฐบาลเก่าอยู่ และโดยที่สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระนครสวรรค์วรพินิตนั้นทรงเป็นเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ที่ทรงไว้ซึ่งอิทธิพลเป็นอย่างยิ่ง และมีความผูกพันกับคนจำนวนมากทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนซึ่งบุคคลเหล่านั้นก็ยังคงจงรักภักดีต่อพระองค์อยู่มาก จึงย่อมมีความรู้สึกไม่พอใจคณะราษฎร ซึ่งเกรงว่าจะมีเหตุการณ์ไม่เรียบร้อยบังเกิดขึ้นได้¹ นอกจากการอัญเชิญเสด็จพระองค์ไปประทับยังต่างประเทศเพื่อมิให้เป็นเสี้ยนหนามแก่คณะราษฎรแล้ว ทางคณะราษฎรยังได้กราบทูลขอพระราชทานวังบางขุนพรหมในระหว่างถูกกักขังอยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม² และถึงแม้ว่าภายหลังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงปฏิบัติพระองค์เป็นกลางในการเกิดกระเทบกระตั้งกันระหว่างพระราชวงศ์และคณะราษฎร แต่รอยราวทางคันจิตใจในพระราชวงศ์ทวีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้เพราะมีเหตุการณ์ที่กระเทบกระเขื่อนต่อพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์อยู่เสมอ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนี้ให้เห็นว่าพระราชวงศ์ทรงเป็นเป้าหมายในการโจมตีของคณะราษฎร หรือผู้นิยมคณะราษฎรบางหมู่ โดยเจตนาจะให้เสียศักดิ์ศรีและพระเกียรติยศขององค์พระประมุขรวมทั้งพระราชวงศ์จักรีทางหนังสือพิมพ์ โดยที่มีความเชื่อว่าหนังสือพิมพ์คงจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือ หนังสือพิมพ์ที่

¹ เสถียร ศักดิ์โสภณ, ชีวิตทางการเมืองของ พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์, หน้า 71.

² นาวาเอก พระยาศรภักย์พิพัฒน์, คืนร้ายของข้าพเจ้า, (พระนคร : มิตรนราการพิมพ์, 2512), หน้า 230.

เป็นปากเสียงให้แก่คณะราษฎรโตแก่ หนังสือพิมพ์ "สัจจมา" ซึ่งมีนายชิม วีระไวทยะ เป็นบรรณาธิการ และ "24 มิถุนา" ซึ่งมีนายสงวน ตุลารักษ์ เป็นบรรณาธิการ บุคคลทั้งสองนี้ พระยามโนปกรณนิติธาดากล่าวว่าเป็นเสมือนเป็น "โมคคัลลาน์ สาริบุตร ของหลวงประดิษฐฯ แยกกันไม่ออก" ¹

หนังสือพิมพ์ทั้งสองฉบับนี้ได้รับเงินอุดหนุนจากสมาคมคณะราษฎร ฉบับละ 900 บาทต่อเดือน ทำหน้าที่โฆษณาเผยแพร่ลัทธิการปกครองแผนใหม่ เช่น การตีพิมพ์ เรื่องชีวประวัติของเลนิน พรอตสกี และโยเซฟ สตาลิน กับเรื่อง "โครงการเศรษฐกิจของรัสเซีย" สำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเมืองไทยมักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมโทรมของบ้านเมืองควยความชั่วร้ายเหลวแหลกของพระมหากษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมือง ทั้งนี้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ประพันธ์ได้เขียนไว้ว่า พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้เป็นพระเจ้าแผ่นดินที่โง่เขลา ไม่มีพระปรีชาสามารถที่จะดำเนินรัฐประศาสน์นโยบายในการปกครองบ้านเมือง เอาแต่แสวงหาความสุขส่วนพระองค์เป็นที่ตั้ง จึงในรัชสมัยของพระเจ้าแผ่นดินพระองค์นี้ไทยต้องเสียดินแดนให้แก่ฝรั่งเศษไปเป็นอันมาก ⁽²⁾ ต่อมาถึงสมัยรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่สุรุ่ยสุร่าย ใช้จ่ายเงินทองของชาติให้สิ้นเปลืองไปโดยเปล่าประโยชน์ เอาแต่เล่นโยนเลนละคร และเลี้ยงพวกไพร่ ๆ ให้เป็นคนใหญ่โตโดยไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากของอาณาประชาราษฎร์ แม้ในที่สุดกระทั่งถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ถูกหาว่าเป็นพระเจ้าแผ่นดินที่โง่เขลาเบาปัญญา ชูบเลี้ยงเตราชสกุลโดยให้เขารับราชการในตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ทั้ง ๆ ที่พวก

¹ ชัยอนันต์ สุ่มทวนิช และ ชัตติยา วรรณสูตร, เอกสารทางการเมืองและการปกครอง..., หน้า 370.

² จำลอง อธิติกุล, ละครการเมือง เล่ม 1, (พระชนคร : โรงพิมพ์สหอุปการณการพิมพ์, 2492), หน้า 154.

เจ้าเหล่านั้นไม่มีวิชาความรู้ บ้านเมืองจึงทรุดโทรมแทบจะเป็นกลียุค¹ นอกจากหนังสือพิมพ์สองฉบับนี้แล้ว คณะราษฎร ได้ออกหนังสือพิมพ์ชื่อ เทอกรัฐธรรมนูญ ขึ้นอีกฉบับเพื่อใช้เป็นปากเสียงของคณะราษฎรเช่นกัน การที่หนังสือพิมพ์ได้ลงเรื่องราวและบทความซึ่งเป็นความเสียหายแก่ราชวงศ์นั้น ต่อมาพระยามโนปกรณนิติธาดาได้ประกาศห้ามหนังสือพิมพ์ทุกฉบับลงข่าวอันเป็นการเสื่อมเสียแก่ราชวงศ์ ดังปรากฏหลักฐานในหนังสือพิมพ์ศรีกรุงว่า

"... การที่พระยาพหลพลพยุหฺมเฒ่ากับพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งแจงแก่หนังสือพิมพ์ใหญ่คณาธิปไตยความเห็นที่จะเป็นเครื่องยุยงส่อระหว่างพวกราษฎรกับพวกเจ้านั้น เป็นโพลีซีที่ถูกที่ชอบและน่าชม ปัญหาความรับผิดชอบจึงอยู่แก่พวกหนังสือพิมพ์ที่จะวินิจฉัยว่า ข้อความเห็นชนิดใดจะเสียดสีพวกเจ้าไม่เข้าเรื่อง รังแต่ก่อให้เกิดความบาดหมางในระหว่างสมาชิกชาติเดียวกันโดยไร้ประโยชน์แก่ชาติ ความเห็นนั้น ๆ ควรด่าที่สุด..."²

การเผยแพร่เรื่องราวซึ่งเป็นที่เสื่อมเสียแก่พระบรมวงศานุวงศ์นั้นเป็นผลงานของคณะราษฎรซึ่งดำเนินงานโดยพรรคพวกของหลวงประดิษฐมนูธรรม การกระทำเช่นนี้มีจุดหมายคือต้องการจะแสดงให้เห็นข้อบกพร่องของระบอบเก่าเพื่อที่จะได้นำระบอบใหม่เข้ามาดำเนินการโฆษณาชวนเชื่อให้ประชาชนชื่นชมได้ง่าย ในพระราชบันทึกของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งพระราชทานมิสเตอร์เจมส์แบกซ์เตอร์³ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2476 ใ้มีพระราชกระแสเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 155.

² ศรีกรุง, วันที่ 8 กันยายน พ.ศ. 2475.

³ สถาบันไทยคดี มธ., F.O. 371/17176, "Summary of letter and

note from the King of Siam to Mr. James Baxter." dated 4th August, 1933.

เหมาะและสะดวกก็แล้ว แต่ก็ไม่ควรลืมว่าในเวลานี้เรามี
 สายตาต่างประเทศอยู่ไม่น้อย และทั้งเราจะต้องเกี่ยว
 ของคิดต่อกับต่างประเทศอยู่เสมอ ลองคิดดูว่าชาวต่าง
 ประเทศเขาจะแลเห็นอะไรบ้าง ถ้าแต่ก่อนนี้เขาเคยเข้า
 เฝ้าพระเจ้าอยู่หัวที่พระที่นั่งอนันตสมาคม แต่เดี๋ยวนี้เขา
 ต้องไปเฝ้าที่พระตำหนักน้อยอยู่กลางทุ่งแห่งหนึ่ง ในฐานะ
 ที่ข้าพเจ้าเป็นคนไทยและข้าพเจ้ามีส่วนในการแต่งตั้งประ
 มุขของชาติ ข้าพเจ้ารู้สึกว่าการข้าพเจ้าจะมีเกียรติยศเป็นที่
 นับถือ และโดยข้าพเจ้ายกย่องประมุขของชาติข้าพเจ้าไว้
 ในฐานะอันควรแก่ตำแหน่ง..."¹

ข้อความเหล่านี้ย่อมแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของประชาชนที่แสดงออกถึง
 ความหวังในพระเกียรติยศขององค์ประมุขของประเทศ และเป็นเครื่องสะท้อนให้
 เห็นถึงฐานะของพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ด้วยว่า ภายหลังจากเปลี่ยนแปลง
 การปกครองแล้ว ฐานะของพระราชวงศ์ได้ตกต่ำทรุดโทรมลงเป็นอันมาก และสภาวะ
 การณ์ดังกล่าวนี้ยิ่งทวีความเลวร้ายยิ่งขึ้นภายหลังที่คณะรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุห
 เสนาได้เรียกตัวหลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทางกลับมาจากประเทศฝรั่งเศส ดังปรากฏ
 บันทึกของ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราชเลขาธุการในพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปก
 เกลาเจ้าอยู่หัว ทรงประทานไปยังมิสเตอร์แอนเดอร์สัน Mr. Anderson เมื่อ
 วันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ว่า

"...ภายหลังจากการกลับมาของหลวงประดิษฐฯ สถานการณ์
 ทวีความเลวร้ายยิ่งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 ได้รับความอภัยและการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ... แต่
 พระองค์ก็ทรงยอมรับทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่บนเลย..."

¹ ศรีกรุง, 14 กันยายน 2475, หน้า 3.

โครงการของหลวงประดิษฐฯ และพรรคพวกก็คือ
 ทำความรำคาญให้กับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุก
 วิธีทางเพื่อที่จะทำให้พระองค์ทรงสละราชสมบัติถวายพระ
 องค์เอง..."¹

การกระทำต่าง ๆ ของหลวงประดิษฐมนูธรรมและพรรคพวกนั้น ม.จ.วิบูลย์
 สวัสดิวัตน์ทรงประทานความเห็นวา

"...พวกของหลวงประดิษฐฯ ไม่สามารถใช้กำลังบีบบัง
 คับให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกนอกประ-
 เทศ หรือแม่แต่ประกาศให้ประเทศไทยเป็นสาธารณรัฐ
 ทั้งนี้เพราะประชาชนจะต้องต่อต้านการกระทำนี้ หรือ
 มหาอำนาจอาจจะไม่รับรองระบอบสาธารณรัฐก็ได้..."²

5.2.2.1 กรณีนายถวัติ ฤทธิเดช

เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 และคณะราษฎรอย่างรุนแรง ก็คือการที่สามัญชนื่อนายถวัติ ฤทธิเดช ได้จัดให้ ร.ต.ต.
 วาศ สุนทรจามร ทนายความจัดการประพันธ์คำฟ้องเพื่อฟ้องพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวไปยังสภาผู้แทนราษฎรตอนายมังกร สามเสน ในคำฟ้องฉบับนี้ได้กล่าวเพ่งเล็ง
 เจาะจงถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ว่าทรงมีพระราชบริภานไว้ในหนังสือวินิจฉัย
 โครงการของหลวงประดิษฐมนูธรรมมีข้อความตอนหนึ่ง เกี่ยวกับการตั้งสมาคมกรรม-
 กรรมกรว่า

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/18206. "Confidential
 letter from His Serene Highness Prince Vipulya Svastivong to
 His Excellency Etatsraad H.N. Anderson", dated Dec., 20, 1933.

² ไมโครฟิล์มเรื่องเดียวกัน. คูในภาคผนวก ค.

"...เรื่องกรรมกรรณร่างใหญ่เขียนอ้างว่าเป็นการแสดง
ขอหนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนี้นั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้
ว่าการที่กรรมกรรณร่างหุยกงานนั้น หาใช่เกิดจากการ
หยุดเพราะความเคียดแค้นจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นดัง
นั้นก็เพราะมีคนยุให้เกิดการหยุดกัน เพื่อจะได้เป็นโอกาส
ให้ตั้งสมาคมคนงานและตนจะได้เป็นหัวหน้า และได้รับ
เงินเดือนกินสบายเท่านั้น" ¹

นายถวัติถือว่ากระทำให้คนเสียหาย นอกจากการที่นายถวัติได้ยื่นเรื่องราว
ฟ้องร้องไปยังสภาผู้แทนราษฎรโดยผ่านทางนายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทน
ราษฎรคนหนึ่งแล้ว นายถวัติยังได้วิ่งเต้นเพื่อให้เรื่องการฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเผยแพร่ไปสู่ประชาชนโดยเร็ว นายถวัติจึงได้ทำสำเนาคำฟ้องนั้นส่งมายัง
หนังสือพิมพ์ทุกฉบับ หนังสือพิมพ์หลักเมืองฉบับประจำวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2476
โดยมีนาย ต.บุญเทียม เจ้าของและนายจิม ดินฐนาวานบรรณาธิการหนังสือพิมพ์หลัก
เมืองไคนำคำฟ้องของนายถวัติลงอย่างละเอียด ซึ่งการกระทำของนายถวัติ ฤทธิเดช
ครั้งนี้เป็นข่าวอื้อฉาวตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เคลิเมล์ฉบับ
วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2476 ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ครั้งนี้ไว้ว่า

"...ตั้งแต่เรื่องนายถวัติ ฤทธิเดช ฟ้องพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวในคดีอาชญาฐานเป็นจำเลยปรากฏแก่ประ
ชาชนพลเมืองแล้ว ต่างพากันเศร้าสลดใจถึงพฤติการณ์
ที่พลเมืองไทยคนหนึ่งได้หยามแลหมิ่นหลอกลวงคนพระบรม
เชษานุภาพอย่างเหลือที่จะทนทานได้ เพราะเหตุว่าตาม
รัฐธรรมนูญมาตรา 3 ซึ่งมีความว่า "องค์พระมหากษัตริย์

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ ชิตติยา เจริญสุขศรี, เอกสารทางการเมือง-
การปกครอง..., หน้า 320.

คำร้องอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้" แต่เมื่อราษฎรสยามผู้หนึ่งได้กระทำการอุกฉกรรจ์ ทรยศหักหลัง ก็เท่ากับรัฐธรรมนูญอันเป็นที่เคารพนับถือของเราได้ถูกเริ่มตนย่ำยีแล้ว เรายิ่งกุมมาหลายวันแล้ว ว่า รัฐบาลจะได้ปฏิบัติกรอย่างใดแก่นายถวัติแลพรรคพวกผู้รวมคิด เพราะรัฐบาลนี้ ถึงความนัยจะถือกันอย่างไรก็ตาม แต่ความจริงยอมปรากฏเปิดเผยแก่พวกเราแลชาวต่างประเทศว่าเป็นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อผู้เป็นประมุขของชาติได้ถูกเหยียบย่ำไม่มีชิ้นดีเช่นนี้ เราทนนิ่งต่อไปไม่ได้ ที่จริงหนังสือพิมพ์หลายฉบับได้ประพันธ์เรื่องต่าง ๆ เป็นทำนองเสียดสีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแลสมเด็จพระราชินีตลอดจนระจำนายผู้ใหญ่บางพระองค์มาชานานแล้ว ว่าทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่ก็ไม่เห็นมีผู้ใดไต่ขียนมือเข้าไปห้ามปรามวากล่าว...

รัฐบาลที่ก่อปรควยรัฐมนตรีนานา เคารพบางคนท่านจะนิ่งดูค้ายไปถึงไหนกัน แม่แก่ผู้เป็นประมุขของชาติเขายังช่วยกันข้ายบีทาเลนอย่างไม่ปราณีแล้ว ท่านจะอยู่ไปได้อีกกี่วัน...

ความเอิกเกริกอันน่าอ่าวอย่างสามัญที่นายถวัติ ฤทธิเดช คึกขื่นครวญนี้ต้องมีมูลเหตุเนื่องมาแต่อะไรอย่างหนึ่งซึ่งน่าจะคนควา เพราะอย่างไรก็ตามนายถวัติแลพรรคพวกคงไม่โง่พอที่คิดว่าจะฟ้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวใดคดลอง ๆ นอกจากนายถวัติแกลงทำขึ้นเพื่อจะทำลายพระราชกิติคุณเนื่องมาแต่พระราชวิจารณ์โครงการหลวงประดิษฐ์ฯ ซึ่งเป็นการประจบในขณะที่หลวงประดิษฐ์ฯ กำลังเดินทางเข้ามาประเทศไทยสยามเช่นนี้

เป็นสิ่งที่น่าคิดว่าในกาลข้างหน้านายถวัติจะทำอะไรประ
จับหลวงประดิษฐา อีก แลเราก็เริ่มระวังป้องกันเสียแต่
บัดนี้ อย่าปล่อยให้ตะวันสายบายจัดจนเสียการงานดังที่
เคยเป็นมาแล้ว..."¹

การที่นายถวัติ ฤทธิเดช ได้กระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพครั้งนี้ ถ้า
พิจารณาจากภูมิหลังของนายถวัติ ฤทธิเดช จะเห็นได้ว่านายถวัติกระทำตัวเป็นบุคคล
สำคัญในยุคนั้น ในครั้งแรกนายถวัติสร้างชื่อเสียงโดยการชักชวนไม่ยอมจ่ายเงินรัฐประ
การในปี พ.ศ. 2474 ต่อมานายถวัติ ได้กระทำความคุ้นเคยกับกรมกรรณ
จนถึงสมาคมกรรณกรรณได้จัดตั้งขึ้นโดยถูกต้องตามกฎหมาย มีนายถวัติเป็นนายก
กรรมการคนแรก สมาคมนี้ได้พยายามโต้แย้งกับบริษัทไฟฟ้าผู้เป็นเจ้าของรถรางเป็น
ลำดับ ต่อมานายถวัติถูกจับกุมในฐานะชักคำสั่งศาลที่ได้สั่งให้ออกจากตึกเขาของพระ
คลังข้างที่โดยไม่จ่ายเงินค่าเช่า ในระหว่างที่มีข่าวว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเดินทาง
กลับมา นายถวัติก็เป็นผู้หนึ่งที่จัดการเตรียมการต้อนรับหลวงประดิษฐมนูธรรม ดัง
ปรากฏในหนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ ฉบับประจำวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2476 ว่า

"...เมื่อวันเสาร์ที่ 16 เดือนนี้ นายถวัติ ได้นัดประชุม
สมาชิกสมาคมกรรณกรรณแห่งสยาม ณ ที่ทำการของ
สมาคม พอได้เวลา 20.00 น. สมาชิกในจำนวน 100
เศษ ก็มาพร้อมกันยังห้องชั้นล่าง และนายถวัติ ก็เปิดประ
ชุมทันที สำหรับการประชุมในวันนี้ นายถวัติชี้แจงความ
ประสงค์ว่า จะทำการต้อนรับหลวงประดิษฐมนูธรรม เมื่อ
วันที่ถึงท่าเรือในพระนครโดยจะให้กรรมกรทุกคนถือธงชาติ
1 ธง และธงสีเหลืองอีก 1 ธง..."²

¹ กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 21 กันยายน 2476.

² กรุงเทพวารศัพท์, 19 กันยายน 2476.

ฉะนั้นการที่หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เคล็ดไต่ ได้ให้ความเห็นว่าการที่นายถวัติ ยื่นเรื่องราวฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นการประจบหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นมีน้ำหนักพอจะเชื่อถือได้ อีกประการหนึ่ง นายถวัติต้องการแสดงให้มหาชนเห็นว่า "เขากำลังจะเป็นนักเสรีภาพ" นายถวัติได้ให้เหตุผลในการกระทำครั้งนี้ว่า "คดีนี้บางทีจะเป็นการพิสูจน์ให้เห็นว่าการปกครองแผ่นดินที่พระมหากษัตริย์อยู่ใตฏหมายนั้นมีเพียงใด" ¹ และเมื่อนายถวัตินำเรื่องราวเตรียมการฟ้องร้องของตนยื่นเสนอทนายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ทนายมังกร สามเสน เสนอเรื่องเขาสู่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรต่อไป แต่ทว่าทนายมังกร สามเสน ได้ปฏิเสธที่จะนำเรื่องของนายถวัติเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร โดยอ้างเหตุผลว่า

"...ข้าพเจ้าแจ้งให้ทราบว่า การที่สมาชิกผู้ใดจะเสนอญัตติต่อสภา สมาชิกผู้นั้นจะต้องมีความเห็นชอบด้วยเรื่องนั้นและอย่างน้อยจะต้องมีสมาชิกอีก 2 นายรับรอง แต่เรื่องของนายถวัติ ฤทธิเดช นั้น ข้าพเจ้าไม่เห็นชอบด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 3 ผู้ใดจะละเมิดมิได้ ข้าพเจ้ายิ่งไม่รับเรื่องของท่าน... และข้าพเจ้าเชื่อว่าบทพระราชวิจารณ์ศาลปกครองหลวงประดิษฐมนูธรรมที่พิมพ์แจกจ่ายกันนั้นไม่ใช่พระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และไม่ได้อิงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์แจกโฆษณา เป็นบทวิจารณ์ของพระยามโนฯ ประพันธ์ขึ้นเพื่อโฆษณาเพื่อประณามหลวงประดิษฐฯ ให้เสื่อมเสียหมดความนิยม..." ²

¹ "กรรมใหม่ของนายถวัติ", กรุงเทพวารศัพท์, 19 กันยายน 2476.

² กรุงเทพวารศัพท์, 23 กันยายน 2476. หน้า 7.

พร้อมกันนั้นนายมังกร สามเสน ได้แนะนำให้ ร.ต.ต. วาศ สุนทรจามร ทนายความ
ของนายถวัติให้เข้าใจความจริงเสีย และ

"...ถ้านายถวัติไม่มีที่อยู่ ข้าพเจ้าขอแนะนำให้พูดกันดี ๆ
ทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายขอพระราชทานที่อยู่ก็คงสำเร็จ
เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรามีพระทัย
เปี่ยมไปด้วยพระมหากรุณา..."¹

จากจดหมายตอบของนายมังกร สามเสน จะพิจารณาได้อีกประการหนึ่งว่า
จุดมุ่งหมายที่นายถวัติต้องการฟ้องร้องให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสื่อมเสียพระ
เกียรติยศในครั้งนี้ก็เพราะมีสาเหตุมาจากการถูกใจเจ็บแค้นที่ถูกศาลจับคุมขังในฐานะ
ชดคำสั่งที่ไม่ยอมขยายออกจาดตึกเช่าของพระคลังข้างที่ แต่การที่นายถวัติทำการครั้งนี้
เป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าที่จะเป็นการทำเพียงเพื่อเป็นการหาชื่อเสียงหรือเพื่อแก้แค้น
พระคลังข้างที่ แต่เป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนจิตใจของคนทั้งประเทศที่ยังคงมี
จิตใจจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การกระทำครั้งนี้นอกจากจะเป็นการ
ละเมิดต่อบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 ที่ว่า "องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ใน
ฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะผู้ใดจะละเมิดมิได้" การละเมิดตามความในรัฐธรรมนูญ
มาตรา 3 นี้ หมายความว่า การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งขององค์พระมหากษัตริย์
ซึ่งจะทำให้ชาติต้องเจ็บร้อนแทน อย่างเดียวกับการกระทำต่อมุขนิยัตถุอันเป็นที่สักการ
ระทางศาสนา ซึ่งทำให้ผู้นับถือนั้นทุกคนต้องเจ็บร้อนแทน² ปัญหาจึงมีอยู่ว่า การ
ฟ้องหรือเตรียมฟ้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นจำเลยในคดีซึ่งไม่ใช่เป็นกรณี
ทางแพ่ง จะเป็นการละเมิดตามรัฐธรรมนูญมาตรานี้หรือไม่

ทางศาลรัฐบาล หลังจากที่หนังสือพิมพ์หลักเมืองฉบับประจำวันอาทิตย์ที่ 17
กันยายน พ.ศ. 2476 ได้ลงรายละเอียดคำฟ้องร้องของนายถวัติต่อสภาผู้

¹ "รัฐธรรมนูญมาตรา 3", กรุงเทพวารศัพท์, 23 กันยายน 2476.

² เรื่องเดียวกัน.

แทนราษฎรแล้ว โดยมีคำสั่งจากรัฐบาลให้จัดการเก็บหนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวมิให้เผยแพร่ต่อไป พร้อมกันนั้นทางเจ้าพนักงานไต่ทำการเชิญนายถวัติ ฤทธิเดช นาย ต. บุญเทียม เจ้าของหนังสือพิมพ์หลักเมือง นายฉิม สิ้นธุนาว่า บรรณาธิการ และ ร.ต.ต. วาศ สุนทรจามร ทนายความของนาถิติ ไปทำการไต่สวน นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ได้เชิญบรรณาธิการหนังสือพิมพ์การเมืองทุกฉบับไปขอความเห็นและบันทึกถ้อยคำไว้ก่อนหน้าพนักงานอัยการ เพื่อจะดำเนินการฟ้องร้องบุคคลทั้ง 4 ในฐานะกระทำการฟ้องและโฆษณาการอันเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพอันเป็นความอาชญาร้ายแรงต่อศาลโปริสภา เมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2476 ในคำบรรยายฟ้องของอัยการกล่าวว่า

"...ตั้งแต่วันที่ 15 กันยายน พ.ศ. 2476 นายถวัติ ฤทธิเดช กับนายร้อยตำรวจตรี วาศ สุนทรจามร สมคบกันทำคำฟ้องขึ้นฉบับหนึ่ง โดยมีนายถวัติ ฤทธิเดช เป็นโจทก์กล่าวหาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นจำเลยในคดีอาญา ต่อมาในวันที่ 16 เดือนเดียวกัน จำเลยในคดีนี้ได้นำสำเนาฟ้องร้องส่งไปตามคณะหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ และโฆษณาลงในหนังสือพิมพ์หลักเมืองฉบับวันอาทิตย์ที่ 17 กันยายน ศกนี้ มีข้อความย่อ ๆ ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกระทำผิดในคดีอาญารฐานหมิ่นประมาทข้อความที่จำเลยอ้างนี้มีเจตนาเพื่อให้คนทั้งหลายแลเห็นว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสมบุรณ์ความสุขด้วยประการทั้งปวง แต่ไม่ทรงเห็นทุกข์ยากของราษฎร กับทรงหมิ่นประมาทราษฎรผู้ยากจน กล่าวต่อไปว่า พระราชวินิจฉัยของพระองค์ในเรื่องกรรมกรรณาร่างก็คลาดเคลื่อน ข้อความทั้งหมดนี้เป็นการหมิ่นประมาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฟ้องนี้นายร้อยตำรวจตรี วาศ สุนทรจามร นอกพระราชการเป็นผู้ประพันธ์

เจ้าหน้าที่ได้เห็นว่าการที่จำเลยสมคบกันโฆษณาข้อความนี้ด้วยเจตนาจะให้คนทั้งหลายเกลียดชังหรือดูหมิ่นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เหตุเกิดที่บ้านของนายร้อยตำรวจตรี วาศ สุนทรจามร ตำบลบ้านตะนาวและที่โรงพิมพ์หลักเมือง ความผิดนี้ตองความกฎหมายลักษณะอาชญามาตรา 98, 104 และพระราชบัญญัติสมุคเอกสารหนังสือพิมพ์ พ.ศ. 2470 มาตรา 33-36"¹

ปรากฏว่าการดำเนินคดีก่อนนายถวัติ อุทธิเดช และพรรคพวกนี้ได้กระทำกันอย่างล้าชาทั้ง ๆ ที่เป็นคดีสำคัญอย่างยิ่ง หนังสือพิมพ์ในสมัยนั้นได้เสนอความคิดเห็น
ว่า

"...เราขอให้ช่วยกันพิจารณาความล้าชาของคดีซึ่งเกิดขึ้นเป็นแรมเดือน ถ้ารัฐบาลเห็นพ้องควยประชาชนหมุมมากที่วาคดีนี้ควรครหา ยิงปล่อยให้รกรศาลนานเนิ่นออกไป ก็ยังมีกลิ่นไอมากขึ้น ก็ควรจัดการเสียโดยเร็ว หรือเห็นว่าจะต้องลงโทษเสียให้เป็นเยี่ยงอย่างขาง พอสมแกจริศที่ได้ปลุงปลานขึ้นฉิธรรมดานั้น ก็ควรบังคับคดีไปตามรูปที่ควร คดีที่รกรศาลอยู่นานยอมทำให้เดือดร้อนกันได้ บุคคลที่มีคดีอาชญาอย่างหนักกักกือเช่นนี้ไม่ใช่สิ่งที่ไม่ไ้โทษเสียองอะไร สาธุชนไม่ทอนรับเลย"²

เมื่อความล้าชาในการทำงานของรัฐบาลนั้นนอกจากจะปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์แล้ว ยังปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชกระแสเตือน

¹ ไทยใหม่, 1 ตุลาคม 2476, หน้า 4.

² กรุงเทพฯ วารศัพท์, 22 กันยายน 2476, หน้า 5.

รัฐบาลให้เร่งดำเนินการเรื่องนี้ไปโดยเร็วเช่นกัน ดังหนังสือราชการจากราชเลขาธิการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อนมายังรัฐบาล คือ

กรมราชเลขาธิการ (หัวหิน)

10 ตุลาคม 2476

เรียน พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

มีพระราชดำรัสเหนือเกล้าว่า ตามที่ได้มีพระราชดำรัสแก่ท่านเมื่อมาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทที่สวนไกลกังวลครั้งสุดท้าย ขอให้คณะรัฐมนตรีเสนอข้อคิดในสภาผู้แทนราษฎร ให้ลงมติแปลความหมายของความในมาตรา 3 แห่งรัฐธรรมนูญ เพื่อจะป้องกันการที่มีบุคคลบังอาจฟ้องร้องให้เป็นที่เสื่อมเสียพระบรมเดชานุภาพ ท่านได้รับสนองพระราชกระแสว่าจะรีบจัดการเป็นการด่วนนั้น เวลาที่ล่วงเลยมาหลายวันแล้ว ยังมีใครทรงทราบผลว่าสภาผู้แทนได้ลงมติประการใด การที่รัฐบาลได้ให้อัยการฟ้องนายถวัติ ฤทธิเดช กับพวกฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพและกบฏ นั้น ก็เป็นแต่แก้ปัญหาปัจจุบันเฉพาะเรื่องเท่านั้น ตราบใดที่สภาผู้แทนราษฎรยังมีใครแปลความหมายในมาตรา 3 แห่งรัฐธรรมนูญให้เด็ดขาดไปว่าบุคคลจะฟ้องพระมหากษัตริย์ได้หรือไม่ ก็ยังอาจมีเรื่องเช่นนี้ได้เสมอ ทรงพระราชดำริ ปัญหาเรื่องนี้ เป็นปัญหาสำคัญที่สุดสำหรับพระเกียรติยศ ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าสภาผู้แทนราษฎรจะถวายเป็นความเคารพ โดยลงมติว่าผู้ใดจะบังอาจฟ้องร้องพระมหากษัตริย์มิได้เป็นอันขาด แต่ถ้ามหาสภาผู้แทนราษฎรลงมติเปิดโอกาสให้บุคคลฟ้องพระมหากษัตริย์ได้แล้ว ก็จะเป็นการยากที่จะรักษาพระเกียรติยศให้สมควรแก่ประมุขของชาติ และจะน่าเสียใจอย่างยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ปรึกษาหารือความตงปรากฏตามบันทึกพระบรมราชวินิจฉัยในเค้าโครงการเศรษฐกิจ จึงได้ยื่นฟ้องศาลฐานหมิ่นประมาทแล้ว และต่อมาตนเองกลับถูกอัยการฟ้องหาว่าเป็นกบฏ และหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ จึงขอให้สภาได้พิจารณาตีความในรัฐธรรมนูญมาตรา 3 เรื่องการฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ว่าจะฟ้องศาลได้หรือไม่ โดยที่สภาผู้แทนราษฎรยังไม่มีข้อบังคับการประชุมปรึกษาวางระเบียบไว้โดยชัดแจ้ง ประธานสภาจึงได้นำเรื่องนี้มาขอความเห็นที่ประชุม ที่ประชุมตกลงว่าไม่ควรรับพิจารณาเรื่องของนายถวัติ ฤทธิเดช เพราะผู้เสนอเป็นบุคคลภายนอก¹

ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีได้เสนอญัตติควนต่อสภา ขอให้สภาตีความรัฐธรรมนูญมาตรา 3 โดยชี้แจงต่อสภาว่าได้รับมอบจากคณะรัฐมนตรี ให้นำเรื่องการตีความในรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการฟ้องพระมหากษัตริย์มาเสนอต่อสภาเพื่อให้สภาตีความ ทั้งนี้เพื่อให้เรื่องการฟ้องพระมหากษัตริย์ตามที่มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่นั้นจบลงด้วยดีโดยหวังจะรักษาไว้ซึ่งพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ และได้แจ้งให้สภาทราบว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็มีพระประสงค์จะให้สภาตีความเรื่องนี้ให้เสร็จสิ้นไปด้วย เมื่อสภาได้พิจารณาเรื่องนี้แล้ว ได้ลงมติตีความในรัฐธรรมนูญ มาตรา 3 ว่า

"...สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจนิติบัญญัติ ไม่ใช่ศาล ไม่มีอำนาจชำระคดีอาญาหรือคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องแก่พระมหากษัตริย์ ในคดีแพ่งการฟ้องร้องยังโรงศาลนั้น ให้ฟ้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ส่วนในคดีอาญาซึ่งอาจจะบังเกิดขึ้น ก็ฟ้องพระมหากษัตริย์ไม่ได้ แต่สภามีอำนาจที่จะจัดการตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เพื่อให้การเป็นไปโดยยุติธรรมได้"²

¹ ดูรายละเอียดในรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 21/2476 (สามัญ) วันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2476, หน้า 581-591.

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 26/2476 (สามัญ) วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476, หน้า 712.

ซึ่งร่างฎีกานี้ นายกรัฐมนตรีได้มอบให้พระยานิติศาสตร์ไพศาล และ ม.จ. วรณไวทยากร ไปกราบบังคมทูลก่อนแล้ว ซึ่งคณะรัฐบาลก็ได้ดำเนินการสนองพระราชประสงค์ในกรณีนี้แล้ว สำหรับตัวนายถวัติ เองนั้นก็ได้อ่านมีความสำคัญผิดและขอพระราชทานอภัยโทษในการที่ได้กระทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพพร้อมกับนาย ต.บุญเทียม คำนวณนำพระทัยอันเปลี่ยนไปถวายพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานอภัยโทษและทรงรับการขอขมาจากนายถวัติ ฤทธิเดช กับพวก ดังปรากฏในหนังสือราชการที่ราชเลขานุการในพระองค์ ถึงนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า

"... คำนวณนายถวัติ ฤทธิเดช กับ นาย ต.บุญเทียม ได้มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ขอพระราชทานอภัยโทษในการที่ได้หมิ่นพระบรมเดชานุภาพนั้น ทรงพระราชดำริว่า นายถวัติ ฤทธิเดช เข้าใจผิดในเรื่องรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นของใหม่ และ นายต. บุญเทียม มิได้มีเจตนาร้าย เพราะฉะนั้นไม่มีพระราชประสงค์ที่จะเอาโทษแก่นายถวัติ ฤทธิเดช กับพวกและได้ทรงรับการขมาแล้ว" ¹

คดีนายถวัติ ฤทธิเดช ซึ่งได้สร้างชื่อเสียงโดยการฟ้องร้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็สิ้นสุดลงด้วยการได้รับพระราชทานอภัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แต่ถึงแม้ว่าเรื่องราวนี้จะสิ้นสุดลง แต่รอยร้าวระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับคณะรัฐบาลก็ยิ่งเพิ่มมากขึ้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนในพระราชกระแสรับสั่งถึงรัฐบาลในกรณีนี้ว่า

"... คณะรัฐบาลจะจัดการให้มีพระราชหัตถเลขาพระราชทานอภัยโทษโดยทันที เมื่อศาลวินิจฉัยความเรื่องนี้แล้ว

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 6/24, เรื่องเดียวกัน.

หรือจะจัดการโดยวิธีใดก็ได้แล้วแต่จะเห็นสมควร วิธีการที่จะจัดการอย่างใดนั้น ขอให้อยู่ในความรับผิดชอบของรัฐบาลโดยแน่ชัด และอย่าอ้างว่าโปรดเกล้าให้จัดตั้งนั้น และถ้าให้หนังสือพิมพ์ลงข้อความให้ถูกต้องชัดเจนควยจะเป็นการดีมาก"¹

จากกรณีที่น่ายถวืติ ฤทธิเดช พ้องร้องพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในคดีอาญาครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงฐานะของพระมหากษัตริย์ที่ทรงตกต่ำถึงขนาดที่สามัญชนนำเอาพระปรมาภิไธยมา "เกลือกกลั้วสับโขกเล่น"² ทั้ง ๆ ที่ตามรัฐธรรมนูญของเราเป็นพระราชย์ (รอยะลิสต์) แท้ ๆ เพราะเป็นลักษณะปกครองที่มีพระมหากษัตริย์ (เจ้า) เป็นประมุขของชาติ³ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระมหากษัตริย์ผู้อำภัพซึ่งดูเหมือนจะเป็นพระมหากษัตริย์องค์เดียวที่ถูกฟ้องในคดีอาญา (และทางแพ่งควยเมื่อสละราชบัลลังก์แล้ว)⁴ เหตุการณ์ครั้งนี้เป็นเหตุการณ์ครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของชาติไทยที่จะเป็นรอยค่างตลอดไปว่าเมื่อเริ่มแรกของการปกครองในระบอบรัฐธรรมนูญ อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น ราษฎรของพระองค์ได้เริ่มใช้สิทธิ เสรีภาพ กันอย่างไรบ้าง และยังมีราษฎรอีกส่วนหนึ่งที่ยังคงจงรักภักดีต่อพระบางสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเขา มีความรู้สึกก่อเหตุการณ์ครั้งนี้อย่างไร จะเห็นได้จากบทนำ ในหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ ตอนหนึ่งว่า

"...เจ้าประคุณพลุกระหม่อมแก้ว แมถูกบริภาษเมื่อคราวเปลี่ยนแปลงลักษณะการปกครองก็พออยู่อยู่แล้ว แต่จะทำอย่างไรได้ เป็นชาติของบ้านเมืองจะต้องหมั่นเวียนปริวรรตไป

¹ เอกสารเดียวกัน.

² "พระราชวิจารณ์หรือไม่ใช่", กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 23 กันยายน 2476.

³ "รอยะลิสต์", กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 6 ตุลาคม 2476.

⁴ "เหล่าเก่าในขวคใหม่", ประชาธิปไตย, 27 กันยายน 2489.

เช่นนั้น แต่ไม่กระนั้นก็ได้ทรงโอนอ่อนผ่อนโอนตามอัธยาศัย
 ของผู้ยึดอำนาจ จนอุบัติรัฐธรรมนูญขึ้นมาได้ ซึ่งที่แท้ก็เป็น
 พระราชประสงค์จำนงหมายแต่เดิม นับตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม
 พ.ศ. 2475 ยังไม่ถึงขวบปีดี พระองค์ผู้เป็นที่เคารพสักการะที่
 เรายกย่องไว้ในรัฐธรรมนูญนั้น ได้ถูกมือคนไทยเอา
 น้ำสกปรกสกาดอย่างแสบเปื้อน ถ้าจะว่าไปแล้วคนไทยทุกคน
 ที่รักรัฐธรรมนูญจะต้องมีส่วนถูกน้ำโสโครกนั้นด้วยทุกคน..."¹

5.2.2.2 กรณีหนังสือจากบุคคลในคณะราษฎร

เหตุการณ์รุนแรงที่ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งระหว่างพระราชวงศ์และคณะ
 ราษฎรประการต่อมาคือกรณีที่ พ.ท.หลวงพิบูลสงคราม และ น.ท.หลวงศุภชลาศัย
 ได้มีหนังสือไปถึงเจ้านายหลายพระองค์ตลอดจนนายทหารชั้นผู้ใหญ่อันมีข้อความตอนหนึ่ง
 ว่า

"...แต่บัดนี้ปรากฏข่าวตามทางสืบสวนว่า ท่านได้มีการ
 ประชุมและคิดอยู่เสมอในอันที่จะทำให้เกิดความไม่สงบแก่
 บ้านเมือง และทำให้รัฐบาลเป็นกังวล ซึ่งเป็นเหตุให้การ
 บริหารบ้านเมืองไม่ก้าวหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น

ในฐานะที่ข้าพเจ้าเป็นผู้รับผิดชอบรักษาความสงบ
 เรียบร้อยของบ้านเมือง จึงขอเตือนให้ท่านสงบจิตเสียบ
 หากท่านยังขุ่นจุ่นจวนอีก คณะกตกลางจะกระทำการอย่าง
 รุนแรง และจะถือเอาความสงบของบ้านเมืองเท่านั้นเป็น
 กฎหมายสูงสุดในการกระทำแก่ท่าน ที่กล่าวมานี้มิใช่เป็น

¹ "ฟ้องในหลวง", กรุงเทพฯ เกล็ดเม็ด, 23 กันยายน 2476.

การขู่เข็ญ แต่เป็นการเตือนมาเพื่อความหวังดี"¹

รายพระนามและรายนามบุคคลซึ่งได้รับหนังสือเตือน คือ
 กรมหมื่นเทววงศ์วโรปathy อดีตเสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศ
 พระองค์เจ้าทศศิริวงศ์ อดีตสมุหเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลภาคพายัพ
 หม่อมเจ้าโสภณภราโดย โอรสของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 หม่อมเจ้าไชแสงระพี โอรสของกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์
 หม่อมเจ้านครมงคล
 พลตำรวจโท พระยาอธิกรณ์ประกาศ อดีตอธิบดีกรมตำรวจ
 นาวาเอกพระยาศรราชภัยพิพัฒน์
 นายประยูร ภมรมนตรี

ฯ ล ฯ

หนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลินิวส์ ได้พาดหัวข่าวประจำวัน 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ว่า "เจ้านายได้รับคำตักเตือนให้สงบจิตต์"² นอกจากนั้นบนหน้าในหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ได้พาดหัววิจารณ์คำเหน็ดเหนื่อยอย่างเอิกเกริก ที่นายทหารทั้งสองนี้ได้ไว้ อำนาจส่งจดหมายไปยังเอกชนต่าง ๆ³ ท่อมาในวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ตอบแก้หนังสือพิมพ์ว่า ท่านไม่ทราบเรื่องในการที่นายทหารทั้งสองมีจดหมายไปนั้นเลย และหลวงพิบูลฯ ได้รายงานให้ทราบเมื่อได้มีหนังสือเตือนไปแล้ว 2 วัน นายกรัฐมนตรีได้ให้สัมภาษณ์ว่าหนังสือที่ออกไปนั้นเป็นหนังสือส่วนตัวของหลวงพิบูลฯ กับ หลวงศุภชลาศัย ที่ต้องออกหนังสือไปเตือน

¹ กรุงเทพฯ เดลินิวส์, 20 กรกฎาคม 2476. และนาวาเอกพระยาศรราชภัยพิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 12.

² กรุงเทพฯ เดลินิวส์, 20 กรกฎาคม 2476.

³ นาวาเอกพระยาศรราชภัยพิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 13.

บรรดาเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่บางท่าน เพราะหลวงพิบูลฯ กับหลวงสุภชลาศัยนั้น ได้เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงจัดการเหตุการณ์เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน เป็นผลสำเร็จ ฉะนั้นคนทั้งสองจึงได้มีหน้าที่เป็นผู้คอยดูแลรักษาความสงบสุขตลอดมา¹ ส่วนหลวงสุภชลาศัยก็ได้ให้สัมภาษณ์ว่ามีหนังสือไปเตือนท่านต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นการตกลงกันเองระหว่างหลวงพิบูลสงครามและหลวงสุภชลาศัย ท่านนายกรัฐมนตรีมิได้ทราบเรื่องมาก่อน² แต่เมื่อนายกรัฐมนตรีได้ทราบเรื่องจากพันโทหลวงพิบูลสงครามแล้วก็ได้ห้ามปรามแก่กลับมีความเห็นชอบด้วย ทั้ง ๆ ที่เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง ดังบทนำของหนังสือพิมพ์บางกอกใหม่ ฉบับวันพุธที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

"...เราจะแน่ใจว่าทุก ๆ คนจะได้เห็นพ้องกันว่าสยามใหม่ นั้นยังมีสันติสุขและสวัสดิภาพพอที่จะเป็นที่พักพอาอาศัย... แต่ในวาระเดียวกันปรากฏขึ้นว่า เรื่องแห่งความไว้วางใจได้เกิดหย่อนลง เราอยู่ในฐานะที่จะกล่าวเช่นนั้นได้ ก็เพราะรัฐมนตรี 2 ท่านของรัฐบาลได้เป็นผู้กระทำขึ้นด้วยความเชื่อมั่นด้วย... ครั้นต่อมาอีกไม่ถึงเดือนก็เป็นที่โจ่งแจ้งแก่ประชาชนทั่วไปว่า คุณหลวงทั้ง 2 ที่กล่าวนามมานั้นได้แลเห็นความแยบคายในอันที่จะต้องมีจุดหมายและแจ้งไปยังเจ้านายและข้าราชการรุ่นเก่า เตือนผู้ที่ได้รับจุดหมายนั้น ๆ ว่า อย่าได้ทำลายการดำเนินของรัฐบาล การทั้งนี้ คุณหลวงทั้ง 2 ได้กระทำไปโดยท่านนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอื่น ๆ มิได้รู้เห็นด้วยเลย แนนอนทีเดียว การที่คุณหลวงทั้ง 2 ได้กระทำไปดังนี้ เป็นที่สำแดงแห่งความหย่อนแห่งความไว้วางใจในรัฐบาล..."³

¹ กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 21 กรกฎาคม 2476.

² กรุงเทพฯ เดลิเมล์, 21 กรกฎาคม 2476.

³ อางโนนว่าเอกพระยาศรภักยพิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 13.

สำหรับความรู้สึกของบุคคลที่ได้รับจดหมายเตือนนี้ ต่างก็แสดงความประหลาดใจที่ได้รับจดหมายในลักษณะนี้ เช่นพระองค์เจ้าทศศิริวงศ์ ได้ทรงประทานความเห็นแก่หนังสือพิมพ์ว่า

"...ฉันรู้สึกประหลาดใจอยู่เหมือนกัน ที่อยู่เฉย ๆ ก็ได้รับหนังสือฉบับนี้ แດฉันไม่มีความตระหนกตกใจอย่างใด เพราะเหตุว่าฉันไม่เคยมีการชุมนุมอย่างหนึ่งอย่างใดที่บ้าน หรือได้ไปชุมนุมกับใครที่ไหนเลย ตั้งแต่ได้ออกจากราชการมาแล้ว ฉันก็ไม่เคยชุมนุมกับคนไม่ และชุมนุมอยู่กับปลาในบ้านของฉันเท่านั้น"¹

นาวาเอกพระยาศรภักย์พิพิต ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นผู้จัดการบริษัทสยามฟรีเพรสส์ เจ้าของหนังสือพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมิล และเป็นผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์บางกอกเดลิเมิลภาษาอังกฤษอีกตำแหน่งหนึ่ง ได้ตอบจดหมายไปยังนายพันโทหลวงพิบูลสงครามและนาวาโทหลวงศุภชลาศัยมีข้อความตอนหนึ่งว่า

"...ข้าพเจ้ารู้สึกยินดีเป็นหนักหนาที่ท่านได้ออกมาตรง ๆ เช่นนี้ แດความจริงข้าพเจ้าได้ป่วยเป็นไขมาเลเรื่อยมา เกือบ 20 วันแล้ว เวลานี้ยังไม่หายสนิท จึงรู้สึกมีความประหลาดใจเป็นอันมากที่มีข่าวเช่นนี้มาเกิดขึ้น เพื่อความยุติธรรม ข้าพเจ้าขอให้ท่านลงมือสอบสวนโดยทันที หรือเรียกข้าพเจ้ามาไต่ถามโดยเฉพาะก็ได้ แດถ้าสามารถยืนยันโดยมีพยานหลักฐานว่าข้าพเจ้าได้มีการประชุมในทางให้เกิดความไม่สงบ แດศาลหลวงพิจารณาไต่ความสมจริง ข้าพเจ้าขอให้หน้าตัวข้าพเจ้าไปยังหังเสี่ย หรือ

¹ กรุงเทพฯ เดลิเมิล, 20 กรกฎาคม 2476.

ท่านเห็นข้าพเจสด่าว่าทั้งนี้เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงบายเบี่ยง
เป็นการแก้ตัวแล้ว ก็ขอให้นำตัวข้าพเจ้าไปซึ่งเสียแต่บัดนี้
เพื่อความปลอดภัยทั้งฝ่ายรัฐบาลและข้าพเจ้า..."¹

การกระทำของนายพันโทหลวงพิบูลสงครามและนาวาโทหลวงสุภชลาศัยครั้งนี้
นับว่าเป็นการใช้อำนาจข่มขู่ทั้งเจ้านายและข้าราชการผู้ใหญ่และเป็นการก่อให้เกิดศัตรู
ทางการเมืองในระยะต่อมาด้วย เพราะบุคคลต่าง ๆ ที่ได้รับจดหมายนี้จำนวนหนึ่งได้
รวมตัวกันก่อกบฏในเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะเวลาเพียงอีก 3 เดือนต่อมา การกบฏ
ครั้งนี้ต่อมาเรียกกันว่า กบฏบวรเดช อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลในขณะนั้นไม่มีความ
มั่นใจในเสถียรภาพของตนเอง มีความหวาดระแวงอยู่ตลอดเวลาว่าจะมีผู้โค่นล้มรัฐบาล
โดยการชักนำดังเหมือนกัน เช่นที่คณะของตนเองได้ใช้วิธีการนี้เป็นผลสำเร็จมาแล้ว 2
ครั้ง คือเมื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งแรกเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475
และเมื่อทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ 20 มิถุนา-
ยน พ.ศ. 2476 ความหวาดระแวงของรัฐบาลนี้ครอบคลุมไปถึงพระบาทสมเด็จพระ-
เจ้าอยู่หัวด้วย ดังปรากฏในพระราชบันทึกของพระองค์ซึ่งพระราชทานไปถึงมิสเตอร์-
เจมส์ แบลสเตอร์ เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2476 ความตอนหนึ่งว่า

"...เสียใจที่ได้ขอให้ท่านเดินทางมาหัวหินแต่ไม่สามารถ
จะมาพบได้ เพราะว่ารัฐบาลไม่ปรารถนาให้ข้าพเจ้าพบ
ปะชาวต่างประเทศโดยลำพัง รัฐบาลคิดว่าชาวต่างประเทศ
เป็นฝ่ายเจ้าและยังรับชมระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
คณะรัฐบาลยังคงระแวงว่าพวกเขาจะขอให้อังกฤษหรือ
ฝรั่งเศสช่วยให้โค่นอำนาจกลับคืนมา..."²

¹ นาวาเอกพระยาศราภย์พิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 11.

² สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/17176 เรื่องเดิม.

การที่รัฐบาลไม่ต้องการให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงติดต่อกับชาวต่างประเทศโดยลำพังพระองค์เองนี้แม้แต่ชาวต่างประเทศเองก็ทราบความข้อนี้ดี ดังปรากฏในบันทึกของมิสเตอร์โดเมอร์ (Mr. Dormer) ถึง เซอร์จอห์น ซีมอน (Sir John Simon) เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2476 ว่า

"...วันรุ่งขึ้น ม.จ.วรรณไวทยากร ได้มาแจ้งแก่ข้าพเจ้าว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จออกมารับรองเซอร์ โรเบิร์ต โฮแลนด์ และมิสเตอร์แมกซ์เตอร์ และพระองค์มีพระราชประสงค์จะพระราชทานเลี้ยงอาหารค่ำแก่ข้าพเจ้าและผู้ติดตาม ข้าพเจ้าเข้าใจได้ว่าแผนการนี้พระราชทานเลี้ยงได้จัดขึ้นเพื่อป้องกันไม่ให้ข้าพเจ้าหรือชาวต่างประเทศอื่นสามารถเข้าถึงองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โดยลำพัง"¹

ฉะนั้นอาจจะกล่าวสรุปได้ในตอนนี้ว่า รัฐบาลถือว่าฐานะของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์ในขณะนี้ เป็นกลไกสำคัญทางการเมืองซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลหรือก็คือคณะราษฎรได้ ฉะนั้นรัฐบาลจึงต้องจับตามองความเคลื่อนไหวของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชวงศ์ ตลอดจนกลุ่มข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ซึ่งรัฐบาลมีความคิดว่ายังมีความจงรักภักดีต่อระบอบการปกครองแบบเก่า โดยการที่รัฐบาลส่งบุคคลต่างอาชีพกระทำการเป็นสายลับคอยสะกดรอยความเคลื่อนไหวบุคคลที่รัฐบาลระแวงสงสัย เช่น พระยาวิเศษนาสงคราม ม.จ.พันธุ์ศิร พลดำรวจโท พระยาอชิกรณประกาศ และคนอื่น ๆ แล้วรายงานมาให้รัฐบาลทราบทุกกระยะ เช่น รายงานของสายลับฉบับหนึ่งว่า

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/18026, "Report of Mr. Dormer to Sir John Simon," dated March 3, 1934.

"...ตามที่ผมได้ทำการสืบสวนมาจากโรงพิมพ์หนังสือพิมพ์รายวันต่าง ๆ คงได้ความดังนี้คือ เวลานี้ได้เกิดมีคณะผู้อำนวยการเจ้าขึ้น คือโรงพิมพ์เคลิเมนต์ มีนายหลุย คีรีวัต เป็นหัวหน้ากับพระยาวิชัยทนายความ นายชะอุม กมลบุตร คณะหนึ่ง กับโรงพิมพ์ไทยใหม่ มีหลวงวิจิตรวาทการเป็นหัวหน้ากับนายเอ็กโกปัย หัวหน้าของบริษัทอีกคณะหนึ่ง... วิธีดำเนินการของเขา คือ 1. จะช่วยกันปลุกปั่นให้คนพากันเกลียดชังคณะราษฎร 2. หาวิธีกล่าวขวัญให้คนเข้าใจเจ้า 3. จะปลุกปั่นให้คนเห็นว่าในสยามยังมีผู้รักลัทธิการปกครองอย่างเก่าอีกมากมาย ส่วนบุคคลที่ชอบลัทธิใหม่นี้มีน้อย 4. คณะนี้ต้องการจะให้พระเจ้าแผ่นดินอยู่เหนือกฎหมายอย่างเก่า..."¹

"...1. ขอให้ระวังหนังสือพิมพ์เคลิเมนต์ของพระคลังข้างที่ นายหลุยเป็นคนของกรมพระสวัสดิ์ มีเสียงพูดเอียงเข้าข้างพวกเจ้า เช่น 339 เขียนพูดถึงรัฐธรรมนูญการปกครองจะให้เปลี่ยนมือเป็นคนใหม่เข้ารับจัดการแทน...แต่เฉพาะเคลิเมนต์ก็เป็นเสียงขอพวกเจ้ามากพออยู่แล้ว ตามที่คณะกรรมการราษฎรห้ามไม่ให้ข้าราชการเขียนความเห็นลงในหนังสือพิมพ์นั้นเป็นการชอบแล้ว ถ้าไม่ห้ามอาจเป็นปรปักษ์กับคณะราษฎรก็ได้..."²

การที่คณะราษฎรส่งสายลับคอยติดตามบุคคลต่าง ๆ นั้น บุคคลที่ถูกติดตามมีความรู้สึกไม่สบายใจ หรือบางคนอาจจะเห็นว่าเมื่อคนไม่ได้กระทำความผิดอย่างใด รัฐบาลก็คงจะทำอะไรคนได้ ดังเช่นบันทึกตอนหนึ่งของนายพลโทพระยาเทพหัสดิน ณ

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 35/45 ข., เรื่องรายงานผู้สืบราชการลับ.

² เรื่องเดียวกัน.

อยุธยา บรรยายความรู้สึกของผู้ที่ถูกสะกดรอยตามอยู่ตลอดเวลาทั้ง ๆ ที่ตนเองมิได้ทำอะไรดังที่รัฐบาลสงสัย ว่า

"...ข้าพเจ้าได้ทราบอยู่เหมือนกันว่า ข้าพเจ้าอยู่ในข่าย
สายตาของตำรวจมาหลายปีแล้ว เพราะไม่ว่าข้าพเจ้า
จะไปไหน ก็มีจารชนคอยติดตาม และหลายครั้งถึงกับ
ได้มีตำรวจในเครื่องแบบออกติดตาม ที่หน้าบ้านข้าพเจ้า
มีจารชนประจำอยู่เสมอและในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น
เป็นแจ็กก็มี เป็นคนขับรถยนต์รับจ้างก็มี เป็นคนตกปลา
ก็มี ฯลฯ แต่ข้าพเจ้าก็ไม่เคยระแวงไปว่า เขาจะบัน
ร้ายใส่ความข้าพเจ้าได้..."¹

การที่รัฐบาลมุ่งระแวงสงสัยบุคคลต่าง ๆ ที่เคยเป็นขุนนางหรือข้าราชการใน
ระบอบเก่าหรือบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับการกระทำของรัฐบาล ทำให้รัฐบาลปฏิบัติการ
หลายประการที่กระทำให้เกิดการกระทบกระทั่งบุคคลต่าง ๆ ดังเช่นการส่งจดหมายขู่
บุคคลในวงการต่าง ๆ ให้สงบจิต เป็นต้น การกระทำครั้งนี้เป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้
เกิดเหตุการณ์ร้ายแรงซึ่งกระทบกระทั่งอนันต์ฐานะของรัฐบาลและฐานะของพระบาทสม
เด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระราชวงศ์เป็นอันมาก เหตุการณ์นั้นก็คือการกบฏบวร
เดช ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวเพียงบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกระทบกระทั่งอนันต์ฐานะของพระ
มหากษัตริย์และพระราชวงศ์เท่านั้น เพราะในเรื่องนี้ได้มีผู้คนกล่าววิพากษ์วิจารณ์อย่างละ
เอียดแล้ว²

¹ สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, เรื่องเดียวกัน, หน้า 275.

² ศึกษารายละเอียดเรื่องนี้ได้จาก นิคม จารุมณี, กบฏบวรเดช พ.ศ.2476
(วิทยานิพนธ์ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519).

5.2.2.3 กรณีกบฏวรวรเดช

พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดชเป็นเจ้านายอีกผู้หนึ่งที่ได้รับจดหมายเตือนให้สงบจิตจากนายพันโทหลวงพิบูลสงครามและนาวาโทหลวงศุภชลาศัย เมื่อพระองค์ได้รับจดหมายดังกล่าวพระองค์ทรงตรัสแก่บรรดานายทหารทั้งหลายที่บ้านพระยาไชโยเขนทร-ฤทธิรงค์ว่า "...ตั้งใจจะเป็นพลเมืองที่สงบ แต่เขาไม่ให้อภัยและรัฐบาลจะกระทำการล้มราชบัลลังก์ แล้วดำเนินการปกครองอย่างลัทธิคอมมิวนิสต์อันผิดจากรัฐธรรมนูญ"¹ เหตุการณ์ครั้งนี้นับว่าเป็นจุดชนวนให้พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดชทรงตัดสินใจเสด็จเข้าร่วมกับทหารหัวเมือง เพื่อใช้กำลังเข้าล้มล้างรัฐบาล² นอกจากนี้พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดชได้มีเรื่องขัดแย้งกับคณะราษฎรมาตั้งแต่ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง กล่าวคือ พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดชได้เรียกพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา และพันเอกพระยาศรีวิสุทธิสงคราม มาตามความเห็นเรื่องระบอบการปกครองซึ่งต่างก็มีความเห็นที่ไม่เหมาะสม ไม่ควรแก่ยุคสมัย ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมและยังตกลงกันเรื่องวิธีการไม่ได้ จนเมื่อพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้สำเร็จแล้วก็ได้เสนอชื่อพลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดช ให้เป็นประธานกรรมการคณะราษฎรหรือนายกรัฐมนตรี แต่เสียงข้างมากในที่ประชุมคัดค้านเพราะเป็นราชวงศ์ชั้นสูง นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาพลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดชก็ทรงเป็นไม้เบื่อไม้เมากับคณะราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา แม้ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว คณะราษฎรก็ไม่ได้ไว้วางใจในตัวพลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวรเดช ผู้ทรงอิทธิพลอยู่ในคณะทหารบก ได้ส่งสายไปเฝ้าทำที่แย้มพรายให้พระองค์อยู่เฉย ๆ และจะได้ตัวเองในภายหลัง ซึ่งพระองค์เองก็ทรงทราบว่าพระองค์ตกอยู่ใน

¹ กรมพระธรรมยุตทหารบก กระทรวงกลาโหม, บัญชีสำนวนคดีและคำพิพากษาศาลพิเศษคดีกบฏ, (พระองค์เจ้าวรวรเดช) แผ่นที่ 5, คดีคำที่ 7/2476. อ้างใน นิคม จารุมณี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 145.

² นิคม จารุมณี, เรื่องเดียวกัน, หน้า 144.

ฐานะเป็นที่ไม่ว่างใจของคณะกรรมการตลอดมา ¹

วัตถุประสงค์ของกมกฎวร.เคช จะพิจารณาได้จากคำขาดที่ฝ่ายทหารหัวเมือง ไต่ยื่นข้อเสนอกับรัฐบาลเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ. 2476 คือ

1. ต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์ปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว
2. ต้องดำเนินการโดยรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งก็คือการตั้งและเสนอถอดถอนคณะรัฐบาลต้องเป็นไปโดยเสียงหมู่มาก ไม่ใช่ทำโดยการจับอาวุธดังที่แล้งมา โดยเหตุนี้ ต้องยอมให้มีคณะกรรมการเมืองที่สอดคล้องกฎหมาย
3. ข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งประจำการทั้งทางทหารและพลเรือนต้องอยู่นอกการเมืองเว้นแต่อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่ความข้างต้นนั้นไม่ขัดสิทธิในการที่ข้าราชการประจำจะยึดถือลัทธิการเมืองใด ๆ ที่สอดคล้องกฎหมาย แต่ห้ามมิให้ใช้อำนาจหรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิที่ตนนิยม หรือบังคับบัญชาโดยทางตรงหรือทางอ้อมให้ผู้อื่นถือตามลัทธิที่ตนนิยมนั้นเป็นอันขาด

ตำแหน่งฝ่ายทหารตั้งแต่ผู้บัญชาการทหารบก ทหารเรือลงไป ต้องไม่มีหน้าที่ในการเมือง

4. การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งราชการจักต้องถือคุณวุฒิ ความสามารถเป็นหลัก ไม่ถือเอาความเกี่ยวข้องในทางการเมืองเป็นความชอบ หรือเป็นข้อรังเกียจในการบรรจุหรือเลื่อนตำแหน่ง
5. การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ต้องถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือก
6. การปกครองกองทัพจักต้องมีหน่วยผสมตามหลักยุทธวิธี เฉลี่ยอาวุธสำคัญแยกกันไปประจำตามท้องถิ่น มิให้กำลังส่วนใหญ่อยู่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง²

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 143.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลา : กมกฎวร.เคช, (กรุงเทพฯ: มติชน, 2518), หน้า 27.

จากคำขาดซึ่งทหารฝ่ายกบฏยื่นให้รัฐบาลนั้นจะเห็นได้ว่าคณะทหารหัวเมือง มีความไม่พอใจการบริหารงานของคณะรัฐบาลในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ รัฐบาลปล่อยให้คนคู่อื่นพระบรมเชษฐาภาพ และเอาหลวงประดิษฐมนูธรรมกลับมา เพื่อบำเพ็ญการแบบคอมมิวนิสต์ต่อไป¹ และต้องการให้รัฐบาลจัดการบริหารบ้าน เมืองให้ถูกต้องตามระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเปลี่ยนรัฐบาลมีอิทธิพล โดยการใช้กำลังอาวุธยึดอำนาจและห้ามมิให้ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเข้า ยุ่งเกี่ยวกับกิจการการเมืองเพื่อความเป็นธรรม รวมทั้งขอให้มีการตั้งพรรคการเมือง ที่ถูกต้องขึ้น โดยเฉพาะในคำขาดข้อที่ 6 นั้น แสดงให้เห็นถึงข้อแตกต่างระหว่างการ จัดสรรกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ ซึ่งมุ่งส่งเสริมเฉพาะในพระนครซึ่งเป็นฐาน อำนาจของคณะราษฎร แต่ในส่วนหัวเมืองมิได้รับการเหลียวแลเท่าที่ควร ฉะนั้นถ้า พิจารณาคำขาดของฝ่ายทหารหัวเมืองด้วยจิตใจเป็นธรรมแล้วจะเห็นว่า ทหารหัว เมืองกระทำการในครั้งนี้อย่างหวังที่จะให้ประเทศไทยมีการปกครองแบบประชาธิปไตย อย่างแท้จริงมากกว่าต้องการกลับไปสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามที่รัฐบาล สมัยนั้นกล่าวหา² ที่จำเป็นต้องนำกำลังทหารเข้ามาด้วยก็เพราะเห็นว่า ถ้าขอร้อง โดยดี รัฐบาลคงจะไม่ยอม เพราะหลวงประดิษฐมนูธรรมอยู่ในคณะรัฐมนตรีด้วย หาก ยกไปเป็นพวกมาก ๆ อาจยินยอมโดยง่าย³ การนำทหารเข้ามาครั้งนี้ต้องการให้ เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับรัฐบาล พลเอกพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช เองก็ทรงกำชับทหารทุกหน่วยมิให้ใช้อาวุธยิงชนชาติเดียวกัน ตามจุดหมายของสุนทรวิ ญชัย⁴ ยืนยันว่า ทหารหัวเมืองที่อยู่แนวหน้ายอมหนีให้ทหารฝ่ายรัฐบาลยิงอยู่ 1 คืน กับ 1 วัน เมื่อหมดหนทางเนื่องจากรัฐบาลไม่ยอมเจรจากับแล้ว จึงจำใจต้องต่อสู้

1 นิคม จารุมณี, เรื่องเค็ม, หน้า 149.

2 ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลา : กบฏวรเดช, หน้า 36.

3 เรื่องเดียวกัน, หน้า 35.

4 เป็นผู้รวมกองการกบฏวรเดชด้วยผู้หนึ่ง.

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ถ้ารัฐบาลในขณะนั้นพยายามหาหนทางประนีประนอมเสมือน
 ดังเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงยินยอมประนีประนอมกับคณะราษฎร
 เมื่อคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว เหตุการณ์ร้ายแรงก็คงจะไม่เกิดขึ้นจนถึงกับ
 นองเลือดและเสียชีวิตด้วยกันทั้งสองฝ่าย บุคคลชั้นนำของรัฐบาลเองในขณะนั้นมีความ
 คิดเห็นแตกแยกขัดแย้งกัน ฝ่ายหนึ่งต้องการให้มีการประนีประนอมและพยายามเหนียว
 รัดไม่ให้มีการใช้กำลัง แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการปราบปรามขั้นเด็ดขาด ดังปรากฏในคำ
 พิพากษาของศาลพิเศษ พ.ศ. 2482 คำกล่าวหาของโจทก์ที่มีต่อพระลิตธิ เรื่องเคชพล
 ตอนหนึ่งว่า

"...ในคราวกบฏ พ.ศ. 2476 นั้น ความเห็นของพระลิตธิ
 เรื่องเคชพล กับหลวงพิบูลสงคราม หาดตรงกันไม่ กล่าวคือ
 พระลิตธิเรื่องเคชพล ต้องการเหนียวรัดทำการประนีประนอม
 ไม่ให้รบราฆ่าฟันกัน ฝ่ายหลวงพิบูลสงครามเห็นว่า จะกระทำ
 การประนีประนอมนั้นไม่สำเร็จ จะต้องปราบปรามให้เสร็จสิ้น
 ไปโดยเร็ว..."¹

แต่ทว่าเสียงของทางฝ่ายที่ต้องการใช้กำลังปราบปรามกบฏซึ่งมีนายพันเอกหลวงพิบูลสง
 ครามเป็นผู้นำมีน้ำหนักมากกว่า การปะทะกันชั้นนองเลือดสูญเสียชีวิตจึงได้เกิดขึ้น และ
 ในระหว่างที่เกิดเหตุ "กบฏบวรเดช" ขึ้นนั้น ได้มีกลุ่มบุคคลที่ประกาศตนเป็นกลางไม่
 เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด อันมีพระยาวิญญูสุนทรและทหารเรือโดยการนำของพระยาวิชิต
 ชลธิ์ และหลวงประคิยิตินาวายุทธิ (เจียม แสงชูโต) พระยาวิญญูสุนทรและพวกได้ยื่น
 หนังสือตอคณะรัฐบาลในนามของ "คณะกลาง" ส่วนทหารเรือนั้นได้ยกกองเรือออกจาก
 พระนครไปตั้งที่บางนา ภัยเหตุผลที่พระยาวิชิตชลธิ์ได้แจ้งต่อทหารในบังคับบัญชา ว่า

¹ กรมโฆษณาการ, คำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช 2482 เรื่องกบฏ,
 (พระนคร . โรงพิมพ์พาณิชย์สุภณ, 2482), หน้า 60.

"...เพื่อนทหารทั้งหลาย เรากำลังทำการอยู่และอุทิศใจไว้เพื่อชาติบ้านเมืองจากศัตรูภายนอก เวลานี้มีเหตุภายในและทหารต่อทหารจะต้องฆ่ากันเอง มีหน้าซำจะต้องฆารามฎพลเมืองที่ไม่รู้ความตลอดทั้งเด็กผู้หญิงและพระที่ไม่รู้อะไรเลยก็ต้องพลอยตายควย ข้าพเจ้าได้ถูกบังคับให้ใช้อาวุธอันร้ายแรงทำลายบ้านเรือนและบุคคลเหล่านี้ ข้าพเจ้าไม่มีใจโหดร้ายที่จะทำเช่นนั้นได้ ข้าพเจ้าจึงขอถอนตัวออกมา แต่ไม่ได้ละทิ้งท่าน ข้าพเจ้าจะหาหนทางเจรจาให้การโหดร้ายอันนี้สงบลงให้จงได้ และขอเพื่อนทหารทั้งหลายจงทราบน้ำใจจริงอันนี้จากข้าพเจ้า"¹

นอกจากนี้พระยาวิจิตรชลธีได้แจ้งให้กับรัฐบาลทราบเจตนารมณ์ของท่านว่า

"...ในการที่กระผมอยู่ ณ ที่นี้ ขออย่าได้เป็นห่วงเพราะกระผมจะไม่ก่อประทุษกรรมอะไรทั้งสิ้น กระผมขอร้องควยความเคารพวาทะจะรีบหาทางตกลงและหยุดการรบราฆ่าฟันเพื่อนร่วมชาติกันเสียเท่านั้น เมื่อเรียบร้อยแล้ว กระผมจึงจะกลับไปมอบตัวของผมเองให้เจ้าคุณพิจารณาโทษ"²

จากถ้อยแถลงของพระยาวิจิตรชลธีผู้บัญชาการกองทัพเรือ จะเห็นได้ว่าทางกองทัพเรือไม่เห็นด้วยกับการปราบปรามกบฏด้วยวิธีการโหดร้ายทารุณจึงได้ถอนตัวออกไป ทั้ง ๆ พระยาวิจิตรชลธีทราบดีว่าการซัดขึ้นคำสั่งรัฐบาลในยามนี้นั้นจะต้องใคร่โทษ

¹ กองประวัติศาสตร์ทหารเรือ, แพ้มกบฏนครเขตร โอวาทและคำสั่งของบัญชาการทหารเรือในคราวเกิดกบฏ พ.ศ. 2476.

² อ้างใน นิคม จารุมณี, เรื่องเดิม, หน้า 213.

อย่างร้ายแรง แต่พระยาวิชิตชลธีก็ยังคำนึงถึงมนุษยธรรมมากกว่าจึงได้ปฏิบัติการไปตามที่เห็นสมควรและต่อมาพระยาวิชิตชลธีได้นำเรือรบ "สุโขทัย" และเรือ "เจ้าพระยา" ออกไปทำการตรวจจ่าวตามแผนการที่กำหนดไว้ เมื่อมีการจรวจาดเกิดขึ้นและได้ไปถึงสงขลาเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2476 จึงได้ทราบว่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาถึงสงขลาแล้วเช่นเดียวกัน จึงได้เข้าเฝ้าถวายความจงรักภักดีต่อจอมทัพเรือ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ขอให้พระยาวิชิตชลธีประจำอยู่กับพระองค์ที่สงขลา ซึ่งพระยาวิชิตชลธีก็มีความเต็มใจสนองพระเดชพระคุณ แต่ได้กราบบังคมทูลขอให้พระราชทานโทรเลขไปให้รัฐบาลได้รับทราบไว้ด้วย พระองค์ได้ทรงปฏิบัติกรตาม ¹

ภายหลังที่รัฐบาลได้ทำการปราบปราม "กบฏบวรเดช" อย่างราบคาบแล้ว คณะรัฐบาลได้ทำการจับกุมบุคคลต่าง ๆ ที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการกบฏครั้งนี้เป็นจำนวนมาก สำหรับภริยาของพระยาวิชิตชลธีนั้น ได้รับคำสั่งจากนายรัฐมนตรีให้ลาออกจากการเป็นรัฐมนตรีเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งพระยาวิชิตชลธีก็ยินดีปฏิบัติตามโดยดี ดังหนังสือตอบไปยังนายรัฐมนตรี ตอนหนึ่งว่า

"...ตามที่เจ้าคุณเขียนหนังสือมายังกระผมว่า กระผมมีความมัวหมอง ให้ลาออกจากรัฐมนตรีนั้น กระผมได้ลาออกทันที เพราะกระผมได้เคยตอบว่าเจ้าคุณอยู่แล้วเมื่อครั้งให้กระผมเป็นรัฐมนตรี เนื่องจากกระผมไม่มีความรู้ที่จะช่วยเหลือรัฐมนตรีได้ แต่ที่ไซ้คำว่ามัวหมองนั้น กระผมรู้สึกหมองน้ำใจอยู่ด้วยความที่อดกลั้นไม่ยากให้มีปัญหายุงยากในเวลาอันยุงยากนี้ กระผมจึงปลดออกไป พร้อมทั้งนี้ กระผมจึงลาออกจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ เพราะเหตุความป่วยเจ็บหุพพลภาพตามที่เจ้าคุณและผู้รู้จักกระผม

¹ นาวาเอกพระยาศรราชย์พิพิธ, เรื่องเดิม, หน้า 37.

ทุกคนได้ทราบดีว่าเป็นความจริง..."¹

หลังจากพระยาวิจิตรชลธีลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีและบัญญัติราชการทหารเรือแล้ว อีกเดือนต่อมาท่านก็ถูกจับในกรณีที่มีความมัวหมอง เกี่ยวข้องกับการกบฏ เพราะปลีกตัวออกไปจากคณะรัฐบาล ไม่อยู่ช่วยปรึกษาหารือในการปราบกบฏ จนทำให้ประชาชนประหวั่นพรหวั่นใจในทางที่จะเป็นภัยต่อรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว² ท่านถูกจับและส่งตัวไปไว้ที่คุกบางขวาง เป็นเวลาถึง 8 เดือนเศษ การพิจารณาคดีของพระยาวิจิตรชลธีสิ้นสุดลงด้วยการปล่อยตัวก่อนที่จะตัดสินตั้งค่าแสดงการณของรัฐบาล เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2477 มีข้อความตอนหนึ่งว่า

"...ความจริงมีว่า ในคดีอัยการศาลพิเศษได้ยื่นฟ้องพระยาวิจิตรฯ จำเลยในคดีกบฏและศาลก็ได้รับฟ้องไว้ทำการพิจารณาจนสิ้นสุดแล้ว ยังแต่จะได้ตัดสินเท่านั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้พิจารณาเห็นว่าคดีนี้อาจจะทำให้กระทบกระเทือนถึงนโยบายการปกครองทหาร จึงสั่งให้อัยการศาลพิเศษขอถอนฟ้องเสียก่อนที่จะได้ตัดสิน อัยการศาลพิเศษจึงได้จัดการขอถอนฟ้องตามคำสั่งรัฐมนตรี...ศาลพิเศษจึงได้ปล่อยตัวจำเลยไป..."³

จากการปล่อยตัวพระยาวิจิตรชลธีครั้งนี้ มิใช่เพราะศาลไม่สามงจรดหาข้อพิสูจน์ได้ว่าพระยาวิจิตรชลธีไม่มีความผิด การกลับกลายเป็นเพราะมีเรื่องราวเบื้องหน้าเบื้องหลังซึ่งมีผลเกี่ยวพันกับรัฐบาล และรัฐบาลเห็นว่าถ้ามีการเปิดเผยก็จะเป็นการเสียหาย

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 58/163, เรื่องการไต่สวนพระยาวิจิตรชลธีและนายทหารเรือที่เกี่ยวข้องกับการกบฏ.

² เอกสารเดียวกัน.

³ นาวาเอกพระยาศรภักย์พิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 39.

แก่รัฐบาล รัฐมนตรีกลาโหมซึ่งมีอำนาจเห็นการตัดสินใจของศาลพิเศษ จึงได้มีคำสั่งให้ปล่อยพระยาวิจิตรชลธีพ้นข้อหาไป

สำหรับพระยาวิญญูสุนทรและหลวงประดิษฐนาถายุทธิก็ถูกจับกุมและนำตัวขึ้นฟ้องศาลพิเศษด้วยเช่นเดียวกัน สำหรับพระยาวิญญูสุนทรเป็นทนายความที่มีชื่อในตอนนั้นได้ช่วยทำสำนวนให้กับบุคคลที่ถูกจับในข้อหาทรมานหลายคนจนมีผลทำให้ศาลพิเศษต้องปล่อยตัวไป² สำหรับกรณีหลวงประดิษฐนาถายุทธิ จากบันทึกการไต่สวนจากปากคำของพยานคือนาวาตรีหลวงสวัสดิวรฤทธิว่า เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2476 เวลา 18.04 น. เรือเอกหลวงประดิษฐนาถายุทธิ ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในคืนนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จลงเรือเร็วจากหัวหินไปสงขลา นอกจากเรื่องนี้แล้วมีคำให้การของขุนวรทรมัยรักษา ว่า เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2476 เวลา 18.00 น. เศษเรือเอกหลวงประดิษฐนาถายุทธิพูดว่าฝ่ายพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอประสงค์คีติกรทั้งเขา จากการสอบถามเรือเอกหลวงประดิษฐนาถายุทธิในเรื่องการไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ออกคำว่า พระยาวิจิตรชลธีผู้บัญชาการทหารเรือให้ไปกราบบังคมทูลว่า ที่เพชรบุรีไม่สงบ เป็นเหตุถึงใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่ง มีใจความว่า คิดจะไปทางเรือและให้เรือเอกหลวงประดิษฐนาถายุทธิตามเสด็จในเรือพระที่นั่งไปด้วย ความเห็นของกรรมการศาลพิเศษซึ่งนายพันเอกพะยะบาทพลพยุหเสนา เป็นประธานกรรมการลงความเห็นว่าเป็นเรื่องไปกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นกระทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ส่วนถ้อยคำที่กล่าวในวันที่ 12 ตุลาคม 2476 ว่า ถ้ามีจุดประสงค์คีติกรทั้งเขาเพียงเท่านั้นยังฟังเอาเป็นความผิดไม่ได้³ ฉะนั้นเรือเอกหลวงประดิษฐนาถายุทธิจึงได้รับการปล่อยตัวพ้นข้อหาไป

1 เรื่องเดียวกัน, หน้า 40-41.

2 เรื่องเดียวกัน, หน้า 108.

3 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 58/163, เรื่องเดิม.

จากการพิจารณาคดีของนายทหารเรือทั้งสองคนของศาลพิเศษมีข้อที่น่าสังเกตเรื่องหนึ่งคือมีความเกี่ยวข้องกับองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในเรื่องบันร่ายของข้าพเจ้า ซึ่งนาวาเอกพระยาศรารักษ์พิพัฒน์ ผู้ต้องหา เป็นกบฏด้วยคนหนึ่ง โศกกล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

"...และได้ไปเฝ้าถวายความจงรักภักดีต่อจอมทัพเรือตามหน้าที่ของทหารที่ดี ความบังเอิญทั้งหลายนี้เป็นมหัศจรรย์อันเป็นเหตุให้พระยาวิชิตรชลธีต้องไปเสวยทุกข์ทรมานอยู่ที่คุกบางขวางเป็นเวลา 8 เดือนเศษ เพราะความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ จอมพลเรือของเขา..."¹

ถึงแม้ว่าความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะไม่สามารถยกขึ้นมากล่าวอ้างเพื่อเป็นข้อหาในการร่วมมือกับฝ่ายกบฏได้ แต่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหลายคนต้องได้รับความทุกข์ทรมานในการจับกุมคุมขังรอการพิจารณาพิพากษาจากรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่เป็นผู้บริสุทธิ์ หลายคนต้องโทษเพราะเพียงกล่าวถ้อยคำสนับสนุนการกระทำของพวกกบฏ ภายในบริเวณบ้านของตน² จากบันทึกของ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ซึ่งประธานแกมัสเตอร์แอนเคอร์สัน เกี่ยวกับการกบฏวรวะเดชและเหตุการณ์ภายหลังจากกบฏวรวะเดชไว้ตอนหนึ่งว่า

"...ตั้งแต่มีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้น นักโทษที่ถูกจับกุมได้รับการปฏิบัติอย่างโรมานูซกรรม ม.จ.สิทธิพร อนุชาของพระองค์เจ้าวรวะเดชถูกจับด้วยหลักฐานโจ่งๆ และได้รับ

¹ นาวาเอกพระยาศรารักษ์พิพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 36.

² กรณีศาลพิพากษาจำคุก ม.จ. มงคลอุดม ชยางกูร คุรายละเอียดยุติในกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 20/163 เรื่องรายงานศาลจังหวัดทหารบกพิพากษาคดีพวกสนับสนุนการกบฏและคำสั่งกระทรวงกลาโหมที่ 9606/76 เรื่องศาลพิพากษาจำคุก ม.จ. มงคลอุดม ชยางกูร.

การปฏิบัติจนกระทั่งท่านกล่าวว่าเกือบจะทำให้เป็น
 นายพลซึ่งได้ปลดจากราชการแล้ว 3 นาย ถูกคำสั่ง
 ประหารชีวิต บุคคลใดซึ่งให้ความช่วยเหลือพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หรือมีความจงรักภักดีในปัจจุบัน
 นี้จะถูกเรียกว่า กบฏ...¹

จากเหตุการณ์ครั้งนี้มีผลกระทบกระเทือนต่อฐานะของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวและพระราชวงศ์เป็นอันมาก ก่อนที่จะกล่าวถึงผลจากกบฏบวรเดช จะได้พิจารณา
 ถึงบทบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในระหว่างเกิดการกบฏเสียก่อนคือ ก่อน
 หน้าที่จะเกิดการกบฏนั้นฝ่ายกบฏคงจะต้องมีแนวความคิดว่าพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวจะทรงเห็นดีเห็นงามด้วย ทั้งนี้เพราะตามข้อเสนอ 6 ประการของฝ่ายกบฏ
 นั้นมีสาระไปในทางเรียกร้องให้ประเทศไทยมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดย
 มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอยู่ใต้รัฐธรรมนูญและเรียกร้องมิให้ข้าราชการทหารเข้า
 เกี่ยวข้องกับการเมือง นับว่าเป็นข้อเสนอสอดคล้องในพระราชประสงค์ทั้งสิ้น² การ
 ที่ฝ่ายกบฏอาจจะล่วงถึงพระราชประสงค์ ทั้งนี้เพราะข้าราชการจำนวนไม่น้อยที่มี
 ความเห็นอกเห็นใจและเข้าข้างฝ่ายกบฏ³ สำหรับองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 นั้น จากหลักฐานเอกสารที่สำนักราชเลขานุการในพระองค์ติดต่อสื่อสารกับรัฐบาลในระ
 หว่างที่เกิดการกบฏนั้น แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้า
 อยู่หัวได้ทรงวางพระองค์เป็นกลางอย่างที่สุด และทรงถือว่ารัฐบาลของพันเอกพระยา
 พหลพลพยุหเสนาเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย กับได้ทรงมีพระราชปรารภที่จะให้
 เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสงบเรียบร้อยลงโดยเร็ว ดังข้อความตอนหนึ่งในพระราชปรารภว่า

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/18206, เอกสารเดิม.

² ม.ล.วัลย์วิภา จรุงโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 165.

³ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/17176, Political Situa-

"...ควยตามที่ได้มีการข่าวลือ และสื่อเสียดยงกันควยประการต่าง ๆ จนถึงได้มีการดำริคิด พยายามจะโค่นล้มรัฐบาลนี้ควยกำลังนั้น เราขอแสดงให้เป็นที่แจ้งชัดว่า การกระทำเช่นนั้น ไม่ตองควยพระราชนิยมของเรา คั้งที่เราได้มีพระราชกระแสไปให้สภายุแทนราษฎรทราบแล้ว แต่เดือนมิถุนายน ควยเรามีพระราชประสงค์อันแน่นอนที่จะได้เห็นบ้านเมืองดำรงอยู่ในความสงบเรียบร้อย และให้การบริหารประเทศได้ดำเนินไปตามวิถีทางแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งเราได้ให้แก่ราษฎร เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พุทธศักราช 2475 นั้น"¹

นอกจากนี้ยังทรงมีพระราชโอรสเลขาถึงพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ราชเลขานุการในพระองค์ คั้งมีข้อความตอนหนึ่งว่า

"มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เรียนว่า โดยพระมหากรุณาธิคุณที่จะใคร่ให้การจลาจลครั้งนี้สิ้นสุดลงโดยทางละมุนละม่อมควยกันทั้งสองฝ่าย และเพื่อมิให้ประชาชนชาติเดียวกันต้องเสียชีวิตเลือดเนื้อควยการสู้รบกันเอง ควยความยากลำบาก ทั้งนี้เป็นเหตุให้ทรงเสียพระราชหฤทัยอย่างยิ่ง ทรงพระราชดำริเห็นว่าตามพฤติการณ์ที่เป็นมาพอจะสันนิษฐานได้ว่าการจลาจลครั้งนี้ความมุ่งหมายทั้ง 2 ฝ่ายคั้งก็กระทำควยความหวังดีสำหรับชาติบ้านเมืองควยกันเท่านั้น... ทรงหวังพระราชหฤทัยว่า รัฐบาลก็มีความปรารถนาที่จะให้เหตุการณ์อันเกิดขึ้นทั้งนี้

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 55/163, เรื่องเกี่ยวกับพระองค์สมเด็จเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ ในระหว่างมีการกบฏ.

โคสั่งบปกคิสุข เรียบร้อยสิ้นสุดลง มีให้ต้องเปลื้องเลือด
เนื้อและชีวิตต่อไปอีก เพื่อแสดงน้ำใจ เจตนาอันแรงกล้า
ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้เห็นประจักษ์ในความไม่พยา-
บาท อาฆาต จองเวรแก่กัน สมควรรัฐบาลประกาศอภัย
โทษให้แก่ผู้รวมก่อการจลาจล ตลอดทั้งนายทหารและ
บุคคลที่ไม่ใช่เป็นหัวหน้า หรือคนสำคัญในการกระทำครั้ง
นี้เสียโดยเร็ว และกระทำวิธี ประนีประนอมแก่กันทั้ง 2
ฝ่าย ซึ่งโคเคยพระราชทานกระแสพระราชดำรัสไว้แก่
ท่านครั้งหนึ่งแล้วนั้น จะเป็นที่พอพระราชหฤทัยและสม
พระราชประสงค์เป็นอย่างยิ่ง ทั้งประชาชนพลเมืองทั้ง
หลาย เมื่อได้ทราบคงจะพากันอนุโมทนาในบุญกุศริยานี้
โดยทั่วกัน

วิบูลย์สวัสดิวงศ์¹

ในระยะเวลาปรากฏว่ากองทหารเพชรบุรีประกาศการกบฏขึ้นอีกคำหนึ่ง
โดยการอ้างว่าเพื่อถวายความปลอดภัยต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งประทับอยู่
ที่หัวหิน แต่ทางพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เมื่อได้ข่าวว่า
กองทหารเพชรบุรีประกาศตัวเป็นกบฏเพื่อถวายความจงรักภักดี ก็มีพระบรมราชโอง
การประกาศปฏิเสหว่ามีโคทรงเกี่ยวของด้วย ทั้งทรงห้ามมิให้กองทหารเพชรบุรีจัด
ส่งกำลังทหารไปถวายความอารักขาเป็นอันขาด² ถ้าทหารของฝ่ายกบฏลงล้า
เข้ามาพระองค์ก็จะมีพระบรมราชโองการให้ปลดอาวุธ ขณะเดียวกันทางฝ่ายรัฐบาล
ก็ต้องการให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับ โดยนายพันโทเฉลงทิบูลสงคราม

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 54/163 เรื่องพระราชกระแสเตือนรัฐ-
บาลในเรื่องการรับอาสาสมัคร การจับกุมผู้ต้องสงสัยและขอให้อภัยโทษแก่พวกกบฏ.

² เสาวรักษ์ (นามแฝง), ตัวตายแต่ชื่อยัง, หน้า 409.

จะส่งรถไฟมาเชิญเสด็จกลับ¹ รวมทั้งจะจัดกำลังทหารจำนวนหนึ่งมาถวายความอารักขา ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงขอบพระทัยในความปรารถนาดีของรัฐบาล แต่พระองค์ทรงเชื่อมั่นว่าการประทับอยู่ที่หัวหินคงจะปลอดภัยเพียงพอโดยไม่ต้องขอกำลังจากรัฐบาลมาถวายความอารักขา² แต่ในระยะต่อมาเมื่อกองทหารของรัฐบาลสามารถปราบปรามกบฏที่เพชรบุรีได้แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงได้ทรงตัดสินพระทัยเสด็จจากหัวหินไปสงขลา ในวันที่ 17 ตุลาคม ทั้งนี้เพราะพระองค์ทรงมีพระราชดำริว่าทหารฝ่ายกบฏที่หลบหนีจากการปราบปรามของรัฐบาลที่เพชรบุรีอาจจะขอเข้าพึ่งพระบารมีลี้ภัยจากการจับกุมของรัฐบาล หรือไม่ก็อาจจะเข้าจับกุมพระองค์ไว้เป็นตัวประกัน แต่เหตุผลที่แท้จริงอีกประการหนึ่งก็คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเกรงว่ารัฐบาลจะเข้าจับกุมไว้เป็นตัวประกันเช่นเดียวกัน เพราะรัฐบาลมีความคิดว่าการก่อการกบฏของทหารหัวเมืองนั้น ได้รับความสนับสนุนจากพระองค์³ ฉะนั้น การที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินพระทัยเสด็จไปสงขลาครั้งนี้ทำความผิดพลาดให้ทั้งทางฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายกบฏ ซึ่งต่างต้องการจะอิงสถาบันพระมหากษัตริย์เพื่อช่วยให้นำหนักของทางฝ่ายตนเพิ่มมากขึ้น ทางฝ่ายรัฐบาลก็เข้าใจว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าข้างฝ่ายกบฏ⁴ แต่ทางฝ่ายกบฏก็โจมตีพระองค์ท่านเรื่องเสด็จหนีจากหัวหินไปประทับที่สงขลา การเสด็จจากหัวหินไปสงขลาครั้งนี้เต็มไปด้วยความยากลำบาก ดังปรากฏในพระราชบันทึกทรงเลาของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีตอนหนึ่งว่า

¹ พระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี, เรื่องเดิม, หน้า 9.

² กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 2/163 ค, เรื่องประกาศและแจ้งความนายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการกองทัพบกเนื่องในคราวปราบกบฏ.

³ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/18206, เรื่องเดิม, จากบันทึกของ ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์, คู่มือในภาคผนวก ค.

⁴ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ., F.O. 371/17176, Political Situation in Siam. Report of Mr. Dormer to Sir John Simon, dated Dec. 27, 1933 (คำสนทนาของพระยาอภิบาลราชไมตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ต่อ Mr. Dormer).

"...ตอนนั้นเรามีเรือยนต์พระที่นั่งอยู่ ขนาดเล็ก ตกลง ออกเรือกันตอนกลางคืน มีทหารรักษาวังไปควย มีปืนกล ไป ข้าราชการบริพารตอนนั้นที่จำได้ก็มีอย่างท่านประสพศรี (ราชองครักษ์ ทบ.) ท่านครรรชิต (ราชองครักษ์ ทร.) มีพ่อ มีแม่ฉัน แล้วน้องชายอีกคน มีท่านกมลีสาน ม.ร.ว. สัมมิตรสมาน กฤดากร (ทำการแทนราชเลขาอนุกรมในพระองค์) รวมไปถึงในเรือควย ก่อนจะออกเดินทางทรงคิดว่า เรียบร้อยหมดทุกอย่าง แต่คลื่นมันเหลือเกิน อารุขตกน้ำ กันเกือบหมด พอเรือไปไค่นอยก็เห็นเรือยามฝั่งมา ก็ว่า เอ๊ะ เห็นจะไม่ไค่การ ก็เตรียมตัวสู้กันละ เพราะไม่รู้ว่ ใครเป็นใคร แต่พอเรือเข้ามาใกล้ เขาก็ให้สัญญาณว่มา โดยความหวังดี จะมารับใช้ พอไค่ลเข้ามาก็เป็นหลวงปฏิบัติฯ เข้าใจกันว่พระยาวิชิตรฯ ไซ้ใหม่...

นอกจากผู้คนที่เอาลงเรือมานั้น ยังมีเหลืออยู่ที่วังไกลกังวลอีกหลายคนซึ่งมอบให้ท่านชิน (ม.จ.ศุภสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์) เป็นหัวหน้าดูแล ก็ให้ตามไปโดยรถไฟ ที่นี้ตอนนั้นก็คิดกันว่จะไปเอารถไฟที่ไหนเลยตกลงใจให้เจ้ากาวิละ (ข้าราชการกรมรถไฟ) ซึ่งอยู่ที่วังควย เป็นคนไปที่เพชรบุรีเพราะไกลที่สุด เรียกว่ไปขโมยรถไฟมา...มีกรมพระยานริศฯ กรมพระยาคำรงฯ อยู่ที่หัวหิน ขึ้นรถไฟไปควย... พวกที่อยู่ในเรือกลางคืนไม่ไค่นอนกันหรอก นั่งคุกันจนกระทั่งเกือบสว่างเรือเกือบถึงชุมพรแล้ว เกิดน้ำมันในเรือหมด ก็ตัดลิ้นใจเข้าฝั่ง อาหารก็ไม่มีมาควยเหมือนกัน...

เรือออกจากชุมพรไปไค่สักครึ่งทางเห็นจะได้ เรืออิสต์เอเซียคิดเป็นเรือขนสินค้าธรรมดาแน่ละ เราก็เลยหาทางเรียกให้เขาหยุด เพราะเรือของเราคงไปไม่ถึง

สงขลาแน่ ขอให้ทางเรือเขาช่วยรับพวกเราไปส่งสงขลา
เรืออีสต์เอเซียตีคพาไปจนรู้สึกใกล้สงขลา ดูเหมือนจะเป็น
ตอนเช้า ก็เห็นเรือรบ 2-3 ลำตามมา ก็ปัดเรือเขาก็
ถามว่าจะให้แล่นเลยไปส่งสิงคโปร์ไหม เราก็บอกว่าไม่
ต้อง...

ส่วนกลุ่มที่มาทางรถไฟนั้น ก่อนที่รถไฟจะแล่นถึงประ
จวบนั้น มีการสั่งให้ระเบิดสะพานรถไฟเสีย แต่บังเอิญคนที่
รับคำสั่งไม่ยอมทำตาม ต่อเมื่อรถไฟแล่นผ่านไปแล้วจึงได้
ระเบิด ทุกคนก็รอดมาได้..."¹

นอกจากความยากลำบากในการเดินทางฝ่าคลื่นลมไปด้วยเรือพระที่นั่ง
"ศรสุวรรณ" ซึ่งมีได้เตรียมการสำหรับการเดินทางไกล ปราศจากกองเรือที่จะฉวย
ความอภินิหาร ในฐานะเป็นการเสด็จยাত্রาของพระมหากษัตริย์ ต้องให้เรือสินค้า
ช่วยเหลือจนกระทั่งถึงจุดหมายแล้ว การเดินทางครั้งนี้เมื่อรัฐบาลได้ทราบข่าวการ
เสด็จของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ "ก็รีบโทรเลขสั่งให้
เจ้าบ้านผ่านเมืองตามทางซัดขวางการเสด็จเอาไว้ ทุกประการ เท่าที่จังหวัดต่าง ๆ
จะสามารถทำได้"² แต่ส่วนมากบุคคลที่ได้รับคำสั่งมิได้ปฏิบัติตาม หรือเมื่อขบวนเสด็จ
ผ่านไปแล้วจึงได้ปฏิบัติตาม โดยอ้างว่าซัดขวางไม่ทัน ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีใ
สังักก็อยู่ในกลุ่มของคณะราษฎร ส่วนมากนั้นยังคงมีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวอยู่อย่างเต็มเปี่ยม

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จถึงสงขลาแล้ว ได้มีกระแสรับสั่งโทร
เลขจากราชเลขานุการในพระองค์ ถึงเจ้าพระยาวรวงษ์ ผู้สำเร็จราชการพระราชวัง
ลงวันที่ 19 ตุลาคม 2476 เพื่อแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบ ดังความตอนหนึ่งว่า

¹ พระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินี, เรื่องเดิม, หน้า 9-11.

² เสาวรักษ์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า 410.

"...ได้เสด็จฯ ไปสงขลาโดยปัจจุบันทันด่วน ไม่ทันแจ้งพระราชประสงค์ให้ทราบล่วงหน้า โดยเหตุที่ไม่ทรงได้รับข่าวแน่นอน เรื่องการรบพุ่งที่เพชรบุรีจึงทรงพระราชวิตกว่า เพชรบุรีอาจเข้ายึดพระองค์เป็นประกันในการที่จะขอความกรุณาต่อรัฐบาล และไม่มีพระราชประสงค์ที่จะให้ชาวเสด็จฯ รัวไหลออกไป จึงได้เสด็จฯ เป็นการด่วน ได้ขอให้รถไฟที่วังพง แต่ได้รับการปฏิเสธ จึงทำให้ทรงพระราชดำริเห็นว่า รถไฟในแถบนั้นคงอยู่ใต้อำนาจเพชรบุรี และโดยเหตุที่วังพงปฏิเสธ ทหารรักษาวังจึงได้เอารถไฟโดยวิธีที่อาจถูกตำหนิได้ แต่ก็โดยจำเป็นในโอกาสเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชฤทัยหากเกิดความเข้าใจผิดประการใดในการที่เสด็จพระราชดำเนินปลีกพระองค์ไป และในการเสด็จฯ นี้ ได้ตัดรถไฟที่ใกล้ชะอำ เพื่อป้องกันการติดตาม ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชฤทัย และทรงพร้อมที่จะใช้คำสั่งเสียหายให้ทดแทนรถไฟที่นำทหารรักษาวังและข้าราชการบริพารไปถึงสงขลา เวลา 8.30 น. ทรงตั้งพระราชฤทัยจะประทับที่สงขลาจนกว่าความยุ่งยากตลอดประเทศจะเป็นอันเสร็จสิ้นลง เพราะสงขลาเป็นสถานที่ห่างไกลจากความยุ่งยาก และโดยที่ทางกระบวนเสด็จฯ ไม่ได้รับข่าวคราวทางราชการเกี่ยวกับเมืองเพชรเลย จึงขอให้เรียนนายกรัฐมนตรีให้กราบบังคมทูลว่ารัฐบาลได้ปฏิบัติภารกิจไปเป็นผลร้ายดีประการใดบ้าง..."¹

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 55/163, เรื่องเดิม.

จากพระราชกระแสรับสั่งแจ้งสาเหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทศกัณฐ์พระทัยเสด็จไปสงขลาในขณะนั้นให้รัฐบาลทราบ พร้อมทั้งพระองค์ทรงยินดีที่จะชดเชยค่าเสียหายให้กับรัฐบาล ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในการที่ทหารรักษาวังได้ใช้กำลังนำขบวนรถไฟไป โดยมีได้รับอนุญาตจากรัฐบาลรวมทั้งการทำลายทางรถไฟ เพื่อป้องกันการติดตามจากฝ่ายกบฏ ขอมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงกระทำลงไปทั้งหมดก็เพื่อเป็นการป้องกันพระองค์เองและพระบรมวงศานุวงศ์ในยามที่บ้านเมืองเกิดการจลาจล และในขณะที่เกี่ยวกับพระองค์ก็ได้ทรงทอดทิ้งรัฐบาลให้ต้องแก้ไขปัญหาตามลำพัง พระองค์ทรงติดตามชาวคราวการปฏิบัติงานของรัฐบาลอยู่เสมอมิได้ขาดและการณ์ใดที่รัฐบาลได้ปฏิบัติลงไปโดยมิชอบหรือไม่เป็นการยุติธรรม พระองค์ก็จะมีพระราชกระแสเตือนรัฐบาลเข้ามาเป็นระยะ ๆ เช่น พระราชกระแสท้วงติงเรื่องการรับอาสาสมัครและการจับกุมดำเนินคดีพวกกบฏ ดังมีข้อความตอนหนึ่งว่า

"...ในการจลาจลครั้งนี้ ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า รัฐบาลรับคนอาสาทำหน้าที่ต่าง ๆ และพวกที่รับอาสาอันมีฐานะต่างกันมาก การรับคนอาสาเช่นลูกเสือเพื่อรักษาความสงบในพระนครเป็นการสมควร เพราะตำรวจมีหน้าที่เพิ่มขึ้นมาก เมื่อได้รับช่วยเหลือก็ยิ่งสะดวกขึ้น แต่ควรใช้ลูกเสือเท่านั้น เพราะลูกเสือมีวินัยเคร่งครัดอยู่แล้ว ส่วนผู้อื่นที่รับอาสาเช่นกรรมกร ฯลฯ ทรงพระราชดำริว่าไม่น่ารับไว้ เพราะนอกจากพวกเขาจะต้องทำงานของเขาแล้ว พวกเขายังมีฐานะติดกับลูกเสือ ไม่ควรใช้เป็นผู้สืบสวนหาตัวผู้ทำการทุจริต เพราะพวกอาสาที่ไม่ใช่ลูกเสืออาจมีเรื่องส่วนตัวแล้วเที่ยวหาความแค้นที่ไม่ได้กระทำผิดเลย พวกที่ถูกจับมาโดยเพียงสงสัยเพราะเชื่อคำของพวกอาสาดังนั้น ก็อาจน้อยใจกลายเป็นข้าศึกของรัฐบาล แต่ความจริงมิได้ตั้งใจเกลียดรัฐบาลในชั้นแรกเลย ไม่ทรงทราบวาทรัฐบาลโคจาย

อาชญาให้แกผู้รับอาสาต่าง ๆ เหล่านี้ด้วยหรือไม่ ถ้าจ่าย
 ด้วยก็ยังไม่สมควรเลย เพราะอาจมีเรื่องร้ายแรงไ้มาก
 คั้งนั้น จึงมีพระราชกระแสว่า ถ้าเพียงแต่ถูกสงสัย
 โดยไม่มีหลักฐานจริงหรือโดยที่ได้รับความกล่าวหาจากพวก
 "รับอาสา" ก็ดี หรือเพราะเป็น "เจ้า" ก็ดี รัฐบาลน่าจะ
 จะปล่อยตัวไป ถ้าไม่มีหลักฐานจริง เพื่อไม่ให้คนเกลียด
 รัฐบาลและเพื่อความสงบต่อไป อย่าให้ประชาชาติติเตียน
 วารัฐบาลของพระองค์แกดงขมเหงราษฎร..."¹

พระราชกระแสอีกฉบับหนึ่ง ทรงเตือนรัฐบาลให้รีบดำเนินการให้เกิดความ
 เรียบร้อยภายในประเทศโดยให้ความรอมคอบและความยุติธรรม ให้มีเมตตาปรองดอง
 ในระหว่างคนไทยด้วยกัน ดังความตอนหนึ่งว่า

"...ส่วนการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าจะเกี่ยวข้องกับกา
 จลาจลนี้ ได้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า เวลานี้
 รัฐบาลยังคงดำเนินการอยู่เสมอ ทรงพระราชดำริ เห็น
 ว่า พฤติการณ์เช่นนี้ ถ้ายังกระทำอยู่ตราบใด ไม่ต้อง
 สงสัยว่า ขอมนำมาซึ่งความระส่ำระสายปั่นป่วนซึ่งความ
 ไม่สงบเรียบร้อยเป็นแน่แท้ เป็นเหตุที่อาจกระทำให้ประ
 ชาชนพลเมืองกระด้างกระเดื่องเกลียดชังรัฐบาลอยู่เสมอ
 ทรงหวังพระราชหฤทัยว่ารัฐบาลก็มีความปรารถนาเป็น
 อย่างยิ่งที่จะให้ชาติบ้านเมืองเป็นสันติสุขตลอดจนประชา
 ชนพลเมืองตั้งอยู่ในความสงบเรียบร้อย เพื่อความวัฒนา
 ถาวรมั่นคงแห่งประเทศชาติ จะถึงเวลาสมควรแล้วหรือ
 ยังกี่รัฐบาลจะเพิกถอนเลิกการจับกุมและควบคุมผู้ต้อง

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 54/163, เรื่องเดิม.

สงสัยเกี่ยวกับการจลาจลครั้งนี้เสียที่..."¹

ถึงแม้ว่าจะมีพระราชกระแสดักเตือนรัฐบาลให้ถอนปรนการจับกุมบุคคลซึ่งต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับกรณคดีโดยไม่มีหลักฐานอย่างแน่ชัด แต่รัฐบาลในขณะนั้นก็ยังคงยืนกรานที่จะดำเนินการปราบปรามฝ่ายกบฏอย่างเด็ดขาด โดยไม่คำนึงถึงพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากรัฐบาลมีความกินแหนงแคลงใจในองค์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าพระองค์ทรงมีส่วนช่วยสนับสนุนและมีส่วนร่วมกบฏฝ่ายกบฏด้วย เพราะพลเอกวรวงศ์เชอพระองค์เจ้าวรเดช เคยมีความสนิทชิดเชื้อและเห็นใจกันเป็นพิเศษกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวระหว่างทรงศึกษาอยู่ในฝรั่งเศส² และยังเมื่อพระองค์ทรงปฏิเสหคำทูลเชิญของรัฐบาลที่จะให้เสด็จกลับมาพระนครในระหว่างเกิดการสู้รบกันอยู่นั้น จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลหรือคณะราษฎรชิงขาดความเคารพเชื่อไว้อันพระองค์มากขึ้น³ แม้แต่ในพระราชหัตถเลขาซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานไปถึง เซอร์ อาร์. โฮแลนด์ ก็ได้กล่าวถึงกรณีนี้ว่า

"...สถานการณ์ของข้าพเจ้าอยู่ในภาวะลำบากอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าต้องขมขื่นจากการถูกดำเนินคดี ในกรณีที่ไม่มีเสด็จกลับไปพระนครในฐานะเป็นหัวหน้าฝ่ายจงรักภักดี สิ่งที่ดีที่สุดที่ข้าพเจ้าจะทำได้คืออะไร? ข้าพเจ้าจะต้องตกเป็นตัวประกันของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่จะควบคุมความเคลื่อนไหวของข้าพเจ้าได้ ข้าพเจ้าจะต้องตกอยู่ระหว่างเวทีทางการเมือง ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายต่อการอยู่รอดของ

¹ เอกสารเดียวกัน.

² ม.ล. วลัยวิภา จรุงโรจน์, เรื่องเดิม, หน้า 60.

³ นิคม จารุมณี, เรื่องเดิม, หน้า 278.

สถาบันพระมหากษัตริย์ ฉะนั้นข้าพเจ้าจึงได้ตัดสินใจเดินทาง
 ไปสงขลา... แต่การณ์ครั้งนี้ข้าพเจ้าถูกตำหนิจาก
 ทุกฝ่ายทั้งสิ่งที่ข้าพเจ้าได้กระทำและสิ่งที่ไม่ได้ทำ ใน
 ประเทศอังกฤษกล่าวกันว่า พระมหากษัตริย์ไม่ทรงทำอะไร
 ไรผิด แต่ในประเทศสยามปรากฏว่ามีพระมหากษัตริย์มี
 เคยทำอะไรถูก รัฐบาลระวางสงสัยการกระทำทุกอย่าง
 ของข้าพเจ้า และไม่สนใจที่จะประนีประนอมต่อข้อเสนอ
 ของข้าพเจ้า..."¹

จากพระราชหัตถเลขาในตอนนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงฐานะของพระองค์ในสายตาของรัฐบาลหรือคณะราษฎร
 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำบางอย่างของรัฐบาล ได้แสดงให้เห็นว่าพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวทรงทราบว่รัฐบาลหมดความไว้วางใจในพระองค์ เช่น การที่รัฐบาลจัดส่ง
 เจ้าหน้าที่กรมไปรษณีย์โทรเลขไปควบคุมสถานีวิทยุในพระบรมมหาราชวัง ดังหนังสือที่
 ผู้สำเร็จราชการพระราชวังส่งมาถึงนายกรัฐมนตรีว่า

"ศาลาว่าการพระราชวัง

14 ตุลาคม 2476

ผู้สำเร็จราชการพระราชวัง เรียนนายกรัฐมนตรี

เนื่องจากหนังสือของเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ฉ.
 4484/76 ลงวันที่ 13 เดือนนี้ว่า ทางราชการได้สั่งให้
 กรมไปรษณีย์โทรเลขส่งคนมาประจำควบคุมสถานีวิทยุใน
 พระบรมมหาราชวัง เพื่อมิให้ส่งข่าวสารอันจะเป็นการ
 ก่อให้เกิดความไม่สงบหรือเป็นข่าวสารทหารและข้าพเจ้า

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มช. F.O. 371/18206, เรื่องเดิม.
 ุรายนละเอียดในภาคผนวก ก.

ได้ตอบมาแล้วว่า ต้องขอกราบบังคมทูลเรียนพระราช
ปฏิบัติเสียก่อนนั้น

บัดนี้ราชเลขาการในพระองค์ได้เชิญพระราชกระ
แสไปรคเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าเรียนมายังท่านว่า การที่
ส่งเจ้าพนักงานมาควบคุมส่งโทรเลขในพระราชฐานเช่น
นี้ คุณคล้ายกับรัฐบาลขาดความจงรักภักดี และแสดงความ
ไม่ไว้วางใจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถ้าประชา
ชนทั้งหลายได้ทราบเรื่องและสำคัญไปว่า รัฐบาลใช้อำ
นาจเพื่อบังคับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้นแล้วก็
จะไม่สู้เป็นผลดีแก่รัฐบาลนัก ทรงขอให้ท่านใคร่ครองใน
เรื่องนี้ให้รอบคอบสักหน่อย และไปรคเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้า
ทำความเข้าใจกับท่านด้วยว่า ถ้าท่านยังเห็นว่า ควรจะมี
เจ้าพนักงานควบคุมอยู่อีกแล้ว ขอห้ามเป็นอันขาดอย่าให้
เจ้าพนักงานมาเกี่ยวข้องกับราชการอื่น ๆ ของกรมราช
เลขาการในพระองค์ นอกจากตรวจข่าวโทรเลขที่ส่ง
เป็นคำตรง ถ้าจะตรวจโทรเลขที่ส่งเป็นคำระหัดสก็จะเป็น
การเกินสมควร เพราะโทรเลขระหัดสใช้ติดต่อเฉพาะ
ราชการส่วนพระองค์ซึ่งมีบังคับควรคนนอกจะสอดรู้เห็น
เพราะผู้ใดสักทั้งก็ไม่สามารถจะล่วงรู้หรือเป็นการก่
ความไม่สงบได้เลย

เรื่องนี้หวังว่าจะได้รับตอบตกลงจากท่านโดยด่วน

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

เจ้าพระยาวรพงษ์¹

¹ กรมเลขาการคณะรัฐมนตรี ที่ 78/163, เรื่องการไปรษณีย์โทรเลข
โทรศัพท์ในระหว่างศตวรรษ.

นอกจากการกระทำของรัฐบาลดังกล่าวมานี้ รัฐบาลยังได้ดำเนินการจับกุม
เจ้านายและพระราชวงศ์บางพระองค์ที่ถูกสงสัยว่าเป็นกบฏ โดยไม่คำนึงถึงพระราช
กระแสทักท้วงจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เลย ดังพระราชกระแสไปยังนาย
รัฐมนตรี ดังนี้

สำเนา

วันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2476

ใจความในโทรเลขราชเลขานุการ

ลงวันที่ 21/7/76

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใหญ่สำเริงราชการพระราช
วังเชิญพระราชกระแสไปยังนายรัฐมนตรีว่า ทรงทราบ
ข่าวว่า รัฐบาลสั่งให้จับสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระ
สวัสดิ์วัฒนวิศิษฎ์ แต่นายกรัฐมนตรีไม่เคยทราบถึงเหตุผลเลย
ว่า ทรงมีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เมื่อเร็ว ๆ นี้ประการ
ใด ทรงพระราชปรารภว่า ถ้าหากเป็นแต่เพียงการสงสัย
แล้วก็เป็นที่น่าเสียใจ ทั้งนี้หมายความว่าความตลอดไปถึงการจับกุม
พระบรมวงศ์านุวงศ์อื่น ๆ บางองค์ ด้วยเช่นเดียวกัน และ
ถ้าหากว่าประชาชนจะเกิดความรู้สึกขึ้นว่าการจับกุมเหล่านี้
ทำไปในทางเจาะจงถึงพระบรมวงศ์ทั้งหมด โดยเหตุที่เป็น
เจ้า ก็ย่อมจะเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาอย่างยิ่ง และจะทำให้
ให้รัฐบาลลำบาก(handicap) ทรงพระราชดำริเห็นว่า
นอกจากจะมีหลักฐานแน่นอนพิสูจน์ได้แล้ว ไม่ควรที่จะจับกุม
อีก ทั้งเมื่อระลึกถึงข้อที่ว่า ยังคงมีความจงรักภักดีต่อพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว การกระทำแก่พระบรมวงศ์านุ
วงศ์ใด ๆ โดยอาศัยเพียงความสงสัยเท่านั้น อาจจะทำให้

คือความหมายไปว่า เล็งถึงพระองค์โดยตรงก็เป็นได้ การกระทำทั้งหมดที่ดำเนินการไป ควรจะให้เป็นที่ไปตามทำนองคลองธรรม (fair) เพื่อว่ารัฐบาลจะได้รักษาไว้ซึ่งความเคารพ (respect) ของชาติ

วิบูลย์"¹

เมื่อพิจารณาจากพระราชกระแสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระราชทานไปถึงนายกรัฐมนตรี จะเห็นได้ว่ารัฐบาลยังคงดำเนินการจับกุมพระบรมวงศานุวงศ์โดยมิได้คำนึงถึงพระราชกระแสของพระองค์เลย ข้อนี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าไปสู่ความขัดแย้งและความรู้สึกเสียพระทัย เสียพระเกียรติยศในฐานะเป็นประมุขของชาติ พระองค์เองทรงทราบสภาวะการณ์ในข้อนี้เป็นอย่างดี ดังปรากฏในข้อความตอนหนึ่งในพระบันทึกของ ม.จ. วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ว่า

"...พวกหัวรุนแรงซึ่งปัจจุบันก้าวขึ้นมาอำนาจ ได้โอกาสที่จะแก้แค้นบรรดาผู้ที่จงรักภักดีและพระบรมวงศานุวงศ์...พวกนี้ได้สั่งให้มีการจับกุมกรมพระสวัสดิ์ศึก พระสัสสุระของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และผู้บัญชาการทหารรักษาวัง โอรสของกรมพระสวัสดิ์ศึก ท่านจะเห็นได้ความมันเป็นเรื่องเหลวไหลเพียงใด เพราะพระสัสสุระของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคงจะไม่กระทำการต่อต้านพระองค์ นอกจากนี้พวกหัวรุนแรงได้มีคำสั่งลับ ๆ ให้จับกุมข้าพเจ้าด้วย โดยกล่าวหาว่าข้าพเจ้ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการกบฏทหารหัวเมือง

¹ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 54/163, เรื่องเดิม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ส่งกรม
พระสวัสดิศา และพระญาติวงศ์และข้าพเจ้าไปบิณฑัง พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับสั่งว่าพระองค์ไม่มีพระราช
อำนาจที่จะให้ความคุ้มครองพวกเราได้...

ด้วยวิธีการนี้ พวกหัวรุนแรงก็ประสบความสำเร็จใน
การทำให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปราศจาก
ช่วยเหลือเป็นกำลังให้พระองค์..."¹

จากข้อความดังกล่าว จะเห็นได้ว่าเมื่อรัฐบาลมีความระแวงสงสัยว่าพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์จะเป็นกำลังสำคัญให้ฝ่ายกบฏ ฉะนั้นรัฐบาล
จึงได้ดำเนินการตัดกำลังบั้นทอนอำนาจขององค์พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์
โดยการตั้งข้อหาและจับกุมพระบรมวงศานุวงศ์องค์สำคัญ ๆ ในระยะเวลาดังกล่าว พระ
บรมวงศานุวงศ์บางพระองค์ไม่ทรงสามารถทนสภาพการในขณะนั้นได้ และได้เสด็จลี้ภัยไป
ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาคำรงราชานุ
ภาพ พระองค์เจ้าวุฒิไชย กรมพระสวัสดิศิวคตินวิศิษฐ์ ม.จ.วิบูลย์สวัสดิวงศ์ ราชเลขาธิ
การในพระองค์ สำหรับบุคคลที่ไม่ได้ลี้ภัยไปต่างประเทศก็คงถูกรัฐบาลจับกุมขึ้นศาลพิ
เศษพิจารณาพิพากษาโทษ เช่นกรณีของนายทหารรักษาวังคือนายร้อยเอกหลวงศรีสุรการ
นายพันตรีจมีนรณภพพิชิต และนายพันโทหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท เมื่ออัยการศาลพิ
เศษพิจารณาเรื่องแล้วได้ส่งเรื่องมายังกระทรวงวังเพื่อพิจารณาลงโทษ ในเรื่องนี้ เจ้า
พระยาวรพงศา ผู้สำเร็จราชการกระทรวงวังมีความเห็นว่า

"...ในเรื่องการลงโทษนี้ สำหรับพระยาภูมิเสวิน ไม่ต้อง
ทำอย่างไร เพราะเป็นข้าราชการนอกราชการไม่มีบำเหน็จ
บำนาญอยู่แล้ว ส่วนนายทหาร 3 นาย คือ ร.อ.หลวงศรีสุร
การ, พ.ต.จมีนรณภพพิชิต และ พ.ท.ม.จ.ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท

¹ สถาบันไทยคดีศึกษา มธ. F.O. 371/18206, เรื่องเดิม.

นั้น ข้าพเจ้าได้ให้ผู้บังคับบัญชาสอบสวน และให้เดชา
 การไปขอความเห็นที่อัยการศาลพิเศษ ก็ไม่ปรากฏ
 หลักฐานชัดเจนลงไปอย่างไร เพียงแต่เป็นที่น่าสงสัย
 เท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนี้ การที่จะลงโทษโดยสถานใด
 ออกก็ดูจะรุนแรงมาก ทั้งข้าราชการทั้ง 3 คนนี้ ก็เคย
 ทำความชอบมาและได้รับใช้ใกล้ชิดพระองค์พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่เป็นเนืองนิจ หากจะมีจิตใจฝังใ
 ไปในทางกบฏก็คงเป็นไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่พฤติ
 การณ์ของข้าราชการทั้ง 3 นี้ เท่าที่สังเกตมาก็ยังไม่
 เคยส่อให้เห็นว่าหย่อนความจงรักภักดีเลย ฉะนั้นการที่
 ข้าราชการผู้จงรักภักดีจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอันเป็นการ ประ
 พุชรายต่อพระมหากษัตริย์ ก็ไม่น่าจะเป็นได้ ควดยเหตุนี้
 จึงควรได้รับความกรุณาให้คงรับราชการแก่ตัวต่อไป
 หรือผ่อนผันโทษทัณฑ์ลงบ้าง ข้าพเจ้าได้นำความกราบทูล
 สมเด็จพระเจ้าฟ้ากระพระนรศรานุวัตติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการ
 แทนพระองค์ทราบฝ่าละอองพระบาท ก็ทรงพระคำริว่า
 น่าจะพอมีทางผ่อนผันได้..."¹

ถึงแม้ว่าผู้สำเร็จราชการ กระทรวงวังและผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จะมี
 ความคิดเห็นว่ากรณีความผิดของนายทหารรักษาวังทั้ง 3 คนจะเป็นเพียงข้อที่น่าสงสัย
 และไม่มีหลักฐานแน่นอนเพียงพอที่จะกล่าวหาและดำเนินการลงโทษรุนแรงถึงขนาดให้
 ไล่ออกจากราชการซึ่งเป็นการลงโทษขั้นร้ายแรงและได้มีหนังสือขอให้รัฐบาลพิจารณา
 ผ่อนผันให้ควย แต่จากรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาเรื่องนี้ ได้ลงมติ
 เห็นว่าสำหรับ พ.ต.จมีนรณภาพพิชิต กับ พ.ท. ม.จ.ศุภสวัสดิ์คีวงศ์สนิท คดีนี้มีมูลฟ้อง

¹ เรื่องเดียวกัน.

ที่มีความเห็นเพียงไล่ออกเป็นการผ่อนผันอยู่แล้ว และเพื่อพิสูจน์ความซื่อจึงขอเสนอจับ พ.ต.จมีนรณภาพพิชิต ฟ้องศาลพิจารณาคดีต่อไป ส่วน พ.ท. ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท ขอยืนตามความเห็นเดิม คดีเฉพาะ ร.อ. หลวงศรีสุการ ไค่ส่งสำนวนมาให้พิเคราะห์ กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรีได้ตรวจสอบแล้วเห็นว่า หลักฐานไม่ปรากฏแน่นอนเพียง แต่ปลดออกจากราชการ เพราะเป็นผู้ไม่น่าไว้วางใจก็น่าเพียงพอ และที่ประชุมตกลงส่ง เรื่องให้กระทรวงวังพิจารณาอีกครั้งหนึ่ง¹ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่ารัฐบาลมิได้ฟังเสียง การทักท้วงของผู้ใดเลย รัฐบาลพยายามที่จะปฏิบัติให้เห็นว่าได้กระทำการต่าง ๆ ไป โดยอาศัยกฎหมายเป็นหลัก² อันเป็นผลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระ ราชกระแสมายังรัฐบาลในพระราชบัญญัติฉบับที่ 1 ซึ่งพระราชทานมาทางอัครราชทูต สยาม ณ กรุงปารีส ซึ่งเป็นข้อเสนอให้รัฐบาลทบทวนนโยบายและการปฏิบัติของรัฐบาล เสียใหม่ พร้อมกันนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระกระแสเกี่ยวกับทหารรักษา วัง ว่า "ในครั้งไม่ว่ากล่าวในคดีกบฏสำหรับหม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์และนายทหารรักษาวัง"³ ซึ่งเมื่อเรื่องราวได้ดำเนินมาถึงขั้นนี้แล้ว ความขัดแย้งและขอภาคหมางพระทัยระหว่าง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและรัฐบาลหรือคณะราษฎร ก็เป็นสิ่งที่จะเยียวยาได้แล้ว ถึงแม้ว่าในกรณีนี้รัฐบาลจะได้พยายามจัดการให้เป็นไปดังพระราชประสงค์ในภายหลัง แล้วก็ตาม⁴

¹ กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 69/163, เรื่องหารือเรื่องการลงโทษ พระยาภูมิเสวิน, ร.อ.หลวงศรีสุการ, พ.ต.จมีนรณภาพพิชิต และ พ.ท. ม.จ. ศุภสวัสดิ์วงศ์สนิท ซึ่งมีมลทินเกี่ยวกับการกบฏ.

² ดูรายละเอียดในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 12/2477
วันศุกร์ที่ 4 พฤษภาคม 2477.

³ ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 55.

⁴ ในรายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 14/2477 วันพุธที่ 24 ตุลาคม 2477 ได้ลงมติให้คงดำเนินการเรื่องนี้ไว้.

นอกจากรัฐบาลจะดำเนินการจับกุมพระบรมวงศานุวงศ์เพื่อเป็นการบั่นทอนพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์แล้ว รัฐบาลยังได้หาหนทางที่จะควบคุมองค์พระมหากษัตริย์ให้อยู่ในสายตาของรัฐบาล โดยการดำริที่จะเปลี่ยนแปลงรูปโครงการของกระทรวงวังและเข้าแต่งตั้งข้าราชการในราชสำนัก ตลอดจนตัดกำลังและคั้งงบประมาณของทหารรักษาวัง ซึ่งในกรณีนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชบันทึกมาถึงรัฐบาลว่า

"...เรื่องนี้ฉันได้ชี้แจงหลายครั้งแล้วว่ายังยอมไม่ได้ เพราะเหตุการณ์บ้านเมืองยังไม่ปกติ ถ้าเรียบร้อยอย่างแน่นอนแล้วจะเลิกหรือเปลี่ยนรูปไปบ้างก็ควร ในเวลานี้ภายในทหารบกทหารเรือก็ยังมีแตกพวกแตกเหล่ากันอยู่บ้าง อาจตั้งกันขึ้นเมื่อไรก็ได้ ถ้าไม่ทหารรักษาวัง ฉันรู้สึกว่ไม่มีความปลอดภัยเสียเลย เพราะฉะนั้นในขณะนี้ต้องขอให้ม้ทหารรักษาวังตามรูปเดิม และขอให้ยอมให้มีอาวุธพอสมควรทำการระวังรักษาได้ ก็พอใช้ ทหารรักษาวังมีนึคเดียว จะรบกับกองทัพบกทัพเรือทั้งหมดอย่างไรได้ ถ้าไม่ยอมในข้อนี้ ฉันต้องถือว่าฉันไม่ได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาล และถูกสงสัยว่าฉันจะต้องการเอาอำนาจคืนโดยกำลังเสมอ ถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว รัฐบาลควรจัดการลดฉันเสียดีกว่า หรือมิฉะนั้นฉันก็ควรลาออก..."¹

การที่รัฐบาลดำริจะเปลี่ยนแปลงรูปโครงการของกระทรวงวังใหม่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวต้องการทราบรายละเอียดของรูปโครงการ และการที่รัฐบาล

¹ ชาลี เอี่ยมกระสินธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 154.

คำริจะเก็บไว้เป็นความลับก่อนโดยไม่กราบทูลรายละเอียดให้ทรงทราบ ทำให้พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่า รัฐบาลต้องการให้พระองค์เสด็จกลับไปอยู่ในเงื้อมมือของรัฐ าลเสียก่อน จึงจะลงมือดำเนินการนั้น พระองค์ก็จะไม่เสด็จกลับเป็นอันขาด ดังข้อความในพระราชบันทึกตอนหนึ่งว่า

"...ฉันจะไม่ยอมให้ถูกจับขังเป็นเชลยหรือเป็นตัวประกัน (hostage) และขอบอกอย่างแน่ชัดว่า ถ้ารัฐบาลคิดจะดำเนินวิธีอย่างนี้แล้ว ฉันจะไม่ยอมเป็นอันขาด จะยอมตายเสียดีกว่า ถ้ารู้สึกว่าคุณขังเมื่อใด จะลาออกทันที หรือจะพยายามหนี แต่จะไม่ยอมให้ขังไว้ทำเล่นตามชอบใจเป็นอันขาด คนใช้ใกล้ชิดจำเป็นต้องเป็นคนที่คุณไว้ใจได้และถ้าถูกห้อมล้อมไปด้วย Spies หรือผู้คุมแล้วหนีไม่ได้ เพราะฉะนั้นการแต่งตั้งข้าราชการในสำนัก ต้องได้รับการยินยอมของฉันก่อนเสมอ และขออย่าให้รัฐบาลมายุ่งเหยิงนัก..."¹

ข้อความในพระราชบันทึกนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์นี้ได้ตกต่ำเกินกว่าที่องค์พระมหากษัตริย์พระองค์ใดจะรับสภาวะนี้ได้ และเมื่อพระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริเห็นว่าข้อขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและพระองค์ไม่มีทางที่จะประนีประนอมกันได้โดยไม่กระทบกระเทือนถึงพระราชฐานะของพระมหากษัตริย์ พระองค์จึงได้ทรงสละราชสมบัติเพื่อเปิดโอกาสให้รัฐบาลได้เลือกสรรพระมหากษัตริย์องค์ใหม่ตามที่รัฐบาลปรารถนา เพื่อเป็นผลดีต่อการปกครองประเทศและการบริหารงานของรัฐบาลจะได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ.

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 155.